

Golden State Realty **JASSI GILL**
Broker/Owner

Listing and Selling Homes
From San Jose to Sacramento
Ph:510-304-9292
Refinance Now
@ZERO COST
Call Sukhi Gill:510-207-9067
CA DRE Lic.#01180969

CA DRE# 00966763

WWW.FATEH.CO

NEW
PRIDE OF PUNJAB
PREMIUM PUNJABI TIMEPIECES

ਬਾਨਦਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਘੜੀਆਂ:
ਸਾਡਾ ਵਕਤ, ਸਾਡੀ ਪਹਿਚਾਣ

WWW.FATEH.CO

Certified Insurance Agent **Global Green**
INSURANCE AGENCY

ਹੈਲਥ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ
ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਫੋਨ:510-487-1000
MANN@GGIABA.COM
Mann Insurance Brokers Inc.
4123 Dyer St., #230, Union City, CA 94587

Twenty-Fifth Year of Publication ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢ Email:punjabtimes1@gmail.com
ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ www.punjabtimesusa.com

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 25, Issue 46; November 16, 2024 20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

ਟਰੰਪ ਦੀ ਚੋਣ ਨਾਲ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਅੰਦਰ ਵੱਡੀ ਹਲਚਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਸੰਦੀਦਾ ਮੁਲਕ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਵੱਡੀ ਹਿਲਜ਼ੂਲ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਦੀ ਨਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਚੋਣ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਪਰਵਾਸ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਧੜਾਧੜ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬਦਲਾਓਂ ਇਥੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੱਡੀ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਦੀ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਥੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ 'ਚ ਡਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੈ। ਲੋਕ ਲਗਾਤਾਰ ਗੁਗਲ ਉਤੇ ਮਾਈਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਗਲ ਟਰੈਂਡਸ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਮਾਈਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਲ ਰੁਖ!
ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਹਾਈ ਅਲਰਟ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਬੰਧੀ 'ਹਾਈ ਅਲਰਟ' ਉਤੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਹੱਦ ਉਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਘੁਸਪੈਠ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਰਹੱਦ ਉਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਹਾਲਾਤ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਹਾਈ ਅਲਰਟ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਟਰੰਪ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਬੰਧੀ 'ਹਾਈ ਅਲਰਟ' ਉਤੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਹੱਦ ਉਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਘੁਸਪੈਠ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਰਹੱਦ ਉਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਲਗਭਗ 9 ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਅਮਰੀਕਾ-ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਹੱਦ ਉਤੇ ਕੈਮਰਿਆਂ, ਸੈਂਸਰਾਂ ਅਤੇ ਡਰੋਨਾਂ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦੱਸ ਦਈਏ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਦਾ ਰੁਖ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਖਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਟਰੰਪ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦੌਰਾਨ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮੈਕਸੀਕੋ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਉਤੇ ਇਕ ਵੱਡੀ ਕੰਧ ਵੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ ਵਿਚ ਚੈਲੀ ਵਿਚ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ 'ਪਰਵਾਸੀ ਵਿਰੋਧੀ' ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਾਖਲੇ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਡਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਅਮਰੀਕੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸਮੂਹਿਕ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਾਰਜਕਾਲ (2017 ਤੋਂ 2021) ਦੌਰਾਨ ਵੀ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਭੱਜਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਉਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਖਤ ਰਵੱਈਆ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ 'ਅਮਰੀਕਨ ਫਸਟ' ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਟਰੰਪ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਨਵੰਬਰ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਡੈਪੋਰਟੇਸ਼ਨ, ਯਾਨੀ, ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਟਰੰਪ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਹੁਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਦੱਖਣੀ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਲੰਮੀ ਕੰਧ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹ ਡੱਕਣ ਲਈ ਹਰ ਹਿਲਾ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਟਰੰਪ ਦੀ ਇਸ ਪਾਰੀ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾੜੇ ਹੋਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਜਾਪ ਰਹਿ ਗਏ। ਇਸ ਲਈ ਪਰਵਾਸੀ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕ ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਲ ਰੁਖ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਘੜਨ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹ ਰੋਕਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪਰਵਾਸ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਗਲਾਤਾਰ ਬਦਲਾਓਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਕਈ ਸਖਤ ਫੈਸਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਜ਼ਿਟਰ

ਵੀਜ਼ਾ ਉਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਵੀਜ਼ਾ ਨਿਯਮਾਂ 'ਚ ਸਖ਼ਤ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਵੇਂ ਫੈਸਲੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੁਣ 10 ਸਾਲ ਦਾ ਵਿਜ਼ਿਟਰ ਵੀਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਨਵੇਂ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦੀ ਮਿਆਦ ਤੱਕ ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਵਿਜ਼ਿਟਰ ਵੀਜ਼ਾ ਮਿਲੇ। ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਲਟੀਪਲ ਐਂਟਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੰਗਲ ਐਂਟਰੀ ਵਾਲੇ ਵੀਜ਼ੇ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਆਵਾਸ ਵਿਭਾਗ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਜ਼ਿਟਰ ਵੀਜ਼ਾ ਉਤੇ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਾਢੇ 10 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਜਿਹੜੇ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਾਪਸ ਨਾ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

GOLDEN STATE REALTY

"Realtor You Can Trust"
CRE Group Inc.

* ਘਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਮਰਸ਼ੀਅਲ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:
ਫੋਨ:
916-612-5773

Sam Chahal MBA
Sohanpreet Singh
Realtor - Lic# 01504071

Contact for Real Estate and Mortgage Needs
P: 916-612-5773
E: Samchahal@hotmail.com

Raja SWEETS & CATERING
AUTHORIZED CATERER FOR MAJOR 5-STAR HOTELS
ਬੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੋਟਵਿਲ ਦੇ ਵਾਸ਼ੀਆਂ

ਹਰ ਮੌਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਜਨਮ ਦਿਨ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਪਰਟੀ ਲਈ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

Fresh Sweets, Snacks & Food
Catering with Portable Tandoor for up to 10000 guests
Lunch - Dinner - Take Out - Banquets

Items Serving: All kinds of Sweets, Snacks & Food, Chaat & Tikki Stall, Pani Puri Stall, Bhel Puri / Pav Bhaji, Falooda Kulfi

Catering Services: Wedding Ceremonies, Receptions, Birthday Parties, Religious Gatherings, Corporate Events, Picnics / Bar-b-que

Additional Services: Warmers, Chaffing Dishes, China & Silverware, Linen Rental, Waiters & Bartenders

Raja Sweets & Indian Cuisine 31053 Alhambra Blvd., Union City CA 94087 Ph. (510) 488-9100 Fax (510) 488-9111
Raja Indian Cuisine & Bar 1275 W Wilton Ave., Hayward CA 94542 Ph. (510) 264-5300 Fax (510) 264-5345

Call Makhan Bains or Ravinder Singh For Your Next Party
1-866-FOR-RAJA(367-7252)
www.RajaSweets.com

GLOBAL TRUCK PERMITS

18 years of experience

Services

- We do Same day IRP Plates
- Truck Permits
- New company
- Truck ELD
- Trucking compliance

Rajinder Singh

159 D'Arcy Pkwy, Lathrop, CA 95330
Phone: 209 636 0880

24ਵੀਂ ਸਾਲਾਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ ਕਾਨਫਰੰਸ

16 ਨਵੰਬਰ 2024, 4-9 ਸ਼ਾਮ
17 ਨਵੰਬਰ 2024, 10 ਸਵੇਰ - 7 ਸ਼ਾਮ

New Venue:
Sapphire Banquet Hall,
24989 Santa Clara St, Hayward, CA

ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਲੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

16 ਨਵੰਬਰ, 4-9 ਸ਼ਾਮ

ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਕ ਮਹਿਫਲ

ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਆਰੰਭ, ਜਾਣ ਪਹਿਚਾਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤਕ ਮਹਿਫਲ ਸਜੇਗੀ।

17 ਨਵੰਬਰ, 10 ਸਵੇਰ - 7 ਸ਼ਾਮ

ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ

ਵਿਸ਼ਵ ਪਰਪੇਖ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਹੱਲ, ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਉੱਪਰ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ।

ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ

ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਕਵੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਕਵੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ।

ਸੁਖਦੇਵ ਸਾਹਿਲ, ਜੇ.ਐਸ. ਚੰਦਨ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਗੁਰੀ, ਸੁਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੀਨੂੰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਸੰਗੀਤਕ ਮਹਿਫਲ ਸਜਾਈ ਜਾਏਗੀ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:

ਕੁਲਵਿੰਦਰ 510-367-2090, ਜਗਜੀਤ ਨੌਸ਼ਹਿਰਵੀ 510-676-1565

ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਕਮੇਟੀ: ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ, ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੀਰਤ, ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ ਪੰਨੂੰ, ਲਾਜ ਨੀਲਮ ਸੈਣੀ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਾਹਿਲ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਖੀ, ਐਸ ਕੁਮ ਐਸ, ਗੁਲਸ਼ਨ ਦਿਆਲ, ਤਾਰਾ ਸਾਗਰ, ਗਗਨਦੀਪ ਮਾਹਲ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਵਿਪਸਾਅ ਮੈਂਬਰ

ਡਾ. ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਜਸਵਿੰਦਰ

ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਜੋਹਲ

ਡਾ. ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ

ਅਰਵਿੰਦਰ ਸੰਧੂ

ਡਾ. ਮੋਹਨ ਤਿਆਗੀ

ਕੁਲਦੇਵ ਭੱਠੋਟ

ਰਵਿੰਦਰ ਸਾਹਿਅਕ

ਸਤੀਸ਼ ਗੁਲਾਟੀ

ਸੁਰਜੀਤ (ਟੇਰਾਟੇ)

ਸੁਰਿੰਦਰ ਮੋਹਲ

ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਖਹਿਰਾ

ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਰਾਜ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸ. ਸੁੰਨਾਰ

ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰਭੱਠੀ

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਕੁੰਦੋਵਾਲ

ਦਲਜੀਤ ਕੌਰ

ਅਰਵੀ ਸੰਧੂ

ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਹਰਦੇਵ ਮਾਨ

ਸਾਡੇ ਸਪਾਂਸਰ

ਜਸਵੀਰ ਗਿੱਲ

ਲਾਜ਼ਮੀ ਚੌਹਾਣ

ਡਾ. ਅਨੰਦਪਾਲ ਸ. ਸੰਧੂ

ਕੁਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਡਾ. ਮਨਜੀਤ ਚੌਹਾਣ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਚੌਹਾਣ

ਅਨਮ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਦਲਵੀਰ ਪੰਨੂ

ਅਨਮ ਕੁਮ ਐਸ

ਪ੍ਰ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਗਾਖਲ ਪਰਿਵਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਲਗਾਏਗਾ ਪਾਣੀ ਦੀ ਛਬੀਲ

ਸਾਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ (ਐੱਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ): ਗਾਖਲ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹਾਕੀ ਅਕੈਡਮੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਗਾਖਲ ਗਰੁੱਪ ਯੂ.ਐੱਸ.ਏ. ਤੋਂ ਗਾਖਲ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਸਬੰਧੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਖੇ 13 ਤੋਂ 16 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਬੋਤਲਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਛਬੀਲ ਲਗਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਗਾਖਲ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਸਦੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਥਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜ਼ਰੂਰ ਪਹੁੰਚਣ ਅਤੇ ਦਸਵੰਧ ਜ਼ਰੂਰ ਕੱਢਣ।

ਗਾਖਲ ਗਰੁੱਪ ਯੂ.ਐੱਸ.ਏ. ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਗਾਖਲ ਨਾਲ।

ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਦੋ ਪੰਜਾਬੀ ਜਿੱਤੇ ਸਕੂਲ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ

ਫਰਿਜ਼ਨੋ: ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਏਰੀਏ ਦੇ ਦੋ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ। ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦੇ ਸੈਂਟਰਲ ਸਕੂਲ ਬੋਰਡ ਏਰੀਆ 5 ਦੀ ਟਰੱਸਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੱਡੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਕੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪਿੰਡ ਬੱਧਨੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੋਗਾ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਮੈਰੀਕਨ ਬੋਰਨ ਹੈ ਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਨਰਸ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੀ ਐਚ ਜੀ ਡਾਂਸ ਐਂਡ ਸੰਗੀਤ ਅਕੈਡਮੀ ਲਈ ਭੰਗਤਾ ਕੋਚ ਵੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ ਇੰਜਨੀਅਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਸਿਲਮਾਂ ਸਕੂਲ ਬੋਰਡ ਏਰੀਆ 2 ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਟਰੱਸਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬੜਾ ਪਿੰਡ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਕਾਰਨ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਏਰੀਏ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਹੈ।

ਰਿਪੋਰਟ: -ਗੁਰਿੰਦਰਜੀਤ ਨੀਟਾ ਮਾਛੀਕੇ/ ਕੁਲਵੰਤ ਧਾਲੀਆ

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਗੋਲਡ ਕੋਸਟ, ਕੁਈਨਜ਼ਲੈਂਡ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਤੇ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ

ਫਰਿਜ਼ਨੋ: ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਅਕਸਰ ਸੀਨੀਅਰ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਤੇ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਉਹ 13ਵੀਆਂ ਪੈਨ ਪੈਸੀਫਿਕ ਮਾਸਟਰਜ਼ ਗੇਮਜ਼, 2024 ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 8, 9 ਅਤੇ 10 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਕੁਈਨਜ਼ਲੈਂਡ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਅਥਲੈਟਿਕਸ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਟ੍ਰੈਕ ਅਤੇ ਫੀਲਡ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੈਮਰ ਥਰੋਅ, ਵੇਟ ਥਰੋਅ, ਜੈਵਲਿਨ ਥਰੋਅ ਅਤੇ ਥਰੋਅ ਪੈਂਟਾਥਲੋਨ ਵਿਚ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਅਤੇ ਸ਼ਾਟ ਪੁਟ ਵਿਚ ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਤਗਮਾ ਜਿੱਤਿਆ। ਸਾਰੇ ਟ੍ਰੈਕ ਅਤੇ ਫੀਲਡ ਈਵੈਂਟਸ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਮਰ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਥਲੀਟ ਪੁਰਸ਼ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਐਥਲੀਟ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ, ਫਿਜ਼ੀ ਟਾਪੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ। 35 ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ 40 ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਹ ਖੇਡਾਂ ਹਰ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇਵਾਡਾ ਅਤੇ ਹੰਟਸਮੈਨ ਸੀਨੀਅਰ ਗੇਮਜ਼ ਸੇਂਟ ਜੌਰਜ਼ ਯੂਟਾ ਤੋਂ ਵੀ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤੇ ਸਨ।

Sistar Mortgage
A Nationwide Lender

Corporate NMLS# 68434
AZ license# BK-0745946

Balbir (Bill) Grewal
MORTGAGE LOAN OFFICER
NMLS# 353442

Over 2 Decades of experience providing high level servicing for new and experienced borrowers!

Residential and Commercial Loans
Available in Most States!

Special loan programs for:

- Jumbo Loans
- Self Employed and with a work permit
- Business loans with or without property

(734) 330-8859
balbir.grewal@sistarmortgage.com
balbirgrewal.sistarmortgage.com
<http://www.nmlsconsumeraccess.org>

Matrimonials

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Ramgharia Family looking for a suitable match for their Canada PR 25, 5'4" daughter. Girl has Done Computer engineering diploma and currently studying Cybersecurity in bachelors. She is working as Cyber security supervisor. Please Contact us at : 639-895-1350.

46-49

Jat Sikh family seeks a comparable match from a progressive family for their 1991 born, 5' 7", US-born daughter. Her background is in chemical engineering, and she is currently a department manager at a Fortune 500 multinational corporation. She lives in Chicago. Please contact with details at surjitkaur1937@outlook.com or 224-422-4773.

44-47

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Jat Sikh parents looking for a suitable match for their 27, 6'-0" son, born & raised in the US. He is currently an AVP for an investment bank and resides in Chicago. Looking for a match from Jat Sikh family, U.S. or Canadian Citizen. Please contact us at 1-224-545-1048 or singhpaul696@gmail.com

45-48

Seeking gursikh and educated match for Saini sikh turbaned boy. 97 born, 5'4". B.Tech from IIT, Guwahati. Working as Sr. Engineer in MNC in Bangalore. Serious enquiries, please contact us at: 765-570-0149 (USA) or 98182-87307 (INDIA)

44-47

Ramgarhia Family seeks a suitable match for their USA Born and Raised 30 year 5'6.5" Gursikh Boy, PhD. Girl should be Gursikh and educated. Caste no bar. If you are interested please call us at 224-422-4773.

ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਵੈਲ ਸੈਟਲਡ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲੀ ਕੁਆਲੀਫਾਈਡ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ, 1987 ਬੋਰਨ, ਕੱਦ 5'-11", ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਮਾਸਟਰਜ਼ ਡਿਗਰੀ ਹੋਲਡਰ, ਸੌਫਟਵੇਅਰ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਪ੍ਰੋਡਕਟ ਮੈਨੇਜਰ ਦੀ ਵਧੀਆ ਜੋਬ ਕਰਦੇ, ਵੈਲ ਸੈਟਲਡ, ਸਾਨਫਰਾਂਸਿਸਕੋ, ਬੇ ਏਰੀਆ, ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ (ਅਮਰੀਕਾ) 'ਚ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਸਿਰਫ 4 ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਨੋਸੈਂਟਲੀ ਡੀਵੋਰਸਡ (ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ), ਲੜਕੇ ਲਈ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ, ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ, ਸੋਹਣੀ, ਵੈਸ਼ਨੂੰ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ/ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ 1-510-281-7065 ਜਾਂ ਵ੍ਹਾਟਸਐਪ +91-98993-79442 'ਤੇ ਫੋਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਵੇਰਵੇ ਈਮੇਲ cjsingh55@gmail.com 'ਤੇ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

41-44

Jatt Sikh family residing in SF Bay area California looking for a suitable match in US/Canada/India for their US born and raised 24, 5'10" son. He has done a Bachelor degree from UCLA and Masters from UCSF in Computer Science and BioMedical Imaging. Boy wears a turban and keeps his hair. He is employed with a high salary in a reputed company in the SF Bay Area. Beyond education, girl must possess a joint family-oriented mindset with good moral family values. Please Contact ph: 510 861 6491 or email: pgrrealty@gmail.com

37-40

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਕਰਾ ਕੇ ਥੱਕ ਚੁਕੇ ਹੋ? ਹੋਮਿਓਪੈਥੀ, ਕੁਦਰਤੀ ਇਲਾਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਜਮਾ ਕੇ ਦੇਖੋ

Gurdip Singh Sandhu DHMS, BAMS
HOMEOPATHIC NATURAL MEDICINES
When Tired of all Treatments, For any Disease,
At any Age, Try Alternative Treatment

Homeopathic Ayurvedic Consultant/Physician Since 1973
DHMS-Gold medalist, Ex-Prof, Principal, & CMO Medical Colleges/Hospitals in India

Ph: (408) 687-1899 (925) 557-9093

Email: Homeomdicine@yahoo.com
Website: www.Homeopathyatoz.com
7021 Village Parkway, Dublin, CA 94568
Practice under provision of Act S8_577 State of CA

Gurdip Singh Sandhu

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:
847-359-0746

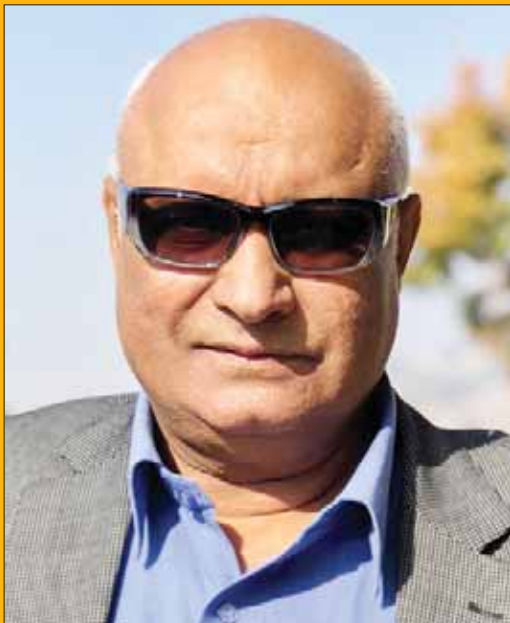

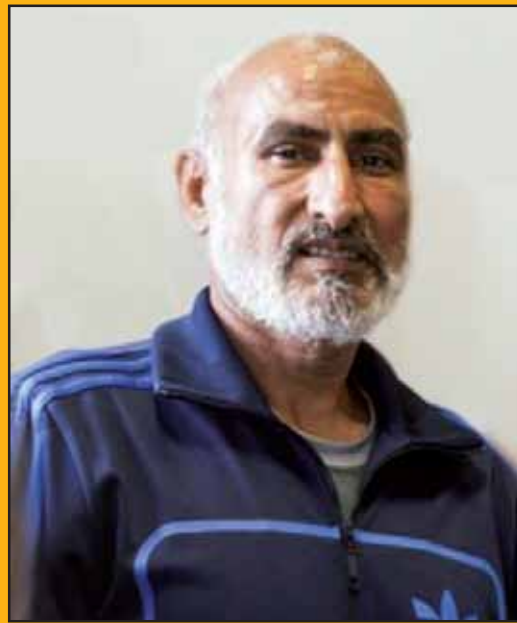
ਪੁਛਨਿ ਗਲ ਈਮਾਨ ਦੀ ਕਾਜੀ ਮੁਲਾਂ ਇਕਠੇ ਹੋਈ। ਵਡਾ ਸਾਂਗ ਵਰਤਾਇਆ ਲਖਿ ਨ ਸਕੈ ਕੁਦਰਤਿ ਕੋਈ।
ਪੁਛਨਿ ਫੋਲਿ ਕਿਤਾਬ ਨੋ ਹਿੰਦੂ ਵਡਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੋਈ। ਬਾਬਾ ਆਖੇ ਹਾਜੀਆ ਸੁਭਿ ਅਮਲਾ ਬਾਝਹੁ ਦੋਨੋ ਰੋਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 555ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ ਸਮੂਹ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ

ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ

ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ

ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ

ਵਲੋਂ: ਗਾਖਲ ਗਰੁੱਪ ਯੂ.ਐੱਸ.ਏ. ਅਤੇ ਗਾਖਲ ਪਰਿਵਾਰ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਜਲ ਦੀ ਸੇਵਾ

Grand Father Late. S. Karam Singh Gakhall
Father Late. S. Nasib Singh Gakhall

Gakhall Group USA & Gakhall Family
Will Served Bottled Water Sewa
in Nankana Sahib Gurdwara on the occasions of
Birthday of Guru Nanak Dev ji (13,14,15,16 November 2024)

Amolak Singh Gakhall
Palwinder Singh Gakhall
Iqbal Singh Gakhall

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ)

ਵਿਖੇ ਗਾਖਲ ਗਰੁੱਪ ਅਤੇ ਗਾਖਲ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ
13,14,15,16 ਨਵੰਬਰ 2024 ਨੂੰ
ਬੋਤਲਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

Giani Jeevinder Singh J
Bhai Balraj Singh Khalla J
S. Ramesh Singh Arora
President PSCC

Gulsinder Singh Gakhall
Paramvir Singh Gakhall
Jaskaran Singh Gakhall
Karamvir Singh Gakhall
Amarvir Singh Gakhall

Special Support by Baba Guru Nanak Hockey Academy, Nankana Sahib

SUPER TRAVEL

847-676-9090, 773-465-5566

E-mail: supertravel2003@live.com

Lowest Fares With Excellent Service

United Airlines
British Airways

For Emergency
Call anytime at
847-436-9010

EARLY BIRD SALE!!!!

Etihad, Air India,
KLM, Lufthansa,
Delta, Qatar Airlines.

Domestic fares
available

THE BAINS FIRM

Manpreet S. Bains

Personal Injury and Wrongful Death Attorneys

Case Results*

\$10 MILLION
Motorcycle vs. Truck Collision

\$8 MILLION
Wrongful Death

\$5.25 MILLION
Traumatic Brain Injury

\$1.1 MILLION
Burn Injury

\$1.1 MILLION
Pedestrian vs. Motor Vehicle Collision

*Past Performance
Not a Guarantee of Future Results

WILLIAM E. WEISS
Of Counsel

Offices in San Francisco and Union City

No Fees Unless Recovery for Your Injuries is Made

CONTACT US AT:

Phone: (510) 474-0028 • E-mail: info@thebainsfirm.com
www.thebainsfirm.com

ਟਰੂਡੋ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਬੂਲੀ

ਓਟਵਾ: ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਸਟਿਨ ਟਰੂਡੋ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਬੂਲੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਮਰਥਕ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਟਰੂਡੋ ਨੇ ਓਟਵਾ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਹਿੱਲ ਵਿਚ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਜਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਰੱਖੇ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨਿੰਬਰ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਾਰਨ ਕੈਨੇਡਾ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਰਮਿਆਨ ਕੂਟਨੀਤਕ ਵਿਵਾਦ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਟਰੂਡੋ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮਰਥਕ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ (ਨਰਿੰਦਰ) ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਕੈਨੇਡੀਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।" ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸਤੰਬਰ ਵਿਚ ਟਰੂਡੋ ਵੱਲੋਂ ਨਿੰਬਰ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਵਿਚ ਕਥਿਤ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਏਜੰਟਾਂ ਦੀ 'ਸੰਭਾਵੀ' ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਲਾਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਮਗਰੋਂ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਤਲਖੀ ਵਧ ਗਈ ਸੀ। ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਟਰੂਡੋ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ 'ਹਾਸੋਹੀਣੇ' ਤੇ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਦੱਸ ਕੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਓਟਵਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚਲੇ ਛੇ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਕੂਟਨੀਤਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸੰਜੈ ਵਰਮਾ ਤੇ 'ਨਿਸ਼ਾਨਾ' ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਰਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਸੱਦ ਲਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਾਰ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਬਾਰ 'ਚ ਗੋਲੀਬਾਰੀ; 10 ਹਲਾਕ

ਮੈਕਸਿਕੋ: ਮੈਕਸਿਕੋ ਦੇ ਕੁਏਰੇਟਾਰੋ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਬੰਦੂਕਧਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗੋਲੀਬਾਰੀ 'ਚ 10 ਮੌਤਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ 7 ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਹਮਲਾਵਰ ਬਾਰ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਸਟਾਫ਼ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਤੇ ਕੁਏਰੇਟਾਰੋ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੂਬੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ (ਕੁਏਰੇਟਾਰੋ) ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ। ਚਾਰ ਹਮਲਾਵਰ ਬਾਰ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਏ ਅਤੇ 3 ਔਰਤਾਂ ਸਮੇਤ 10 ਜਣਿਆਂ 'ਤੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕੁਏਰੇਟਾਰੋ ਨੂੰ ਮੈਕਸਿਕੋ ਦੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਏਰੇਟਾਰੋ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਮੋਰੀਸੀਓ ਕੂਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਕੁਏਰੇਟਾਰੋ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਹਰਕਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਸੀਲ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਾਂਗੇ।"

Homeopathicvibes

Harminder Singh Gill

Homeopathic Consultant and Practitioner

D.H.M.S; B.C.I.H
(Ex Homeopathic Medical officer Punjab Govt.)

Now we have two locations:

940 E. El Camino Real, Sunnyvale, CA 94087
39039 Paseo Padre Pkwy, Suite# 209 (upstairs), Fremont, CA 94538

We also do Virtual appointments for long distance patients.

Ph: (408) 737-7100

www.homeopathicvibes.com

We sell and ship homeopathic remedies through out North America.

ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼, ਲੈਬਰੋਪ

ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ

ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਇੱਕੋ ਛੱਤ ਥੱਲੇ

SAME DAY
ਲਾਇਸੰਸ ਪਲੇਟ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ
DPF Cleaning ਅਤੇ Baking
ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

STOCKTON ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ALIGNMENT SHOP

- 3 Axle Alignment \$199
- Trailer Alignment \$150

Grand Opening

Special Price for Truck Wash

Ph: 209.982.9996

FAX: 209.982.9997

www.globalmultiservices.com   info@globalmultiservices.com

ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੀ ਨਵੀਂ ਲੋਕੇਸ਼ਨ STOCKTON ਵਿਚ HIGHWAY 4 ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਦੀਕ

1950 E Miner Ave.
Stockton, CA 95205

REPAIR SHOP

ਟਰੱਕ ਤੇ ਟਰੇਲਰ ਦੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਾਇਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ Oil Change, Brakes, Engine Work, Tune Up, Transmission & Clutch ਆਦਿ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ Truck Alignment ਦਾ ਕੰਮ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 500+ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ-ਭੁੱਲ੍ਹੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਦੇ ਨਾਲ, ਟਰੱਕ-ਟਰੇਲਰ Wash ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।

TEL: 209.547.9210
FAX: 209.547.9211

REGISTRATION SERVICES

ਟਰੱਕਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਜਿਵੇਂ IFTA, CA#, MCP, 2290, ICC, BOC III, NM & Kentucky Permit, DOT Fuel Tax, Corporation Filling ਅਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟਾਂ Same Day Service ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪਲੇਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਤੁਰੰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅਸੀਂ DOT Compliance, DOT Audit ਵਿਚ ਵੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

TEL: 209.982.9996
FAX: 209.982.9997

Punjab Times
Established in 2000
25th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388

Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com
Founder Editor:
Amolak Singh Jammu
Managing Editor
Jaspreet Kaur
Astt. Editor
Amrit Pal Kaur

Photographer
Kamaljit Singh Viridi
Ph. 847-502-2703
Our Columnists
Gurbakhsh Singh Bhandal
Buta Singh
Tarlochan Singh Dupalpur
Correspondents
California
Ashok Bhaura

New York
Iqbal S. Jabowalia
917-375-6395

Postmaster: Please send
address changes to Punjab Times,
20451 N. Plum Grove Rd., Palatine,
IL 60074

Distributed in:
California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky, Kansas.

ਡਾਕ ਚਾਰਜ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 130 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ
ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ
ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ
ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ
ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਪੇ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ
ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ
ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ
ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ
ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ
ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer
The views expressed in the
articles published in the columns
of Punjab Times are that of
their writers, and it is not
implied that Punjab Times
endorses them.
Sameway Punjab Times
does not necessarily endorse
the claim made in the
advertisement published in
Punjab Times.

**All disputes subject to
Chicago jurisdiction.**

ਮਿਉਂਸਿਪਲ ਚੋਣਾਂ: ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲੀ ਰਾਹਤ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੰਜਾਬ
ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਰਾਜ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਐਸ.ਈ.ਸੀ.)
ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 15
ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਮਿਉਂਸਿਪਲ ਚੋਣਾਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰੇ
ਅਤੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਅੱਠ
ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਅੰਦਰ ਪੂਰਾ ਅਮਲ ਨਿਬੇੜੇ। ਜਸਟਿਸ
ਸੁਰਿਆ ਕਾਂਤ ਜਸਟਿਸ ਉੱਜਲ ਭੂਈਆਂ ਦਾ
ਬੈਂਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਰਿਆਣਾ
ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 19 ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ
ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ
ਸੀ।

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੱਦਬੰਦੀ
ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਅਮਲ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ 15 ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ
ਸਾਰੀਆਂ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲਾਂ ਤੇ ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ ਲਈ
ਚੋਣ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ
ਸਨ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ

ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚ ਅੰਸ਼ਕ ਸੋਧ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਬੈਂਚ ਨੇ
ਮਿਉਂਸਿਪਲ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸਮਾਂ
ਵਧਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤੀ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ
ਬਾਵਜੂਦ ਮਿਉਂਸਿਪਲ ਚੋਣਾਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨ
ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਲਈ ਹੱਤਕ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗੇ
ਪਾਉਣ ਲਈ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਦਾਖ਼ਲ
ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 19
ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ/
ਐਸ.ਈ.ਸੀ. ਨੂੰ ਪੰਜ ਮਿਉਂਸਿਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ
ਅਤੇ 42 ਮਿਉਂਸਿਪਲ ਕੌਂਸਲਾਂ/ਨਗਰ ਪੰਚਾਇਤਾਂ
ਲਈ 15 ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਚੋਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੋਟੀਫਾਈ
ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪਟਿਆਲਾ,
ਜਲੰਧਰ, ਫਗਵਾੜਾ ਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ
ਦੀ ਚੋਣ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਕਾਇਆ ਹੈ।
ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ, ਜਿਸ ਵੱਲੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ
ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਮਨੂ ਸਿੰਘਵੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ

ਜਨਰਲ ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ, ਕੁਝ ਵਾਰਡਾਂ
ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਦਾ ਅਮਲ ਬਕਾਇਆ ਹੋਣ (ਜਿਸ
ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 16
ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ) ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ
ਮਿਉਂਸਿਪਲ ਚੋਣ/ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ/ਨਗਰ ਕੌਂਸਲਾਂ/
ਨਗਰ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪਾਉਣਾ
ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ
ਮਿਉਂਸਿਪਲ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਲਈ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ
ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਦੇ ਬਕਾਇਆ ਅਮਲ 'ਤੇ ਟੇਕ ਗਲਤ
ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਬਾਦੀ ਜਾਂ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਦੀਆਂ
ਹੱਦਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਫੇਰਬਦਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ
ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ
ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖਾਤ ਝੰਬ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ
ਅੰਦਰ ਮਿਉਂਸਿਪਲ ਚੋਣਾਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਦੀ
ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਲੱਗੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਖਰੀਦ ਏਜੰਸੀਆਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਰਤੀ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮ
(ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ.) ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਫਸਲੀ ਖਰੀਦ
ਤੋਂ ਹੱਥ ਘੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ
ਕਣਕ ਦੇ ਖਰੀਦ ਸੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਵੀ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ.
ਨੇ ਫਸਲ ਦੀ ਮਾਮੂਲੀ ਖਰੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ
ਹੁਣ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਘੱਟ ਹੋਈ ਹੈ।
ਲੰਬੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮ
ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਖੁਦ ਖਰੀਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਿਛਾਹ ਹਟਦਾ
ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮ ਨੇ
ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੂਬੇ ਭਰ 'ਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ 1.19 ਲੱਖ ਟਨ
ਝੋਨੇ ਦੀ ਹੀ ਖਰੀਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ 11
ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਇਕ ਵੀ
ਦਾਣੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ,
ਬਰਨਾਲਾ, ਮਾਨਸਾ, ਤਰਨਤਾਰਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਮੋਗਾ, ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ, ਮੁਕਤਸਰ, ਫ਼ਾਜ਼ਿਲਕਾ,
ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਅਤੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੰਡੀ
'ਚੋਂ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ
ਬਾਕੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ 'ਚੋਂ ਵੀ ਝੋਨੇ ਦੀ ਮਾਮੂਲੀ ਹੀ
ਖਰੀਦ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਿਛਾਹ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ

ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਨੇ ਸਾਲ 2016-17 ਵਿਚ
ਪੰਜਾਬ 'ਚੋਂ 7.66 ਲੱਖ ਟਨ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ
ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ 2015-16 ਵਿਚ 6.54 ਲੱਖ
ਟਨ ਝੋਨਾ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੰਬੇ ਪੰਜ
ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮ ਨੇ ਹਰ ਸਾਲ
ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਟਨ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੀ ਝੋਨਾ ਖਰੀਦਿਆ ਹੈ।
ਸਾਲ 2022-23 ਦੌਰਾਨ ਨਿਗਮ ਨੇ ਸੂਬੇ 'ਚੋਂ
2 ਲੱਖ ਟਨ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਖਰੀਦੀ ਸੀ। ਸਾਲ
2020-21 ਦੌਰਾਨ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਨੇ 2.69
ਲੱਖ ਟਨ ਫਸਲ ਖਰੀਦੀ ਸੀ।

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਟੇਟ ਖਰੀਦ ਏਜੰਸੀਆਂ
ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਫਸਲੀ ਖਰੀਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ। ਅਕਸਰ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ
ਜਿਸ ਖਰੀਦ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ.
ਦੀ ਖਰੀਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ
ਵੱਲੋਂ ਸਟੇਟ ਏਜੰਸੀ ਵੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ। ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ
143.08 ਲੱਖ ਟਨ ਫਸਲ ਦੀ ਆਮਦ ਹੋ
ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਿਸ 'ਚੋਂ 138.19 ਲੱਖ ਟਨ ਫਸਲ
ਦੀ ਖਰੀਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਟਰੰਪ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨਾਲ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਅੰਦਰ ਵੱਡੀ ਹਲਚਲ

(ਪਹਿਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਤੁਰਤ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ
ਢੰਗ ਨਾਲ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਬਣਨ
ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸੂਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਗੂ
ਕੀਤੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਮਗਰੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਅਤੇ
6 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ
ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚੋਂ ਜਿਹੜੇ ਖੁਦ ਆਪਣੇ
ਦੇਸ਼ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਜਾਣਗੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਨੇ ਆਪਣੀ
ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਬਦਲਾਓ
ਕਰਦਿਆਂ ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ ਸਟੂਡੈਂਟ ਵੀਜ਼ਾ ਜਿਸ
ਨੂੰ ਸਟੂਡੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟ ਸਟ੍ਰੀਮ
(ਐਸ.ਡੀ.ਐਸ) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਇਸ
ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ,
ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਦੇ
ਚਾਹਵਾਨ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ
ਅਸਰ ਪਏਗਾ। ਐਸ.ਡੀ.ਐਸ. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

2018 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦਾ
ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਭਾਰਤ, ਚੀਨ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ
ਫਿਲਪੀਨਜ਼ ਸਣੇ 14 ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ,
ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ,
ਲਈ ਸਟੈਂਡੀ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ
ਸਟ੍ਰੀਮਲਾਈਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਐਸ.ਡੀ.ਐਸ.

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ)
ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਮਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਗ
ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਭਗਤ
ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀ ਤੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਕਹਿਣ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ
ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕੰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ
ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੋਲ ਮਾਡਲ
ਹਨ। ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕ

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਟਾਈਟਲਰ ਖਿਲਾਫ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ
ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਜਗਦੀਸ਼
ਟਾਈਟਲਰ ਖਿਲਾਫ਼ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ
ਦੰਗਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਤਲ ਕੇਸ ਵਿਚ ਟਰਾਇਲ
ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਰੀ
ਰਹੇਗੀ। ਜਸਟਿਸ ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ ਓਹਰੀ
ਟਾਈਟਲਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ
ਮੁਕੱਦਮੇ ਉੱਤੇ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ
ਪਟੀਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੋਰਟ
ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ 29 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ
ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਜੱਜ ਨੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਸਾਫ਼
ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਰੀ
ਰਹੇਗੀ। ਉਂਜ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ
ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਵੇਗਾ।" ਟਾਈਟਲਰ ਦੇ ਵਕੀਲ
ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵਿਚ
ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ
ਲਈ ਕੇਸ 12 ਨਵੰਬਰ ਲਈ ਸੂਚੀਬੱਧ ਹੈ ਤੇ
ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ
ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ
ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ ਦੋਸ਼ ਆਇਦ ਕਰਨ ਦੇ ਅਮਲ ਉੱਤੇ

ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਤੇ ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣਾਂ ਦੇ
ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ
ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਚੋਣ ਜ਼ਾਬਤੋ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ
ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ
ਨੂੰ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ
ਹੈ। ਮੁਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ
ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਮਸਜਿਦ
ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ ਸਨ। ਉਧਰ, ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਮਨਪ੍ਰੀਤ
ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦਾ ਲਾਲਚ
ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਵੀਡੀਓ ਵਾਇਰਲ ਹੋਣ ਸਬੰਧੀ ਨੋਟਿਸ
ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਮ
ਆਦਮ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ 'ਆਪ ਪੰਜਾਬ'
ਦੇ ਐਕਸ ਹੈਡਲ ਉੱਤੇ ਵੀਡੀਓ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ
ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਖਿਲਾਫ਼ ਚੋਣ ਜ਼ਾਬਤੋ ਦੀ
ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਗਏ ਸਨ।

ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਰੋਕ ਲਾਈ ਜਾਵੇ। ਆਪਣੇ ਖਿਲਾਫ਼
ਕਤਲ ਤੇ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ ਆਇਦ ਕਰਨ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ
ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੀ ਟਾਈਟਲਰ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 29
ਨਵੰਬਰ ਲਈ ਸੂਚੀਬੱਧ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ
ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਉੱਤੇ ਰੋਕ ਦੀ ਅਪੀਲ
ਲੈ ਕੇ ਕੋਰਟ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਧਰ, ਪੀੜਤਾਂ ਵੱਲੋਂ
ਪੇਸ਼ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਐਚ.ਐੱਸ.ਫੂਲਕਾ ਨੇ
ਟਾਈਟਲਰ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ
ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗਵਾਹ ਉਮਰ ਦਰਾਜ਼ ਹੈ ਤੇ
ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਹਤ ਵਿਗਾੜਾਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ। ਉਹ
ਇਸ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵੀ ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਕੋਰਟ ਵਿਚ
ਪੇਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਟਾਈਟਲਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ
ਉਸ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ
ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਨੇ ਕਿਹਾ
ਕਿ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਖਿਲਾਫ਼ ਦੋਸ਼
ਆਇਦ ਕਰਨ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮ 'ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ'
ਹਨ। ਟਾਈਟਲਰ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ,
"ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਥਾਪਿਤ
ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਉਸ ਖਿਲਾਫ਼
ਦੋਸ਼ ਗ਼ਲਤ ਦੋਸ਼ ਆਇਦ ਕੀਤੇ ਹਨ।"

ਕਤਲੇਆਮ 84 ਦੀ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੇ ਸੰਸਦੀ ਹਾਲ 'ਚ ਸਮਾਗਮ

ਮੈਲਬਰਨ: ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ
ਕੈਨਬਰਾ ਸਥਿਤ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਗ੍ਰੇਟ ਸੰਸਦੀ ਹਾਲ
'ਚ 1984 ਦੀ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕਸ਼ੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ
ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਆਸਟਰੇਲੀਅਨ
ਸਿੱਖ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਉਲੀਕੇ ਸਮਾਗਮ 'ਚ
ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ
ਫੈਡਰਲ ਸੰਸਦ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ
ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਨੇ ਸਮੂਲੀਅਤ
ਕੀਤੀ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ
ਦੰਗਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਮਨਾਂ 'ਤੇ ਉੱਕਰੀ ਸਦੀਵੀ ਯਾਦ
ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਬੀਤ
ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੀੜਤ ਧਿਰ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕੋਈ
ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਯੂਐਨ ਗਲੋਬਲ
ਸਟੀਅਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਮੈਂਬਰ ਇਕਤਦਾਰ ਚੀਮਾ
ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਹੋਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਸਲਘਾਤਾਂ
ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ
ਵਰਤਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ ਡਾ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਥਾਂਦੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਰੀ	ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ	ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੌਤਾ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ	ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ (ਅਮਰ ਕਾਰਪੇਟ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਲੈਲ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਡਸਾ ਸੁਖਮੇਲ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ (ਹੈਪੀ ਹੀਰ) ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ
---	---	---	---

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

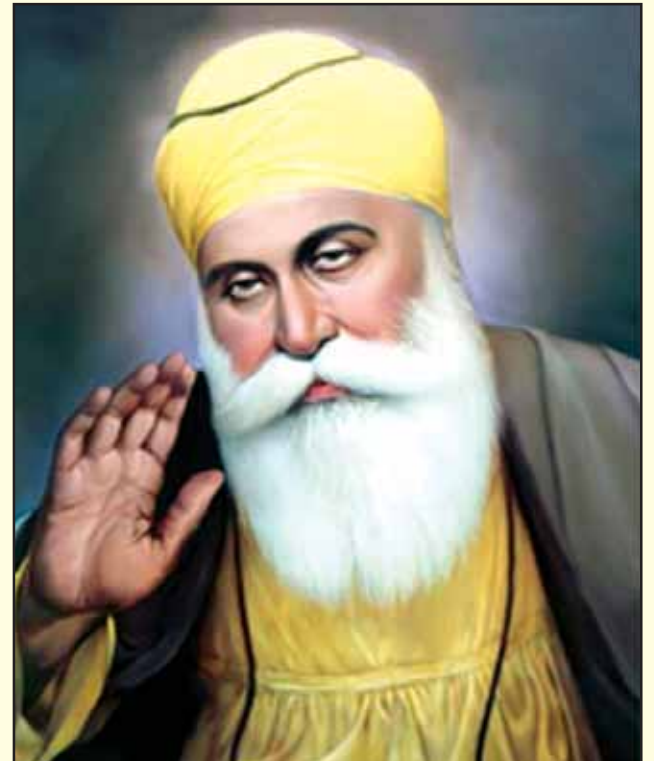

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਦ ਜਗੁ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ॥
ਜਿਉ ਕਰ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਰੇ ਛਿਪੇ ਅੰਧੇਰ ਪਲੋਆ॥

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

‘ਰਾਜੇ ਸ਼ੀਂਹ ਮੁਕੱਦਮ ਕੁੱਤੇ’ ਆਖ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਫਿੱਟ ਲਾਹਨਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਰੱਬ ਨੂੰ ‘ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੈ ਤੈ ਕੀ ਦਰਦ ਨਾ ਆਇਆ’ ਦਾ ਨਿਹੋਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੈਨ ਹੋਜੇ ਵਿਖੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਜੀ।

ਜਾਰੀ ਕਰਤਾ: ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸੈਨ ਹੋਜੇ (ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ)

3636 Gurdwara Ave, San Jose CA 95148

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵੈਬਸਾਈਟ: www.sanjosegurdwara.org

Donation to Gurdwara Sahib: You can now donate on-line as well using Credit/Debit card or Paypal.

Visit: www.sanjosegurdwara.org and touch “Donate” tab and enter information.

You can also enter a message like Ardas etc and listen it on Gurdwara website radio same day after Rehras Sahib Path at 6pm.

ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵੱਲੋਂ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਰੇ ਛੇਤੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੇ ਆਸਾਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹੀਆਂ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਲਈ ਸੱਦਾ ਗਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਉਪਰੰਤ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਗੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਤਖਤ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤਖਤ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣੇ। ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਭੇਜੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਕੌਮੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੰਥਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ, ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਪੰਥਕ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਲਈ

ਇਕੱਤਰਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਥ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਉੱਜਲ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵੱਲ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਕੀਲ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ, ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਹਰਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਪਟਿਆਲਾ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ, ਡਾ. ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ, ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਕੋਲੋਂ

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਰਾਏ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸੱਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਧੜੇ ਵੱਲੋਂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਉਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 2007 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2017 ਤੱਕ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਵੱਡੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਥ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਗਲਤੀਆਂ

ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡੇ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਵਡਾਲਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੰਦ-ਕਮਰਾ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸਵਾ ਘੰਟੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬੰਦ-ਕਮਰਾ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਿਸ ਵਿਸ਼ੇ ਉਤੇ ਹੋਈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਧਾਮੀ ਨੂੰ ਲਾਭੇ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਬੀਬੀ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਲਾਂਡਰਾਂ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁਸੈਨਪੁਰ, ਮਾਸਟਰ ਮਿੰਨੂ ਸਿੰਘ ਕਾਹਨੇਕੇ ਅਤੇ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਗਲ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਲਾਭੇ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁੰਦਤ ਦੀ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ। ਇਹ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਧਾਮੀ ਨੇ ਵਿਚੋਲਗੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਚੱਲ ਰਹੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦਿਵਾਉਣਾ, 2015 ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਬੇਅਦਬੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਠੋਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਪਣਾ

ਖਿਮਾ ਯਾਚਨਾ ਪੱਤਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵਿਖੇ ਸੌਂਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਮੀਟਿੰਗ ਮਗਰੋਂ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੀਡੀਆ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸੱਦੇ ਵੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸ਼ਾਦਮਾਨ ਚੌਕ ਦਾ ਨਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਰੱਦ

ਲਾਹੌਰ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੂਬੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸ਼ਾਦਮਾਨ ਚੌਕ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲ ਕੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੁੱਤ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਇਕ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਫੌਜੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਰਾਏ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਹਾਇਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਅਸਗਰ ਲੇਖਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਲਾਹੌਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲਿਖਤੀ ਜਵਾਬ 'ਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਲਾਹੌਰ ਮੈਟਰੋਪੋਲੀਟਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਰਸੀਦ

ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਲਾਹੌਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ 'ਚ ਦਾਇਰ ਮਾਣਹਾਨੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, 'ਸ਼ਾਦਮਾਨ ਚੌਕ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲ ਕੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੁੱਤ ਲਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਫੌਜੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤਾਰਿਕ ਮਜੀਦ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਾਏ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।'

ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਦਮਾਨ ਚੌਕ ਦਾ ਨਾਮ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮਜੀਦ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ, 'ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਪਰਾਧੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਪਰਾਧ

ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਬੀਆਂ ਸਮੇਤ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ

ਭਗਤ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੋਟਿਸ

ਲਾਹੌਰ: ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਰਸੀਦ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆ ਅਤੇ ਸਹੀਦ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਉਤੇ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮਜੀਦ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੋਟਿਸ ਭੇਜਾਂਗਾ।'

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨ 'ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ', ਜੋ ਇਸਲਾਮਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਇਸ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਜੋ ਖੁਦ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਨਾਸਤਕ ਦੇ ਨਾਮ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਬੁੱਤ ਲਾਉਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ।'

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਵੱਡੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਆਪਣੀ ਲੜਾਈ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇਗਾ ਅਤੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ 'ਵਰਸਿਟੀ ਬਚਾਓ ਮੋਰਚਾ: ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਈਆਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਦਫ਼ਤਰ ਅੱਗੇ ਪੀਯੂ ਸੈਨੇਟ ਬਚਾਓ ਮੋਰਚੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਧਰਨੇ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੋਰ ਜੋਸ਼ ਭਰ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਸੀਨੀਅਰ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਧਰਨੇ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪਾਰਟੀਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਧਰਨੇ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁੰਦਤ, ਸਾਬਕਾ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਸਾਬਕਾ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ, ਸਾਬਕਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕ ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਗਰਾ, ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ, ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਲਡੀ, ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਕੁਸ਼ਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਿੱਕੀ

ਵਿੱਲੋਂ, ਯੂਥ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਬਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ, ਪੱਤਰਕਾਰ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੀਪਕ ਸ਼ਰਮਾ ਚਨਾਰਬਲ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਬਲਵਿੰਦਰ

ਸਿੰਘ ਭੁੰਦਤ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਹੌਸਲਾ-ਅਫ਼ਜ਼ਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਹਮਾਇਤ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਤੇ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਕਾਬਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਆਂਗੇ: ਭੁੰਦਤ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁੰਦਤ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਹੌਸਲਾ-ਅਫ਼ਜ਼ਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਹਮਾਇਤ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਕਾਬਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਡਾ. ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ਗਰਗ ਨੇ ਸੈਨੇਟ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਕਾਬਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਡਾ. ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ਗਰਗ ਨੇ ਸੈਨੇਟ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਸੈਨੇਟ ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਲਈ 'ਆਪ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 2022 ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਥਾਨ 'ਚ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਿ

ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਇਕ ਜ਼ੋਨਲ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਹਰਪਾਲ ਚੀਮਾ ਅਤੇ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਗਰਾ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ 'ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਜ਼ੋਨਲ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।'

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਨਾਂਦੇੜ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਹਵਾਈ ਉਡਾਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇ: ਔਜਲਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਔਜਲਾ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਂਦੇੜ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਹਵਾਈ ਉਡਾਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਿਰਾਇਆ ਸਸਤਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਲਈ

ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਅੱਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਜੁਲਾਈ ਵਿਚ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਡਾਣ

ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਂਦੇੜ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਉਡਾਣ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ

ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਚੱਲਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਵੀ ਲਿਖੇ। ਇਹ ਉਡਾਣ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੀ ਪਰ 2022 ਵਿਚ ਫਿਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਾਤਾਰ ਇਸ ਨੂੰ

ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਉੱਠ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਉਡਾਣ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਘੱਟ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਡਾਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕੰਪਨੀ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਰਹੇ।

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਤੇ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ
ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਤੇ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

Follow us on:

Toll Free 1-866-FOR-RAJA
www.rajasweets.com
msbains@rajasweets.com

Fresh Sweets, Snacks & Food

Catering with Portable Tandoor
for up to 10000 guests

Lunch - Dinner - Take Out - Banquets

ਹਰ ਮੌਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਜਨਮ ਦਿਨ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਪਰਟੀ ਲਈ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

Items Serving:

- All kinds of Sweets
- Snacks & Food
- Chaat & Tikki Stall
- Pani Poori Stall
- Bhel Poori / Pav Bhaji
- Falooda Kulfi

Catering Services:

- Wedding Ceremonies
- Receptions
- Birthday Parties
- Religious Gatherings
- Corporate Events
- Picnics / Bar-b-que

Additional Services:

- Warmers
- Chaffing Dishes
- China & Silverware
- Linen Rental
- Waiters & Bartenders

Raja Sweets & Indian Cuisine 31853 Alvarado Blvd. Union City CA 94587
Ph. (510) 489-9100 Fax (510) 489-9111

Raja Indian Cuisine & Bar 1275 W Winton Ave. Hayward CA 94545
Ph. (510) 264-9300 Fax (510) 264-9345

Call Makhn Bains or Ravinder Singh For Your Next Party

1-866-FOR-RAJA (367-7252)

www.RajaSweets.com

ਹਰ ਮੌਕੇ ਜਿਵੇਂ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ, ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ, ਜਨਮਦਿਨ, ਪਾਰਟੀ ਲਈ 200 ਤੋਂ 1000 ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਅਤੇ ਖਾਣ ਲਈ ਹਾਲ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ।

SERVICES INCLUDE

- CATERING
- SILVERWARE
- CHINAWARE
- DECORATED HALL
- LINEN
- SEVERAL BAR OPTIONS
- SECURITY
- WAIT STAFF
- FULL SETUP INCLUDING TABLE CLOTH, NAPKINS, CHAIRS ETC.

PARADISE BALLROOMS

4100 Peralta Blvd. Fremont, CA 94536

(510) 900-6319

info@paradiseballrooms.com

www.paradiseballrooms.com

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ, 16 ਨਵੰਬਰ, 2024

ਟਰੰਪ ਦੀ ਵਾਰੀ

ਉਘਾ ਧਨਾਢ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਪੁੱਜਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੇਤੂ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਰੂਸ-ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਐਲਾਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੂਸ-ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ 'ਨਾਟੋ' ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਟੋ ਬਾਰੇ ਟਰੰਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਭੇਜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕਿਉਂ ਕਰਵਾਏ? ਹੁਣ ਖਬਰਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਰੂਸ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਪੂਤਿਨ ਨਾਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ 70 ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨਾਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਪੂਤਿਨ ਨਾਲ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਅਜੇ ਭਾਵੇਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ ਸਗੋਂ ਰੂਸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਹੁਣ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰੂਸ-ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਏਜੰਡੇ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਜੰਗ ਦਾ ਅਸਰ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜੰਗ ਕਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧੀ ਹੈ। ਉੱਝ ਵੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਅਤੇ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਪੂਤਿਨ ਵਿਚਕਾਰ ਪੁਰਾਣਾ ਰਾਬਤ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਲੁਕਿਆ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਰੂਸ-ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਰੁਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਵੱਲੋਂ ਫਲਸਤੀਨੀਆਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਘਾਣ ਬਾਰੇ ਟਰੰਪ ਦਾ ਕੀ ਰਵੱਈਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੱਕ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਰਣਨੀਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਇਰਾਨ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਪੈਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਫਿਕਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਟਰੰਪ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਾਰੇ ਪੈਰਿਸ ਸੰਧੀ ਦਾ ਜੋ ਹਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭਲੀਭਾਂਤ ਵਾਕਿਫ਼ ਹੈ। ਟਰੰਪ ਨੇ ਇਸ ਸੰਧੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਟਰੰਪ ਦਾ ਪੁਛਾਵਾਂ ਇਸ ਸੰਧੀ ਉਤੇ ਪੈਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਉੱਝ, ਇਸ ਵਕਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਜੋ ਹਾਲ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਸੁਖਾਵਾਂ ਨਹੀਂ। ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੇ ਵਿਗਾੜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਕੇ ਨਾ ਗਏ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਸਹਿਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਚੰਗੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਇਹ ਆਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਟਰੰਪ ਸਿਖਰਲੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਦੋ ਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫਲੋਰਿਡਾ ਦੇ ਸੈਨੇਟਰ ਮਾਰਕੋ ਰੂਬੀਓ ਅਤੇ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਸਦਨ ਦੇ ਮਿਸ਼ੇਲ ਵਾਲਟਜ਼ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਬਾਰੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਪੱਖੀ ਅਤੇ ਚੀਨ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। ਚਰਚਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਟਰੰਪ ਮਾਰਕੋ ਰੂਬੀਓ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਟਰੰਪ ਨੇ ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਰੁਖ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਭਾਰਤ ਬਾਰੇ ਅਕਸਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਖਿੱਚੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅਮਰੀਕੀ ਵਸਤਾਂ ਉਤੇ ਵੱਧ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣਕਾਰੀ ਦੇਸ਼ ਤੱਕ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਵਸਤਾਂ ਉਤੇ ਵੀ ਟੈਕਸ ਵਧਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਅੰਦਰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ 75 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਉਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਟੈਕਸ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਟਰੰਪ ਨੇ ਐੱਚ-1ਬੀ ਵੀਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘਟਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਉਤੇ ਵੀ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਕ ਵਿਚੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੱਚੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਪਰਵਾਸੀ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਹਲਚਲ ਮੱਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਖਬਰਾਂ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਾੜਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਉਥੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਸਟਿਨ ਟਰੂਡੋ ਦੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਪਰਵਾਸ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਕੈਨੇਡਾ ਪੁੱਜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਥੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਉਤੇ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਉੱਝ ਹੀ ਕੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਵੱਖਵਾਦੀ ਆਗੂ ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪਨੂੰ ਦੇ ਕੇਸ ਕਾਰਨ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ 'ਚ ਤਰੇੜ ਪੈ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਇਸ ਕੇਸ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬਾਂਹ ਮਰੋੜ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚੀਨ ਖਿਲਾਫ਼ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਕਤ ਚੀਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਸ਼ਰੀਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਪੁੰਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ

ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਪੁੰਏ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁੰਏ ਨੁਮਾ ਬੱਦਲਾਂ (ਸਮੌਂਗ) ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਗੁੰਜ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਸਮੇਤ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਾਹੌਰ ਤੱਕ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੁੰਏ ਦੇ ਸੰਘਣੇ ਬੱਦਲ ਛਾਏ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਦਿੱਲੀ ਸਮੇਤ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹਵਾ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ (ਏ.ਕਿਊ.ਆਈ.) 'ਗੰਭੀਰ' ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਸਮੇਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘਾਤਕ ਹੈ ਪਰ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਇਸ ਗੰਭੀਰ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਨਿਜ਼ੋਠਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਰਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਸਿਰ ਮੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਿਰਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਸਾਨ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇ ਲੇਕਿਨ ਜਦ ਹੁਣ

ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ
ਈਮੇਲ: n4navkiran@gmail.com

ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਛਿੱਤ ਹੀ ਪਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਤਮਾਮ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਪਲੀਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੱਲ ਕਰੇ ਬਗੈਰ ਪਰਾਲੀ ਫੂਕਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨੇ, ਭਾਰੀ ਜੁਰਮਾਨੇ ਕਰਨੇ, ਜ਼ਮੀਨੀ ਰਿਕਾਰਡ (ਫਰਦਾਂ) ਵਿਚ ਰੈੱਡ ਐਂਟਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਹੱਲ ਵੱਲ ਵਧਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਆਰੰਭਣ ਅਤੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਰਾਹ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਪੈਚੀਦਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਰੀਬ 32 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਪੂਸਾ-44 ਵਰਗੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਪੀ.ਆਰ.-126 ਜਾਂ ਬਾਸਮਤੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੀ.ਆਰ.-126 ਕਿਸਮ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਸ਼ੈਲਰ ਮਾਲਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਨਾ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਅਗਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਮੁੜ ਪੂਸਾ-44 ਵਰਗੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰਾਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਨਗੇ। ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ੈਲਰ ਮਾਲਕਾਂ ਨਾਲ ਮਾਮਲਾ ਹੱਲ ਕਰ ਕੇ ਘੱਟ ਪਰਾਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਦਲੀਲ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਾਲੀ ਫੂਕਣ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਠੋਸ ਬਦਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਪਰਾਲੀ ਫੂਕਣ ਦੇ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਤੁਰਨਗੇ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ

ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖੁਦ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ 1200 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮੰਗੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਸੀ ਕਿ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਰਾ ਜੁਆਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟ ਗਈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਵਿੱਤੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਕੇ 'ਦਬਕੇ' ਨਾਲ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਇਹ ਤੱਥ ਤਾਂ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਕਿ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਖੇਤ ਵਿਚ ਮਿਲਾਉਣ ਨਾਲ ਖੇਤ ਦੀ ਉਪਜਾਊ

ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਸੁਪਰ ਸੀਡਰ, ਹੈਪੀ ਸੀਡਰ ਵਰਗੇ ਮਹਿੰਗੇ ਸੰਦ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਵੱਡੇ ਟਰੈਕਟਰ ਹੀ ਖਿੱਚ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਹ ਮਹਿੰਗਾ 'ਬਦਲ' ਸੂਬੇ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਉੱਪਰ ਟਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਸੁਪਰ ਸੀਡਰ ਵਰਗੇ ਸੰਦ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ।

ਉੱਝ, ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਸਿਰਫ਼ ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਪੁੰਏ ਨਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਬਲਕਿ ਸਨਅਤਾਂ, ਫੈਕਟਰੀਆਂ, ਵਹੀਕਲਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਦੇ ਪੁੰਏ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਪੁੰਏ ਤਾਂ ਕੁੱਲ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਵਿਚ 'ਆਟੇ ਵਿਚ ਲੂਣ' ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਕੁਝ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਗੁਆਂਢੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਲ ਸਿਰਫ਼ 4.44 ਫੀਸਦ ਦੇ ਲੱਗਭੱਗ ਹੀ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਘੜਾ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਬੂੰਦ ਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਉਹ ਇਕ ਬੂੰਦ ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਪੁੰਏ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਰਨ ਨਾਲ ਘੜਾ ਡੁੱਲਣ ਲੱਗ ਪਵੇ। ਘੜਾ ਗਲ ਤੱਕ ਕਿਵੇਂ ਭਰਿਆ ਇਹ ਜਾਨਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਆਖਰੀ ਬੂੰਦ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿਰ ਮੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵੈਸੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਅਧਿਐਨ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਫੂਕੀ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਪੁੰਏ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਐਨ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਰਾਲੀ ਫੂਕਣ ਕਰ ਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਣ ਤਦ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਹਿਣਗੇ ਜਦ ਤੱਕ ਕੋਈ ਹਨੇਰੀ ਜਾਂ ਤੇਜ਼ ਹਵਾਵਾਂ ਨਾ ਵਗਦੀਆਂ ਹੋਣ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਣਾਂ ਅਤੇ ਪੁੰਏ ਦੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਹਵਾ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਰਫ਼ਤਾਰ 6 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਉਪਰੰਤ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਗੈਸਾਂ ਨਾਲ ਬਣੇ ਪੀ.ਐਮ. 10

ਅਤੇ ਪੀ.ਐਮ. 2.5 ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਲੰਮੀ ਦੂਰੀ ਨਹੀਂ ਤੈਅ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅਧਿਐਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੋਵੇ।

ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਮੱਧ ਵਰਗ ਤੇ ਉੱਚ ਮੱਧ ਵਰਗ ਵੱਲੋਂ ਪਬਲਿਕ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਰਤਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਗੱਡੀ 'ਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਫੋਕੀ ਟੌਰ ਕਿੰਨਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਫੈਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਗੂ ਅਤੇ 'ਸੱਤਾ' ਦੇ ਨੇਤਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮੀਆਂ ਸਮੇਤ 30-30 ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪੁੰਏ ਕਿੰਨਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਉੱਪਰ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉੱਗਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਖੇਤਰਾਂ ਨੇੜੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ, ਭੱਠੇ, ਬੋਲੋਤੇ ਏਅਰ ਕੰਡੀਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀਆਂ ਧੱਸੀਆਂ ਉਡਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਖੈਰ, ਇਹ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਕਿ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਪੁੰਏ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਠੋਸ ਤੇ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੱਲ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਨੌਬਤ ਹੀ ਨਾ ਆਵੇ। ਕਿਸੇ ਸੱਭਿਅਕ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤਿੰਨ ਪਿੰਡਾਂ ਭੁੰਦਤੀ, ਅਖਾੜਾ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਾਬਾਦ ਵਿਚ ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਉਸਾਰੀ ਅਧੀਨ ਹਨ; ਘੁੰਗਰਾਲੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗੈਸ ਫੈਕਟਰੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਿਆਨਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵੱਲ ਖੱਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਆਸ-ਪਾਸ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਘੁੰਗਰਾਲੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਫੈਕਟਰੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਫੈਕਟਰੀ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਰਕਾਰ ਅੱਗੇ ਆਪਣੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਹੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਗੁਹਾਰ ਲਗਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁੱਢੇ ਨਾਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਠਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਰਕਾਰ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਇਰਾਕ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਜ਼ਰਾਈਲ-ਫਲਸਤੀਨ, ਰੂਸ-ਯੂਕਰੇਨ ਵਰਗੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਸਾਮਰਾਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਇਕ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਗਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ (ਐੱਨ.ਜੀ.ਟੀ.) ਨੇ ਪਾਣੀਪਤ ਬਰਮਲ ਪਾਵਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਲਈ 6.93 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਾਪ ਬਿਜਲੀ ਘਰ ਤੋਂ ਉੱਡਦੀ ਸੁਆਹ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਬਾਕੀ ਸਨਅਤੀ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੱਗਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਪੁੰਏ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਢਲਾ ਹੱਲ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕਣਕ, ਝੋਨੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਤਹਿਤ ਖਰੀਦ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਖੇਤੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸਾਨ ਝੋਨੇ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਘਟਾ ਦੇਣ। ਦੂਜਾ ਹੱਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਸੰਦ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ -ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

ਕੌਣ ਬਣੇ ਗਾ ਸ਼ੇਰ?

ਟਿਕਟਾਂ ਲਈ ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰ ਲਈਆਂ ਦਲ ਬਦਲਣ ਨੂੰ ਲਾਈ ਨਾ ਦੇਰ ਮੀਆਂ। ਮਾਲਕ ਰਿਹਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ 'ਦਲ' ਜਿਹੜਾ ਚੌਹ ਹੀ ਸੀਟਾਂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਗਿਆ ਫੇਰ ਮੀਆਂ। 'ਚੱਟੇ-ਵੱਟੇ ਇਕ ਥੈਲੀ ਦੇ' ਕਹਿਣ ਲੋਕੀਂ ਐਵੇਂ ਰਹੇ 'ਇਕ-ਦੂਜੇ' ਨੂੰ 'ਘੇਰ' ਮੀਆਂ। ਖਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਵਿਚ ਉਤਰਦੇ ਨਹੀਂ ਕੁਰਸੀ ਲਈ ਜਤਾਉਂਦੇ ਨੇ 'ਮੇਰ' ਮੀਆਂ। ਚਾਰੇ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ 'ਚੋਣ-ਬੁਖਾਰ' ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਹਿੰਦੇ 'ਇਕ' ਨੂੰ ਟੀਸੀ ਦਾ ਬੇਰ ਮੀਆਂ। 'ਪੰਜੇ ਕਮਲ ਤੇ ਝਾੜੂ' ਨੇ ਟਿੱਲ ਲਾਇਆ ਗਿੱਦੜਬਾਰੇ ਤੋਂ ਬਣਨ ਲਈ 'ਸ਼ੇਰ' ਮੀਆਂ!

ਗਿਆਨ ਵਿਰੁੱਧ ਯੁੱਧ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਸੀ 'ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ' ਦੀਨਾਨਾਥ ਬਤਰਾ...

7 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਦੀਨਾਨਾਥ ਬਤਰਾ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਰੁਖਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਜਗਤ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖ਼ਬਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਬਹੁਤਾ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਦੇਖਣ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ; ਸ਼ਾਇਦ ਇਕ-ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਬਤਰਾ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਅਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਧੁਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ ਸੀ। ਬਤਰਾ ਵਰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਕਹਿਣਾ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀਅਤਾ ਕੇਂਦਰਿਤ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਪੂਰਵਾਨੰਦ ਅਨੁਵਾਦ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ

ਹੈ, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਸੇਵਕ ਸੰਘ (ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.) ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਉਹ 'ਸਿੱਖਿਆ ਬਚਾਓ ਅੰਦੋਲਨ ਸਮਿਤੀ' ਅਤੇ 'ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਉੱਥਾਨ ਨਿਆਸ' ਦਾ ਬਾਨੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਹੈ। ਉਹ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੰਗ 'ਵਿਦਿਆ ਭਾਰਤੀ' ਦਾ ਮੁਖੀ ਵੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਇਸ ਵਿਚ 12000 ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਲੱਗਭੱਗ 32 ਲੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਨ। ਇਸ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਤਰਾ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤੀਅਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੀ।

ਇਕ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਤਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਉਹ ਆਦਤਨ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਸੀ, ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਓ ਉਹ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ (ਐੱਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ.) ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਤੇ ਕਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਕੀਤੇ। 2011 'ਚ ਬਤਰੇ ਨੇ ਖੋਜੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਵੈਂਡੀ ਡੋਨੀਗਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਿਤਾਬ (ਦਿ ਹਿੰਦੂ: ਐਨ ਆਲਟਰਨੇਟਿਵ ਹਿਸਟਰੀ) ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੀਤਾ। ਡੋਨੀਗਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਰੋਤਾਂ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਭਾਰਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉੱਚਕੋਟੀ ਦੀ ਅਮਰੀਕਨ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮੂਲਵਾਦੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਤੌਹੀਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਬਤਰਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਪੈਂਗੁਇਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਮੂਹ ਨੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਤਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਕਿਤਾਬ ਵਿਕ੍ਰੇਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਤਰੇ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅੰਡਰ-ਗਰੈਜੂਏਟ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚੋਂ ਏ.ਕੇ. ਰਾਮਾਨੁਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖ 'ਬ੍ਰੀ ਹਿੰਡਰਡ ਰਾਮਾਇਣਜ਼' ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੀਤਾ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਇਹ ਲੇਖ ਆਪਣੇ ਕੋਰਸ 'ਚੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਦਹਾਕਿਆਂ 'ਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿਚ ਬਤਰਾ ਦੀ ਆਮ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਪਾਠ ਹਿੰਦੂ ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਂ ਭਾਰਤੀਅਤਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿਚ ਬਤਰਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਦੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਲੋਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ, ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਐੱਮ.ਐੱਫ.

ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਵਿਦਵਾਨ ਦੀਨਾਨਾਥ ਬਤਰਾ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਅਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਧੁਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ ਸੀ। ਬਤਰਾ ਵਰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਕਹਿਣਾ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀਅਤਾ ਕੇਂਦਰਿਤ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਪੂਰਵਾਨੰਦ ਨੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਬਤਰਾ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਅਪੂਰਵਾਨੰਦ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤਬਸਰਾਕਾਰ ਵੀ ਹਨ। ਇਸ ਅਹਿਮ ਲਿਖਤ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਹੁਸੈਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਤਕਰੀਬਨ 100 ਮੁਕੱਦਮੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ।

ਬਤਰਾ ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਾਹ ਦਰਸਾਵਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਦੀ ਸਮਝ ਕੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਐੱਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਰਦੂ, ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਉਸ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸ, ਗ਼ਾਲਿਬ, ਟੈਗੋਰ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ। 2006 'ਚ ਹਿੰਦੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਚੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ, ਅਯੋਧਿਆ ਪ੍ਰਸਾਦ ਉਪਾਧਿਆਏ (ਹਰੀ ਔਧ), ਪਾਂਡੇ ਬੇਚਨ ਸ਼ਰਮਾ (ਉਗਰ), ਮੋਹਨ ਰਾਕੇਸ਼, ਸੁਧਾਮਾ ਪਾਂਡੇ (ਧੂਮਿਲ), ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸ, ਐੱਮ. ਐੱਫ. ਹੁਸੈਨ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਗਈ। ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਸੰਸਦ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਐੱਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੇ ਹਲਕਿਆਂ 'ਚ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ।

ਬਤਰਾ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਤਰਾ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਐੱਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਅਤੇ ਸੀ.ਬੀ.ਐੱਸ.ਈ. ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਐੱਮਐੱਫ ਹੁਸੈਨ ਬਾਰੇ ਪਾਠ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਅਭਿਆਸ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਉੱਪਰ ਵੱਡੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤਾਂ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਅਤੇ ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ। ਬਤਰਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ

ਹੁਸੈਨ ਦੀਆਂ ਪੇਂਟਿੰਗਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇਗੇ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਿੱਤਰਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਐੱਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਰਖਾਸਤ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਪਰ

ਕਰੋ, ਗੁੱਠਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ।

-ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਨੇਪਾਲ, ਭੂਟਾਨ, ਤਿੱਬਤ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼, ਸ੍ਰੀਲੰਕਾ ਅਤੇ ਬਰਮਾ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ। ਇਹ ਅਖੰਡ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ।

-ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਦੀ ਖੋਜ ਮਹਾਭਾਰਤ ਤੋਂ

ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਮੁਖੀ ਮੋਹਨ ਭਾਗਵਤ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਕੇ.ਬੀ. ਹੈਡਗੋਵਾਰ ਦੇ 125ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੌਕੇ ਕੋਲਕਾਤਾ ਵਿਖੇ ਦੀਨਾਨਾਥ ਬਤਰਾ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਸੀ.ਬੀ.ਐੱਸ.ਈ. (ਸੈਂਟਰਲ ਬੋਰਡ ਆਫ ਸਕੂਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ) ਨੇ ਇਸ ਉੱਪਰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦੇਣ। ਬੋਰਡ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਿਲੇਬਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਦਲੀਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ। ਇਹ ਕੋਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਉੱਪਰ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ। ਅਭਿਆਸ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਪਰ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਹੈ, ਬਤਰੇ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਬਤਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਪੰਡਤ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵੀ ਬਤਰੇ ਬਾਰੇ ਇਹੀ ਸਮਝ ਸੀ। ਗੁਜਰਾਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ 16 ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿਲੇਬਸ ਵਜੋਂ ਲਗਵਾਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਨਮੂਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:

-ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਦਿਨ 'ਤੇ ਮੌਮਬੱਤੀਆਂ ਨਾ ਬੁਝਾਓ। ਇਹ ਪੱਛਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਹਵਨ

ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਆਖਿਰ ਸੰਜੇ ਨੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਧ੍ਰਿਤਾਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਤਾਂ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ!

- 'ਪਰਮਦੀਪ' ਲੜੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁੱਠ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੇਅੱਲਾਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਔਲਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

- 'ਤੇ ਜੋ ਮੇਂ ਯ ਭਾਰਤ' ਨਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਬਤਰਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਟੈਮ ਜੈੱਲ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ

ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਆ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੂਤ 100 ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਟਰ ਕਾਰ ਵੀ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਸੀ।

ਬਤਰਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਬੂਟੇ ਗੌਰਵ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਤਾਉਮਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਭਾਵੇਂ ਮੂਰਖਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਜੁਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਮੂਰਖਤਾ ਵਿਚ ਹਮਲਾਵਰੀ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਸੀ। ਬਤਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਸਕੂਲੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਤੰਗ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਟੀ.ਵੀ. ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਰਵੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮਾਸੂਮ ਬਣ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਾਹ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ ਹੈ ਪਰ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹਿੰਸਕ ਹਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਸੀ। ਉਹ ਮੁਕੱਦਮਾ

ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਦੇ 'ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ' ਦਾ ਕੱਚਾ ਚਿੱਠਾ

ਦਾਇਰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਸੀ; ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੰਗ ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਜਾਂ ਬਜਰੰਗ ਦਲ ਦੇ ਹਜ਼ੂਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਤਰੇ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਵਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਆਗੂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਹੋ-ਹੱਲਾ ਮਚਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ, ਸੜਕੀ ਹਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਸਭਾ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਚ ਹੜਦੰਗ ਦੀ ਇਹ ਸਾਂਝੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤਜ਼ਦਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਹਮਲੇ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੜਨਾ ਪੈਂਦਾ।

ਇਸ ਹਿੰਸਕ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਤੋਂ ਪੈਰ ਪਿੱਛੇ ਖਿੱਚਣ ਲੱਗ ਪਏ ਜੋ ਬਤਰੇ ਕਿਆ ਦੀ ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਜਾਂ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਜਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੁਣਛਾਣ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਜੋ ਬਤਰੇ ਵਰਗੇ ਸ਼ਖ਼ਸਾਂ ਨੂੰ ਚੁਭ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਤਰੇ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਚੇਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਪਰ ਖੋਜ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਬੌਧਿਕਤਾ, ਅਕਾਦਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਸੇਵਕ ਸੰਘ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਦੀਨਾਨਾਥ ਬਤਰਾ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਇਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਵੀ ਹੁਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੰਗ 'ਵਿਦਿਆ ਭਾਰਤੀ' ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਮੂਰਖਤਾ, ਦੁਜ਼ਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ੱਕ ਅਤੇ ਨਫਰਤ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜ ਦਿੱਤੇ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਵਾਦੀ ਯੋਧਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕਤਾ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਦੀਨਾਨਾਥ ਬਤਰਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਉਸ ਦੀ ਕੌਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਖ਼ਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹੀ ਰੂਪੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਤਰੇ ਨੇ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ 'ਚ 'ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਗੌਰਵ' ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਸ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੁਣ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾ 'ਚ ਮਾਣ-ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੱਦਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਲੇਬਸ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਗੌਰਵ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਤਰੇ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸਿਖਰਾਂ ਫੂਹ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਕੀ ਇਹ ਭਾਰਤ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬੌਧਿਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਉੱਪਰ ਮਾਣ ਹੁੰਦਾ ਸੀ?

ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਉਸ ਦੀ ਕੌਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਖ਼ਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹੀ ਰੂਪੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਤਰੇ ਨੇ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ 'ਚ 'ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਗੌਰਵ' ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਸ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੁਣ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾ 'ਚ ਮਾਣ-ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੱਦਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਲੇਬਸ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਖਾਸ ਮੁਕਾਮ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਜਨਮ 1920 ਵਿਚ ਉਠੇ ਮਕਬੂਲ ਅੰਦੋਲਨ 'ਚੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 104 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ। 1947 ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1960ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੜ ਗਠਨ ਅਤੇ 1980ਵਿਆਂ ਦੀ ਖਾੜਕੂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਹਿਰ ਤੱਕ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅੱਖੇ ਸਮਿਆਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਹੈ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਐੱਸ ਜੋਧਕਾ
ਫੋਨ: +91-98112-79898

ਪੱਧਰੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਖਾਸਕਰ ਫੈਡਰਲ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਕੋਲ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਮੁਕਾਮੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਖਾਸ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਾਲੀ ਪਛਾਣ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿਚ ਵੀ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅੰਤਰ-ਸਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਪਛਾਣਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਖੇਤਰੀ ਉਮੀਦਾਂ, ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਚਿਹਰੇ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਲੜੀ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਆਵਾਜ਼ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਪੰਥਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਜੋ ਵਿਲੱਖਣ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੱਸਦੇ ਸਿੱਖ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਾਲ ਨਸਲੀ

ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਭਾਰੂ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਚੁਣਾਵੀ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਥਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਮੂਹਰੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। 2024 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਦੋ 'ਕੱਟੜ' ਸਿੱਖ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਸਿੱਖ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਖਦਸ਼ਿਆਂ ਲਈ ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ... ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸੂਬੇ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਪਾਤਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਹ ਚੁਰਾਹੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਕਟ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਸ ਦੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਖੇਤਰ ਦੇ ਖੇਤੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਬਦਲ ਰਹੇ ਫਿਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਾਂਝ ਦੀ ਸੋਝੀ ਰੱਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। 1966 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੜ ਗਠਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਰਟੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਖੇਤੀ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਵੀ ਉੱਭਰੀ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਮੋਹਰੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨਾਂ ਉੱਪਰ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਅਮੀਰ, ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਜਾਤ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਗਏ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਇਸ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੇਤਰ, ਭਾਈਚਾਰਕ ਅਤੇ ਜਮਾਤੀ/ਜਾਤੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਕੰਡਿਆਲੇ ਰਾਹਾਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਵਿਚ ਪਈ ਹੈ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਇਹ ਖੇਤਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਮਦਮ ਖਿਡਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉੱਭਰੀ। ਉਦੋਂ ਵੀ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਪੰਥਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ-ਸੋਰ ਨਾਲ ਉਠਾਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਚੁਣਿਆ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਜਾਂ ਤੰਗਨਜ਼ਰ ਪਾਰਟੀ ਗਰਦਾਨਣਾ ਔਖਾ ਸੀ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ 'ਤੇ ਰਹੇ ਇਸ ਦੇ ਭਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨ ਸੰਘ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਜਾਤ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਆਧਾਰ ਫੋਟਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤਬਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੰਗ ਨਾਲ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਕਲਚਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈ ਹੋਰ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਇਸ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇੱਕ

ਪਰਿਵਾਰ, ਭਾਵ, ਬਾਦਲਾਂ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਧੜੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਕਾਇਮ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ; ਇਹ ਸਾਰੇ ਅਮੂਮਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੈਡੀਕਲ ਪੰਥਕ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਅਪੀਲ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੀ। ਪਿਛਲੇ ਕਰੀਬ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਲ ਧੜੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਹੀ ਦਬਦਬਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉੱਚ, ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਟੋਪ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਜੋ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਰਪੇਸ਼ ਹਨ,

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਜ਼ੀਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਜਕੜ ਵਧਦੀ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਵਾਂਞੇ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਉੱਪਰ ਭਾਵੇਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕਾਇਮ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖ ਅਵਾਜ਼ ਅੰਦਰ ਇਸ ਦੀ ਅਪੀਲ ਲਗਾਤਾਰ ਮਾਂਦ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਭਾਰੂ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਚੁਣਾਵੀ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਥਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਮੂਹਰੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। 2024 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਦੋ 'ਕੱਟੜ' ਸਿੱਖ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਸਿੱਖ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਖਦਸ਼ਿਆਂ ਲਈ ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ।

ਆਪਣੇ ਚੁਣਾਵੀ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਦਲਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸਿਰਫ ਸਿੱਖ ਪਾਰਟੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ 'ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਖੇਤਰਵਾਦੀ' ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਰਾਜ ਦੇ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਲੰਮੀ ਭਿਆਲੀ

ਨੇ ਕੇਵਲ ਇਸ ਦੀ ਸੰਘਵਾਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਫਿੱਕਾ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਇਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਨਿਆਦ ਤੋਂ ਹੀ ਲੱਗਾ ਹੈ ਜੋ ਦਿਹਾਤੀ/ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਹਲਕਾ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਹੇ ਕੇਂਦਰ ਕਾਰਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਖੇਤੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਉੱਭਰ ਰਹੇ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲਿਆਏ ਤਿੰਨ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੌਮੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ 'ਤੇ ਸਾਲ ਭਰ ਚੱਲੇ ਕਿਸਾਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਵੀ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਚ ਵਧ ਰਹੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਸੇਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਸੁਧਾਰ' ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਸਨ। ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਔਨਡੀਏ ਸਰਕਾਰ ਛੱਡਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਵੀ ਗੁਆਚਿਆ ਭਰੋਸਾ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਵੋਟ ਸ਼ੇਅਰ ਘਟਣ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਝਲਕ ਪੈਂਦੀ ਰਹੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਭੂ-ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਗੈਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਬਣਤਰ ਮੁਕਾਮੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ, ਕੋਈ 'ਕੌਮੀ ਮਿਸ਼ਾਜ' ਇਸ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਇਕੱਲਾ ਸੂਬਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਖੇਤਰੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਠੋਸ ਆਧਾਰ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਰੰਗ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸੂਬੇ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਪਾਤਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਹ ਚੁਰਾਹੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਕਟ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਸ ਦੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਖੇਤਰ ਦੇ ਖੇਤੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਬਦਲ ਰਹੇ ਫਿਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਰਵਾਇਤੀ ਹਲਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਫਿੱਕਾ ਪੈਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਸਲ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਰੀਝਾਂ ਉੱਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪੈਣਗੇ? ਇਹ ਪਤਾਅ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਦਾ ਅਨਮੋਲ ਖਜ਼ਾਨਾ

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਿਲੇਬਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਲਈ ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਚਿਣਗ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਲਪਨ ਵਿਚ ਪਈ ਇਹ ਚਿਣਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਤੋਂ ਕੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ

ਹਰਭਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ
ਫੋਨ: +91-94646-01001

ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਬਲਕਿ ਹਰੇਕ ਵਰ੍ਹੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਹਿੱਤ ਗਰਾਟਾਂ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਮਹਿਕਮੇ ਵੱਲੋਂ ਸਕੂਲੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਸਟਾਫ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਵੀ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤਹਿਤ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਲਈ ਇਮਾਰਤਾਂ ਜਾਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਟਾਫ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਭਰੇ ਜਾਂਦੇ ਯੂ-ਡਾਇਸ ਡਾਟੇ ਵਿਚ ਮੁਹੱਈਆ ਅਤੇ ਜਾਰੀ ਗਰਾਟਾਂ ਨਾਲ

ਖਰੀਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੀ.ਐੱਲ.ਓ., ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ, ਚੋਣ ਡਿਊਟੀਆਂ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਅਤੇ ਬੇਵਸੀ ਸਦਕਾ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਅਥਾਹ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੱਕ ਨਾ ਪੁੱਜ ਕੇ ਬੰਦ ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦਮ ਤੋੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੀ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਮਨ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ; ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਖਾਨਾਪੂਰਤੀ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੇ ਢਿੱਡ ਭਰਨ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਇਸ ਅਨਮੋਲ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਹੀ ਵੰਗ ਨਾਲ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ।

ਬਹੁਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਕਸਰ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬੱਚੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ। ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਸਕੂਲਾਂ ਨੇ ਹੀ ਕੱਢਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ

ਸਿਲੇਬਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਚੇਟਕ ਲਾਉਣੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਲੇਬਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਅਵੇਸਲਾਪਣ ਹੈ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਹੇਵੰਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਉਪਰਾਲੇ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਬਸ਼ਰਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਕੂਲ ਮੁਖੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਜਾਂ ਸਾਹਿਤਕ ਰੁਚੀਆਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਟਾਫ (ਜੇ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇ) ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਕਲਾਸਵਾਦੀ ਗਰੁੱਪ ਬਣਾਏ ਜਾਣ। ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਸਾਹਿਤਕ ਰੁਚੀਆਂ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ 'ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਕਮੇਟੀ' ਦਾ ਗਠਨ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮਾਹੌਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ। ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਕਾਰਜਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤਹਿਤ

ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਮੁੱਖ ਜ਼ਿੰਮਾ ਹੋਵੇ। ਜਿੱਥੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਸੰਭਾਲ ਕਰੇਗਾ, ਉੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਮੈਂਬਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਗਿਆਨ ਮੰਦਰ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨਗੇ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਪਾਬੰਦ ਹੋਣਗੇ।

ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਅਣਬੱਕ ਯਤਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਰਾਹੀਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਕ ਰੁਚੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ, ਰਸਾਲਿਆਂ, ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਵੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਯਤਨ ਕਰਨੇ, ਸਾਹਿਤਕ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਵਾਉਣੇ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਰਿਵੀਊ ਲਿਖਣ ਦੀ ਚੇਟਕ ਲਗਾਉਣਾ, ਬੁੱਕ ਬੈਂਕ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਟੀਚੇ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਾਸਤੇ ਮਿੱਥੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਮਿੱਥੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ

ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਬਸ਼ਰਤੇ ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸਮਰਪਣ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਰੀਝ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਲੇਖ ਅਤੇ ਗੀਤ ਆਦਿ ਲਿਖਣ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਬਾਲ ਕਵੀਆਂ, ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਿਲਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਮਵਰ ਸਾਹਿਤਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਜੀਵਨੀ 'ਤੇ ਕੁਇਜ਼, ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉੱਤਰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ, ਟੀ.ਵੀ., ਰੇਡੀਓ ਰਾਹੀਂ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ।

ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰਨਾ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ, ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਸਕੂਲ ਮੈਗਜ਼ੀਨ, ਰਸਾਲੇ, ਕੰਧ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾਵਾਂ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਨੀਆਂ, ਸਾਹਿਤਕ ਕਾਫਲਿਆਂ ਦਾ ਪਿੱਛ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੀ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਿਲੇਬਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਜੇਕਰ ਉਕਤ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਆਪਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਣਗੇ।

Golden State Realty

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਸਮੂਹ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀਆਂ
ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

**Time to buy new home in Tracy,
Manteca, Lathrop and Stockton**

Pinnacle Award Winner 2014, 2015, 2016 & 2017
Grand Master Award Winner: 2018-2021, Platinum Award 2022

Call for Listing Special 2024

Ph: 510-304-9292 or 408-666-8279

Anmol Singh Gill
REALTOR
Bre. # 02062952

Armaan Singh Gill
Sales Agent
Bre. # 02161166
Ph: 510-709-7987

Jaswinder (Jassi) Gill
M.Sc (PAU)
CA BRE# 00966763
Broker/Owner

Harjot Singh Gill
REALTOR
Bre. # 02036421
Ph: 408.413.8350

Rakesh Pabla
REALTOR
Lic no: 01507068
Ph: 408.531.5464

**Fremont Office: 86 Pilgrim Loop, Fremont CA 94539
Tel: 510-440-9292**

Visit us @ www.jassigill.com
for hot listings

Recent Sales

1. 247 Dixon rd Milpitas ca 95035	5. 985 Silver Birch Ln Hayward CA 94544	8. 26676 Campeche St Hayward CA 94545	11. 9714 Fall Valley Way Sacramento CA 95829	14. 15740 Via Castana Morgan Hill CA 95037
2. 6388 Broadway Ave Newark CA 94560	6. 1672 Northgate Manteca CA 95336	9. 1777 Osage Ave Hayward CA 94545	12. 259 N Capitol Ave UNIT 156 San Jose, CA, 95127	15. 3104 Salisbury court CA 94555
3. 475 Hermosa St Lathrop Ca 95330	7. 819 Saint Rufina Lane Unit 19 Morgan Hill CA 95037	10. 2249 moody ave Hayward ca 94545	13. 3551 Santiago Ave Merced, CA, 95348	16. 1783 Egret ct Hayward CA 94545
4. 4415 Margery Dr. Fremont CA 94538				

Purchase Loan and Refinance

Call Sukhveer (Sukhi) Gill Ph: 510-207-9067 CA BRE Lic.#01180969
DHMS, Loan Broker NMLS# 352095

ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਗ ਮਾਹਿੰ ਪਠਾਯਾ॥
 ਚਰਨ ਧੋਇ ਰਹਿਰਾਸ ਕਰ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਪੀਲਾਯਾ॥
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕਲਿਜੁਗ ਅੰਦਰ ਇਕ ਦਿਖਾਯਾ॥
 ਚਾਰੈ ਪੈਰ ਧਰੰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਵਰਨ ਇਕ ਵਰਨ ਕਰਾਯਾ॥

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ, ਸਮੂਹ ਖਿਡਾਰੀਆਂ,
 ਖੇਡ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ
 ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
 ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਪੁਰਬ ਦੀਆਂ

ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਵਧਾਈਆਂ

ਆਓ! ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ,
 ਕਿਰਤ ਕਰਨ, ਤੇ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਅਮਲ
 ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਈਏ।

ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ
 ਗਾਖਲ, ਚੇਅਰਮੈਨ
 831-247-4637

ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ
 ਗਾਖਲ, ਸੀਨੀਅਰ
 ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
 ਗਾਖਲ
 ਡਾਇਰੈਕਟਰ

ਦਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
 ਪੱਡਾ
 ਉਪ ਖਜ਼ਾਨਚੀ

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ
 ਬੈਂਸ
 ਮੀਤ ਚੇਅਰਮੈਨ

ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
 ਸਹੋਤਾ
 ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ
 ਸਹੋਤਾ
 ਖਜ਼ਾਨਚੀ

ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ
 ਸੰਧੂ, ਮੁੱਖ
 ਕਬੱਡੀ ਕੋਚ

ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ
 ਮਾਨ
 ਡਾਇਰੈਕਟਰ

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ
 ਭਾਟੀਆ
 ਪ੍ਰਧਾਨ

ਗੁਰਦਾਵਰ ਸਿੰਘ
 ਮਹੇਤੂ
 ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ

510-468-9381

ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

e-mail: 2gsmann@gmail.com

‘ਫ਼ਤਵਿਆਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ’ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ

ਅਜੈ ਤਨਵੀਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸ਼ਾਇਰ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੀ ਧੁਰ ਰੂਹ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਜੰਗਲ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਜੰਗਲ ਮਹਿਕ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕਦੇ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਦੀਆਂ ਰਹ-ਰੀਤਾਂ ‘ਚ ਗੁੰਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਕੁੰਹਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਕੁੰਹਦਾ ਤਾਂ ਏਦਾਂ ਲੱਗਦੇ ਜਿਵੇਂ ਮੋਰ ਪੈਲਾਂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਕੋਇਲ ਗਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਤੇ ਉਹ ਹੱਟ ‘ਤੇ ਬੈਠਾ ਬਾਣੀਆ ਨਹੀਂ, ਉਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ‘ਚ ਦਇਆ ਹੈ ਏਸੇ ਲਈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਗਰੀਬਤਿਆਂ ਲਈ ਹੱਟ ਵੀ ਲੁਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫਿਕਰਾਂ ‘ਚ ਡੁੱਬਿਆ ਅਕਸਰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ‘ਭੰਡਾ ਭੰਡਾਰੀਆ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਭਾਰ,

ਮੱਖਣ ਮਾਨ

ਇਕ ਮੁੱਠੀ ਚੱਕ ਲੈ ਦੂਜੀ ਤਿਆਰ। ਉਸਦੇ ਫਿਕਰ ਵੱਡੇ ਨੇ, ਉਹ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ।

ਅਜੈ ਤਨਵੀਰ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਤਪਿਆ। ਹਰ ਉਸਤਾਦ ਦਾ ਉਹ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਬਾਬੇ ਜਗਤਾਰ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਗਹਿਰੀ ਨੇੜਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਾਬੇ ਜਗਤਾਰ ਦਾ ਭਗਤ ਹੈ। ਤਨਵੀਰ ਤਖੱਲਸ ਵੀ ਉਸਦਾ ਬਾਬੇ ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ‘ਅਜੈ’ ‘ਚ ਕੀ ਦਿਸਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਆਖਦੇ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ ‘ਚ ਏਨੀ ਅਪਣੱਤ ਸੀ, ਤਨਵੀਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਵਰਗਾ ਜਾਪਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਬੇ ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਗੋਦ ਲੈ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਗੱਲ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਤਨਵੀਰ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਛਿੱਤੇ ਬਾਬੇ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨਾ ਏਦਾਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮੱਕੇ ਤੇ ਮਦੀਨੇ ਦਾ ਹੱਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਈਏ।

ਪੀਟੇ ਚੰਦੇਲੀ ਤੋਂ ਅਜੈ ਤਨਵੀਰ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਗੀਤਕਾਰੀ ਤੋਂ ਗ਼ਜ਼ਲ ਵੱਲ ਇਵੇਂ ਵੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਗਵੱਈਆ ਕੱਚੇ ਰਾਗ ਗਾਉਂਦਾ-ਗਾਉਂਦਾ ਅਚਨਚੇਤ ਪੱਕੇ ਰਾਗ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪਵੇ। ‘ਫ਼ਤਵਿਆਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ’ ਤਨਵੀਰ ਦੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਉਦੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਟੇਟ ਚੋਰ ਮੇਰੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਫਾਂਗਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੈਦਿਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਵਰਣ ਵਿਵਸਥਾ, ਮਨੁੱ ਸਿਮਰਤੀ, ਲਵ ਜਹਾਦ, ਮੌਬਲਿੰਗਿੰਗ ਕਰਦੀ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ‘ਤੇ ਤਸੱਦਦ ਵੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਡਰਾ ਵੀ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵੀ ਸਿਰਜ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੇ ਇਕ ਨੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਰੇਟਿਵ ਵੀ ਘੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮਿਆਂ ‘ਚ ‘ਫ਼ਤਵਿਆਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ’ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸੁਭ ਸ਼ਗਨ ਹੀ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਹ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਇਸ ਦੌਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਾਰੀਕ ਜਾਣੀਏ ਤੋਂ ਵੇਖਦਾ ਕਟਾਖਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਤਨਵੀਰ ਮੱਠੀ-ਮੱਠੀ ਅੱਗ ‘ਤੇ ਕਾੜ੍ਹੇ ‘ਚ ਰਿੱਝ ਰਹੇ ਦੁੱਧ ਵਰਗਾ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਉਬਾਲਣਾ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰਿੰਨੁਣਾ ਵੀ। ਉਹ ਹਰ ਸ਼ਿਅਰ ਨੂੰ ਕਸੀਦ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਉਡਾਣ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੁਲੰਦੀ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਚਿੰਤਨ ਤੇ

ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਮਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ‘ਚ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਮਿੱਥਹਾਸ ਖਿਲਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਮਿੱਥ ਦੇ ਉਹਲਿਆਂ ‘ਚ ਲੁਕੀ ਕਮੀਨਗੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਸ਼ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਉਸ ‘ਤੇ ਗਹਿਰੀ ਚੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਸੰਜਮ ਹੈ, ਸਲੀਕਾ ਹੈ ਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਕਹਿਣ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਕਲਾ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਕਲਪਨਾ ਵੀ। ਉਸਨੂੰ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਹੁਨਰਮੰਦੀ ਦਾ ਵੀ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚੋਂ ਗ਼ਜ਼ਲ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਗਹਿਰੀ ਤੇ ਚਿਰਜੀਵੀ ਸਾਂਝ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਉਸਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਹਰ ਸ਼ਿਅਰ ਵਿਚ ਗਹਿਰਾਈ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਉਸਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਹਰ ਸ਼ਿਅਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਉਸਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨੂੰ ਖਰਬੂਜੇ ਦੀਆਂ ਫਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੋ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਗ਼ਜ਼ਲ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੀ ਹਰ ਫਾੜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਤੇ ਅਦਾ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਹੇਠਲੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਿਅਰ ਵੇਖੋ :

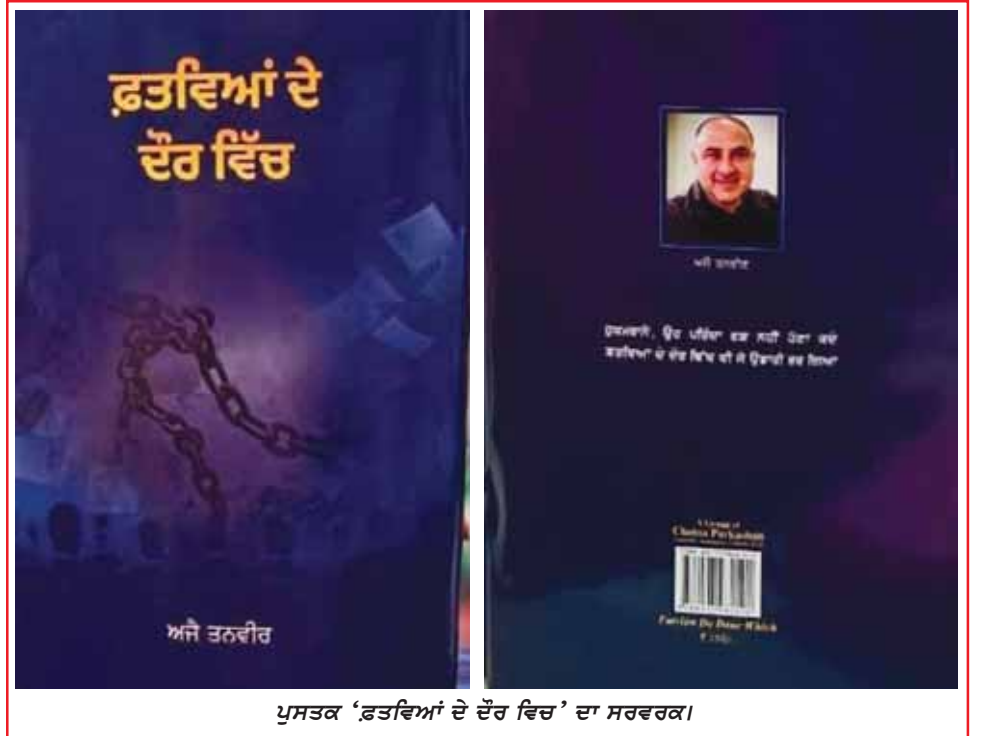
ਸਿਆਸਤ ਨੇ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਜਦੋਂ ਦੇ ਅਰਬ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਉਕਾਬਾਂ ਦੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਚਰਚੇ ਪਤੰਗਾਂ ਦੇ।
ਇਹ ਸ਼ਿਅਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ‘ਚ ਅੱਜ ਦੇ ਦੌਰ ‘ਚ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਬਾਖੂਬੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਉਸਦੀਆਂ ਵੱਖੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਧੇੜਦਾ, ਉਸ ਅੰਦਰ ਆਈ ਗਿਰਾਵਟ ਤੇ ਕਮੀਨਗੀ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸ਼ਿਅਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਗਲਹਿਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਲੇਲ ਨਾਲ ਫੁੰਡਦਾ ਹੈ ਏਸੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦਾ ਅਗਲਾ ਸ਼ਿਅਰ ਵੇਖੋ:
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਆਏ ਜਿੱਤ ਕੇ ਪਰ ਬਕਸਿਆਂ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਵੇਖੀਂ ਨਤੀਜੇ ਕੀ ਨੇ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਜੰਗ ਕਿੰਨਿਆਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਦੀਵੇ ਬੁਝਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਤੋਤਲੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸਾਹ ਸੂਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਸੱਧਰਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਕੁਚਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਿਅਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ‘ਚ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੌੜਾ ਸੱਚ ਹੈ। ਏਸੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸ਼ਿਅਰ ਵੇਖੋ:
ਜਦੋਂ ਤੈਬੋਂ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤੱਕ ਡੁੱਬ ਨਾ ਹੋਇਆ ਮੁਹੱਬਤ ਕਿੰਝ ਨਾਪਣਗੇ ਭਲਾ ਟੋਟੇ ਇਹ ਵੰਗਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਿਅਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਪਿੱਤਰੀ ਪਿੰਡ ‘ਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਔਰਤ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸੱਧਰਾਂ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਕਲਚਰਲ ਵੈਲਿਊ ਕਿਵੇਂ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ‘ਚ ਸਾਂਝੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਅੱਲੜ ਮੁਟਿਆਰ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਇਸ ਖੇਡ ‘ਚ ਪਿਆ ਹੈ। ਵੰਗਾਂ ਤੋੜ ਤੋੜ ਕੇ ਭਵਿੱਖਮੁਖੀ ਪਤੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਤਨਵੀਰ ਇਸ ਰੀਤ ਨੂੰ ਕਾਟੇ ਹੇਠ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਤਨਵੀਰ ਪੇਂਡੂ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦਾ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ। ਕਾਮੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਵੀ। ਉਸਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ‘ਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਏਸੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦਾ ਮਤਲਾ ਵੇਖੋ:

ਰਿਸ਼ੀ ਸੰਭੁਕ ਤੇ ਸਰਮਦ, ਸਰਾਭਾ ਯਾਦ ਨੇ ‘ਤਨਵੀਰ’ ਤਦੇ ਆਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਖਾਬ ਝੰਗਾਂ ਦੇ।
ਮਹਾਰਿਸ਼ੀ ਬਾਲਮੀਕ ਦੀ ਰਮਾਇਣ ਵਿਚ ਮਿੱਥ ਨੂੰ ਡੀ ਕੋਡ ਕਰਦਾ ਇਹ ਸ਼ਿਅਰ ਕਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੂਦਰ ਸੰਭੁਕ ਦਾ ਬਦ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਰੀਆ ਦੇ ਰਾਜ ‘ਚ ਅਛੂਤ ਕਿਵੇਂ ਭਗਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਤੇ ਸਰਮਦ ਜੋ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਫਕੀਰ ਸੀ ਯਹੂਦੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਬਾਅਦ ‘ਚ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸ

‘ਚ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਈਦ ਸਰਮਦ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਜਿਸਨੇ ਮੁੱਲਾ ਸਦਰੁੱਦੀਨ ਸ਼ੀਰਜ਼ੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਲਮ ਅਬੁਲ ਕਾਸਿਮ ਫਿੰਦਸਕੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਵਪਾਰ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਸਰਮਦ ਭਾਰਤ ਆਇਆ। ਸਿੰਧ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਬੱਟਾ ਤੇ ਫਿਰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਰਿਹਾ। ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪਾਰਸੀ, ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਵੀ ਕੀਤਾ

ਬਾਰੀਕ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ। ਸੰਭੂਕ ਸਰਮਦ ਤੇ ਸਰਾਭੇ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਕਿਉਂ ਕਿ ਤਨਵੀਰ ਬਾਬੇ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਾਡਲ ਮੰਨਦਾ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ‘ਚ ਬਾਬੇ ਜਗਤਾਰ ਦਾ ਕਥਨ ਤੇ ਇਸ ਕਥਨ ‘ਤੇ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿ ‘ਸ਼ਾਇਰੀ ਜ਼ਿਕਰ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਫਿਕਰ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ!’ ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਤਨਵੀਰ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ

ਪੁਸਤਕ ‘ਫ਼ਤਵਿਆਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ’ ਦਾ ਸਰਵਰਕ।

ਸੀ। ਭਾਰਤ ‘ਚ ਸਰਮਦ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਵੀ ਰਿਹਾ। ਇਥੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਐਸੀ ਰੂਹਾਨੀ ਕੈਫੀਅਤ ਤਾਰੀ ਹੋਈ ਕਿ ਉਹ ਮਜ਼ਹਬ ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰਨ ਲੱਗਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਫੈਲੀ। ਰੂਹਾਨੀ ਮਸਤੀ ‘ਚ ਉਸ ਨੰਗਾ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਹਿਜ਼ਾਦਾ ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ ਵੀ ਸਰਮਦ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ‘ਚ ਆਇਆ। ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰ ਲਈ ਚੱਲੇ ਯੁੱਧ ‘ਚ ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਿਆ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਈਰਖਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਮਦ ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ ਦਾ ਹਮਦਰਦ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸਰਮਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਨੰਗਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਅੱਧਾ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਬੋ-ਮਿਅਰਾਜ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੈ। ਦਰ-ਹਕੀਕਤ ਸਰਮਦ ਦਿੱਲੀ ‘ਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਸੁਹਬਤ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਸਰਮਦ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਫ਼ਤਵਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਾਮਾ ਮਸਜਿਦ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਚਬੂਤਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਸਰਮਦ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤਨਵੀਰ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ

ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਸੰਭੂਕ, ਸਰਮਦ ਤੇ ਸਰਾਭਾ ਹਨ। ਉਹ ‘ਝੰਗ’ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹੈ।

‘ਫ਼ਤਵਿਆਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ’ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਕੀਮਤ 150/- ਰੁਪਏ ਹੈ। ਖੂਬਸੂਰਤ ਟਾਈਟਲ ਤੇ ਵਧੀਆ ਪੇਪਰ ‘ਚ ਛਾਪੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਨਵੀਰ ਬਤੌਰ ਗ਼ਜ਼ਲਗੋ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਬਣਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਤਨਵੀਰ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਖੇਤਰ ‘ਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਉਡਾਣ ਭਰੇਗਾ। ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਉਸਤਾਦ ਗ਼ਜ਼ਲਗੋ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਉਸਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ‘ਚ ਰਵਾਇਤੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਹਰ ਗ਼ਜ਼ਲ ਪਾਠਕ ਮਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਖਿੱਚੇਗੀ। ਉਸਦਾ ਸ਼ਿਅਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਵੇਖੋ:

ਬਨੇਰੇ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਂ ਸਾਰੀ,
ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਦਿਆਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਨਾਖਤ ਦਾ!
ਸੋ ਤਨਵੀਰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸ਼ਿਅਰ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਵੀ ਕਰ ਗਿਆ ਤੇ ਪਹਿਚਾਣ ਵੀ ਦੱਸ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ‘ਫ਼ਤਵਿਆਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ’ ਤਨਵੀਰ ਦੀ ਯਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਜੀਆ ਆਇਆਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ!

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜ਼ਿੰਦਾਦਿਲੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ

ਅੱਜ ਬੜੀ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਹੋਈ। ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਪਰਸੋਤਮ ਜੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਾਂ। ਡਾਕਟਰ ਪੁਰਸੋਤਮ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੂਝਵਾਨ ਰਿਟਾਇਰਡ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫ਼ਸਰ ਹਨ। ਪਤਨੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ ਵੀ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਇੱਕ ਲੰਬਾ ਅਰਸਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੋਨ ਉੱਤੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਬੜੇ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਮਨ ਬੜਾ ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕੱਲਪਨ ਬੜਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਤੁਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਆਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਮਰ ਦਾ ਇੱਕ ਅਰਸਾ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਾਥੀ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਗੱਲਾਂ, ਵਿਚਾਰ, ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਜਵਾਹਰਭਾਣੇ ਵਾਂਗ ਉਠਦੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖਾਰਾ ਪਾਣੀ ਬਣ ਵਹਿ ਤੁਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਲੱਖ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਤੁਹਾਡੇ ਧੀ-ਪੁੱਤ, ਪੋਤੇ-ਪੋਤਰੀਆਂ, ਦੋਹਤੇ-ਦੋਹਤੀਆਂ ਹੋਣ ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਜੋ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਦੇ ਤੁਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਖਾਲੀਪਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਰਨਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਕਰਕੇ ਰੱਖਣ ਕਾਰਨ ਇੰਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਮਰੇ ‘ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਓ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਸਾਹ ਲਵੋ, ਹੱਸੋ ਠਹਾਕੇ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਸਾਮ ਸੈਰ ਕਰਨ ਜਾਓ, ਉਗਦਾ ਸੂਰਜ ਵੇਖੋ, ਢਲਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ ਮਾਣੋ, ਹਰ ਉਮਰ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਮਿਲੋ, ਕਸਰਤ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਣਾ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੀ ਇਕੱਲਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਘਟ ਜਾਏਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬਲਜੀਤ ਕਹਿ ਤਾਂ ਤੂੰ ਠੀਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਫੋਨ ਅਤੇ ਟੀ.ਵੀ. ਉੱਤੇ

ਬੜੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਫੋਨ ਉੱਤੇ ਅਸੀਂ ਗੁੱਡ ਮਾਰਨਿੰਗ, ਗੁੱਡ ਨਾਈਟ, ਫਲਾਣਾ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ ਉਹਦੀ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ, ਬਸ ਅੰਗੂਠੇ ਲਾਈਕ ਸ਼ੇਅਰ ਆਹੀ ਕਰਨ ਜੋਗੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੋਬਾਈਲ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਸਰਵੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅਸੀਂ ਦਿਨ ਵਿਚ 110 ਵਾਰ ਫੋਨ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਮੈਸੇਜ ਆ ਗਏ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਕਾਲਾਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਸੁੱਤਿਆਂ ਜਦੋਂ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡਾ ਮੋਬਾਈਲ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਦੀ ਸਾਡੀ ਬਿਰਤੀ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੋਬਾਈਲ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਚੌਜ਼ੀ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਦੂਜਾ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦੀਮਕ ਵਾਂਗ ਚੱਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜ਼ਿੰਦਾਦਿਲੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਇਹੀ ਗਲਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇੱਕ ਫੁਰਨਾ ਫੁੱਟਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਯਾਰਾਂ-

ਦੋਸਤਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਜੀਵਾਂਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਆਏ ਹਾਸੇ ਦੀ ਇਕ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਕਨ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਚਲੋ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਸੇ ਲੰਬੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਸੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਹਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਚਿਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਸਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਲਈ ਵੈਰ, ਨਫਰਤ, ਹਉਮੈ, ਸਾਤਾ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਰਾਕਸ਼ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿਉਣਾ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਅਣਮੁੱਲਾ ਜੀਵਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਉਣ ਲਈ, ਨਾ ਕਿ ਹੰਢਾਉਣ ਲਈ ਤੇ ਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਸ਼ ਵਾਂਗ ਢੇਣ ਲਈ। ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਤਾਂ ਬਣਿਆ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਲ-ਪਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੋਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਉਮਰ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜਿਉ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਾ ਮਿਟਾਉਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਫਿੱਕੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਵੋ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਗੁਬਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ

ਦੇਵੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਾ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਵੱਸਿਆ ਤੇ ਗਿਆ ਮੁੜ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸਾਨੂੰ ਜਿਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਹਰ ਹੀਲੇ ਵਸੀਲੇ। ਜਦ ਜਿਉਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਜੀਏ, ਇੱਕ ਉਮੰਗ ਇਕ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਬਾਗ ਵਿਚ ਹਰ ਰੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਗੁਲਦਸਤਾ ਬਣ ਕੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਅਸ਼-ਅਸ਼ ਕਰ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਭਰ ਕੇ ਨਿਖਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਆ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਅਸਲ ਪਹਿਚਾਣ ਕੀ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੀ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ‘ਤੇ ਕੀ ਕਰਨ ਆਏ ਹਾਂ। ਜੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨਾਲ ਅਲਵਿਦਾ ਕਰੋ। ਜਿੰਨਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਣਦਾ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਲੱਖ ਰੋਕਿਆਂ ਲੱਖ ਹੰਝੂ ਵਹਾਇਆਂ, ਤਰਲੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕੀਤਿਆਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਭੈੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਅਜਿਹੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਲਾਸ਼ ਨੀ ਢੋਈ ਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਫਨ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੀ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਭਾਰ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿਓ ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਜੀਓ। ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਖਾਓ-ਪੀਓ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਵਾਂਗ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਜਾਣਾ ਇਕ ਸੂਈ ਤੱਕ ਵੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣੀ।

-ਬਲਜੀਤ ਕੌਰ

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ

ਇਹ ਲਿਖਤ ਪੁਨਾ ਨਿਵਾਸੀ ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਭੇਜੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਸ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਇਸਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੈ।

ਮੂਲ: ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਅਨੁਵਾਦ: ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ

ਅਕਬਰਨਾਮਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਜਾਣ ਦਾ ਸਾਹਰਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਲੰਘਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਪਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕੇਂਦਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ 32 ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸਨ। ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਰਾਫਾ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਪਸਾਰਖਾਨਾ, ਅਦਿਲਬੀਆ, ਫਰੋਸ਼ਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਆਦਿ ਸਨ। ਫਰੋਸ਼ਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇਸੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਦਾ ਭਾਰੀ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਖੁਸ਼ਰੋਮੀ ਹਲਵਾਈਆਂ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਇਬ੍ਰੇਸ਼ਨ, ਬਜਾਜਾਂ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਵਪਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਸਨ।

ਉਸ ਵਕਤ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕੁਝ ਕੁ ਜਿਣਸਾਂ ਤੋਂ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਣਕ ਅੱਠ ਆਨੇ ਦੀ ਮਣ (40 ਸੇਰ), ਚੌਲ ਦਸ ਆਨੇ ਮਣ, ਘਿਉ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਮਣ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਾ

ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਦਾ 30 ਗਜ਼ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੌਲਦੀ ਕਰੰਸੀ ਦਾ ਨਾਮ ਬਹਿਲੋਲੀ ਦੀਨਾਰ ਸੀ।

ਇਸ ਵਪਾਰਕ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਦਾ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਇਸ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ-ਵੇਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ਅਤੇ

ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਜਿਣਸਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਅੱਜ ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਸਟੇਟ ਦਾ ਫੂਡ ਐਂਡ ਸਪਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਕਹਾਂਗੇ।

ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ ਪਤੀ ਭਾਈਆ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨਵਾਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਮਾਲ ਅਫਸਰ ਵਜੋਂ ਤੈਨਾਤ ਸਨ। ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨੇ ਭਾਈ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਵਾਜਬ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਲੱਭਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ। ਇਸ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲਈ।

ਪੁੱਛਿਆ- ਕਿੰਨੀ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ?

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸਿਆ - ਜੀ ਤੌਰਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਹਿੰਦਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਵਹੀਖਾਤੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਯਾਨੀ ਕਿ ਫਾਰਸੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ, ਅਕਾਊਂਟੈਂਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੋਦੀ, ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਕਾਰਜਰਤ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਫਾਲਤੂ ਖਰਚਿਆਂ ਉਪਰ ਰੱਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਕੁਝ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਮੁਫਤ ਜਾਂਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਾਲਤੂ ਸਿਪਾਹੀ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ। ਮੋਦੀਖਾਨਾ

ਮੁਨਾਫੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਭਾਈ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਸ ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਕੱਟ ਕੇ ਰਾਸ਼ਨ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਨਾਰਾਜ਼ ਸੀ। ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਲੇਖਾਕਾਰ ਮੁਨੀਮ ਭਵਾਨੀਦਾਸ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਪਾਸ ਸਾਰਾ ਹਿਸਾਬ ਲਿਖਵਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਗਰੀਬਾਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਰਾਸ਼ਨ ਮੁਫਤ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਨਿਸਚਿਤ ਤਨਖਾਹ ਵਿਚੋਂ ਹਿੱਸਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਸ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਤਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਹੋਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ। ਜਾਦੁਰਾਇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਕਾਇਤ ਨਵਾਬ ਕੋਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਾਨਕ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਉਜਾੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਲੇਖੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਹਿਸਾਬ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸੋਂ 321 ਬਹਿਲੋਲੀ ਦੀਨਾਰ ਲੈਣੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰਕੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਬਕਾਇਆ ਪੈਸੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ।

ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਪਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਅਸੀਸ ਲੈ ਕੇ ਜੇ ਯੋਗ ਮੁੱਲ, ਯੋਗ ਵਜ਼ਨ ਅਤੇ ਯੋਗ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਅਸੂਲ ਅਪਣਾ ਲੈਣ ਤਦ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਪੁਰਬ ਮੁਬਾਰਕ ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਸੰਨ 2019 ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ ਦੇ 550ਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ 'ਚ ਸਾਰਥਿਕਤਾ, ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਜਾਂ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਲਿਖੇ ਤੇ ਲਿਖਾਏ, ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਏ, ਛਾਪੇ ਤੇ ਛਾਪਾਏ ਗਏ। ਖੋਜਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲੁਕਿਆ, ਛੁੱਪਿਆ ਜਾਂ ਗੁਆਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜਫਰ

ਬਾਣੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਾਡੀ ਸਮਝ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਬੋਲ-ਬਾਣੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਵਤੀਰੇ ਵਿਚੋਂ ਸੁੱਤੇ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਝਲਕਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਗੁਆਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਲੋਕਾਂ ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਆਮ ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਵਿਚਰਨ ਸ਼ੈਲੀ ਤੋਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ ਜਗਤ ਸਨਮੁਖ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ 'ਤੇ ਪਰਦਾ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਉਹ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੋਤ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੋਣ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਅਤੇ ਖੋਜਣਾ ਮਿਹਨਤ ਜਾਂ ਉਚੇਚ ਭਰਿਆ ਕਾਰਜ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅੜਿੱਕਾ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਬਿਰਧ ਪੈਗੰਬਰੀ ਬਿੰਬ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ 1538-1469 = 69 ਸਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਪੋਰਟਰੇਟ 80 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਬਿਰਧ ਬਾਬੇ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕੱਲੀ ਪੋਰਟਰੇਟ ਚਿਤਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਚਿਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਖੇ ਆਪ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਗਏ। ਇਸ ਲਈ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਬੇਈ ਨਦੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੀ ਉਮਰ ਨਾਲ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਅਠਾਈ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਆਰੰਭ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਆਪ ਹਰਿਦੁਆਰ, ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ, ਕਾਸ਼ੀ, ਗਯਾ, ਢਾਕਾ, ਪੁਰੀ ਆਦਿ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਲਈ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਸੂਰਜ ਦੀ ਥਾਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਪਾਣੀ ਦੇਣ, ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਜਾਂ ਜਗਨਨਾਥ ਦੀ ਆਰਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਭਰ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਸਨ ਪਰ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਖੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਚਿਤਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬਾਬਾ ਹੀ ਦਿਖਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਉਦਾਸੀ 51 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਵੀ ਚੌਥੀ ਉਦਾਸੀ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਵੇਲੇ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਤੱਕ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਸਾਥ ਰਿਹਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਉਮਰ 50 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਚਿਤਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਿਰਧ ਉਮਰ ਦੇ ਹੀ ਦਿਖਾਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਬਰ ਦਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਤੇ ਹਮਲਾ 1526 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਬਾਬਰ ਬਾਣੀ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਉਮਰ ਉਸ ਵੇਲੇ 56-57 ਸਾਲ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਏਮਨਾਬਾਦ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਅਤੇ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਪਰ ਬਾਬਰ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ, ਚੱਕੀ ਪੀਹਣ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ, ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਤੇ ਬਾਬਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਸੰਬੰਧੀ ਬਹੁਤੇ ਚਿਤਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ 70-80 ਸਾਲ ਦਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਿਖਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਕਮਸ਼ੀਅਲ ਚਿਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੂੜਮੱਤ ਜਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਲੋੜਾਂ ਕਾਰਨ ਉਰਜਾ ਭਰਪੂਰ, ਸਰਗਰਮ ਅਤੇ ਸਿਰਤੀ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਪਿਲਪਿਲੇ, ਭਾਰੀ ਭਰਕਮ ਅਤੇ ਆਰਾਮ ਪ੍ਰਸਤ ਬਿਰਧ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਵਾਲਾ ਬਿੰਬ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰਤਕ ਪੁਸਤਕ 'ਸਿਖੂ ਸੁੱ ਖੋਜਿ ਲੈ' ਵਿਚ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬੁੱਢੇ ਨਹੀਂ ਸਨ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬਿਰਧਾਂ, ਬੁੱਢਿਆਂ ਜਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਮੱਥੇ ਟੇਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਸਾਂ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ 'ਕੱਠ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਣਗਾਨ ਜਾਂ ਮਹਿਮਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਪੁਰਖੇ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਰ ਪਾ ਕੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਜਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੱਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਣ ਦੇ ਜਾਂ ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਕ ਢੁੱਕਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲਾ-ਪਰਦਾ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿਰਧ ਬਾਬੇ ਵਾਂਗ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਬਾਣੀ, ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਪ੍ਰਤੀ ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਇਹੋ ਰਵੱਈਆ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੁਆਰਥ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਕੇਂਦਰਤ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵੋਟਤੰਤਰੀ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪਾਠੀ-ਪੁਜਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੋ ਸੂਤ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਓਹਲੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਹੋਰ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਮੁੱਖ ਅੜਿੱਕਾ ਸਾਡੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਤੀ ਹਉਮੈ ਭਰੀ ਮੇਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਖਿਡਾਉਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਮੇਰਾ-ਮੇਰਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਬੱਚੇ ਉਸ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣਾ ਫਾਸਲਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੱਲ, ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰੱਖ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਬੌੜਾ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਮਗਰੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਹਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਤੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ

ਪੜ੍ਹਿਆ, ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੀ ਮੇਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਟੱਪਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮੀ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਹਨ: 1) ਯਾਤਰਾ ਅਤੇ 2) ਸੰਵਾਦ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋਈ ਇਕਹਿਰਾ, ਵਕਤੀ ਜਾਂ ਪੈਗੰਬਰੀ ਇਲਹਾਮ ਜਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਵਚਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀਆਂ ਫੈਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਥਾਨ ਦਾ ਰੈਫਰੈਂਸ ਬਿੰਦੂ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਾਣੀਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ, ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਅਤੇ ਭਗਤ ਸਦਨਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਬਾਣੀਕਾਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਦੋ ਸਦੀਆਂ ਬਾਅਦ ਹੋਈ। ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਜੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂਰ ਪੂਰਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਭਗਤ ਪੀਪਾ ਜੀ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਦਵਾਰਕਾ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਦਨਾ ਜੀ ਸਿੰਧ ਦੇ ਵਾਸੀ ਸਨ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ ਅਤੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਤੁਰਕੀ ਭਾਵ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਤੱਕ ਘੁੰਮਦਿਆਂ ਬਾਣੀ ਰਚੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਸਥਾਨ ਜਿਥੇ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਵੱਡੇ ਖੇਤਰਫਲ ਵਿਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਇਸ ਦੇ ਉਦੈ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲਗਪਗ ਪੰਜ ਸਦੀਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਏਨੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਰਗ, ਜਾਤ ਜਾਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਹ ਬਾਣੀਕਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿੱਤਿਆਂ, ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਰਾਜ ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ, ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਕੋਈ ਖੱਤਰੀ, ਕੋਈ ਜੱਟ, ਕੋਈ ਜੁਲਾਹਾ, ਕੋਈ ਫ਼ੀਬਾ, ਕੋਈ ਚਮਾਰ, ਕੋਈ ਨਾਈ ਆਦਿ ਸੀ।

ਵਰਤਮਾਨ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਲੋਂ ਲਿਖਕਾਏ ਗਏ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸੀਸੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਨਿਹਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਜਾਤ, ਇਕ ਵਰਗ, ਇਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਇਕ ਬੋਲੀ, ਇਕ ਖਿੱਤੇ ਆਦਿ ਦੀ ਚੋਧਰ ਜਾਂ ਦਬਦਬਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿੱਤਿਆਂ ਅਤੇ ਖਿੱਤਿਆਂ, ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਜਮਾਤਾਂ, ਵਿਭਿੰਨ ਸਮਾਜਾਂ ਅਤੇ ਰਿਵਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਭਿੰਨ ਵਕਤਾਂ ਅਤੇ ਵਕਤਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਰਗਤ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ।

ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਰਗਤ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤੀ ਲਈ ਸਾਂਝਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ 'ਸੰਵਾਦ'। ਸੰਵਾਦ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਉਘਾੜਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕਪਾਸਤ ਨਿਰਣੇ, ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ ਫਤਵੇ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੰਢਣਸਾਰ ਅਤੇ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣਮੁਖੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਦੌਰਾਨ ਕਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਕਬੀਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਹ ਦੋ ਸਲੋਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਸਦੀ-ਸਵਾ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਭਗਤ

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ ਹੋ ਆਖਦੇ ਹਨ:

ਨਾਮਾ ਮਾਇਆ ਮੋਗਿਆ ਕਹੈ ਤਿਲੋਚਨੁ ਮੀਤ ॥

ਕਾਹੇ ਛੀਪਤੁ ਛਾਇਲੈ ਰਾਮ ਨ ਲਾਵਹੁ ਚੀਤੁ ॥ (ਕਬੀਰ ਜੀ, 1375)

ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚੇ ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਤਿਲੋਚਨਾ ਮੁਖ ਤੇ ਰਾਮੁ ਸੰਮਾਲਿ ॥

ਹਾਥ ਪਾਉ ਕਰਿ ਕਾਮੁ ਸਭੁ ਚੀਤੁ ਨਿਰੰਜਨ ਨਾਲਿ ॥ (ਕਬੀਰ ਜੀ, 1375)

ਇੰਜ ਪੰਜਾਬ, ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਚਾਰ ਸੁਖਨਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਵਾਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਉਪਦੇਸ਼ 'ਕਿਰਤ ਕਰੋ' ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ 'ਨਾਮ ਜਪੋ' ਸਥਾਪਤ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਮਾਡਲ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਰਤਣ-ਖਰਚਣ ਜੋਗੀ ਹੱਥੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਜਾਂ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨਾਲ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ, ਸੁਹਾਵਣਾ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਭ ਨੇ ਬਣਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣੀ ਹੈ ਪਰ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਕੰਮ-ਧੰਦਾ ਅਤੇ ਰੁਝੇਵਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਿੱਜ-ਮੁਖੀ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਦਾ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਬਣਾਵੇ ਸਗੋਂ ਚਿੱਤ ਨਿਰੰਜਨ ਨਾਲ ਰਹੇ ਭਾਵ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਹੇ। ਬੰਦੇ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਜੀਵ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਵੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਅੰਗ ਸਮਝਣਾ ਹੈ। ਇਸ 'ਇਕ ਨਿਰੰਜਨ' ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਅਧਿਆਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਸਮਝਣਾ, ਵਿਚਾਰਨਾ ਅਤੇ ਮੰਨਣਾ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸਮਝਣ, ਸੁਪਨਣ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਉਤ-ਪੋਤ ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬਾਣੀ ਦੀ ਖੋਜ-ਭਾਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪ ਬਾਣੀ ਰਚਨ ਦੀ ਦੁਵੱਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਨੇ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਹਾ:

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਸਚੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਧੀ ਭਾਲਿ ॥

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਬਦੇ ਉਚਰੈ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਹਿਰਦੈ ਨਾਲਿ ॥ (514, ਮ.3)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸਚਿਆਰੇ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਹੱਕ, ਸੱਚ ਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਬੋਲਬਾਲੇ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨਾ ਲੱਚਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੂੰਜ ਨਾਲ ਆਪ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਮੁਹੱਬਤ ਭਰੀ ਏਕਤਾ ਵਿਚ ਪਰੋਣਾ ਲੋੜਦੇ ਸਨ: ਜਾਗੁ ਸਲੋਨਤੀਏ ਬੋਲੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਮ ॥

ਜਿਨਿ ਸੁਣਿ ਮੰਨਿਅਤੀ ਅਕਥ ਕਹਾਈ ਰਾਮ ॥ (844, ਮ.1)

ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਘਾੜਵੀਂ ਉਦਾਹਰਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਿਰਫ਼ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗੁਰੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਮੋਢੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੰਪਰਕ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਨਵੀਂ ਸੋਚ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲੋਕਾਈ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਲਈ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਪੈਦਲ ਸਫ਼ਰ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੀਆਂ ਪੰਜ ਉਦਾਸੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਨਵੀਂ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਨੂੰ ਨਰੋਈ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਸੋਧ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗੁਰੂ ਵਜੋਂ ਪੂਜਣ ਤੀਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਜਾਂ ਪਾਠੇ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ
ਫੋਨ: 216-556-2080

ਪੁਰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਅਕਸਰ ਹੀ ਆਨਾਕਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੋੜ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਜ਼ੀਮ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਅਤੇ ਦਿੱਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀਆਂ ਤਹਿਮਾਂ ਫਰੋਲਨ ਦੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰਿਆਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਾਡੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਜੇਹੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾਮਈ ਪੱਖ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਚੇਤਨ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸਮਾਜਿਕ ਚਿੰਤਕ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਕ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸਮਾਜ ਚਿੰਤਕ ਸਨ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੀ ਤਰਾਸਦੀ ਅਤੇ ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮਾਨਸਿਕ ਘਟੀਆਪਣ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਔਰਤ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦੀ ਬਰਕਰਾਰੀ ਲਈ ਗੁਰਵਾਕ ਉਚਾਰਿਆ:

“ਭੰਡੂ ਮੁਆ ਭੰਡੂ ਭਾਲੀਐ ਭੰਡਿ ਹੋਵੈ ਬੰਧਾਨ।
ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ॥”

ਕੀ ਸਾਡਾ ਅਜੋਕਾ ਸਮਾਜ ਵੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੱਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਕੁੱਝ ਵਿਚ ਕਤਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂ ਰਹੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦੇ ਕਾਤਲ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਔਰਤ ਦੇ ਸਵੈਮਾਣ ਦੀ ਕਦੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਇਹ ਕੇਹੀ ਵਿਭੰਠਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਹਾਨ ਕੀਰਤਨੀ ਔਰਤਾਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਕੋਈ ਔਰਤ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਕੀ ਅਜੋਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਗੇ? ਕੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ?

ਵਿਗਿਆਨਕ ਚੇਤਨਾ-ਮੁਖੀ ਪ੍ਰਵਚਨਕਾਰ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਰਚੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਨੀਝ ਨਾਲ ਘੋਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦਾ ਸਰਫ਼ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

“ਧਰਤੀ ਹੋਰ ਪਰੈ ਹੋਰੁ ਹੋਰੁ
ਤਿਸ ਤੇ ਭਾਰ ਤਲੈ ਕਵਣੁ ਜੋਰ॥”

ਜਾਂ
“ਅਰਬਦ ਨਰਬਦ ਧੁੰਧੁਕਾਰਾ॥
ਧਰਣਿ ਨ ਗਗਨਾ ਹੁਕਮੁ ਅਪਾਰਾ॥
ਨਾ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਨ ਚੰਦੁ ਨ ਸੂਰਜੁ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ
ਲਗਾਇਦਾ॥੧॥

ਖਾਣੀ ਨ ਬਾਣੀ ਪਉਣ ਨ ਪਾਣੀ॥
ਓਪਤਿ ਖਪਤਿ ਨ ਆਵਣ ਜਾਣੀ॥
ਖੰਡ ਪਤਾਲ ਸਪਤ ਨਹੀ ਸਾਗਰ ਨਦੀ ਨ ਨੀਰੁ
ਵਹਾਇਦਾ॥੨॥”

ਇਹ ਅਜੋਕੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਬਿਗ-ਬੈਂਗ ਥਿਊਰੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਰਲ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਨੇਰ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਗ ਬੈਂਗ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਮੁੱਚੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ, ਚੰਨ, ਤਾਰੇ, ਸੂਰਜ, ਧਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਉਘੜਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਹਾਨ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨੀ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ 28ਵੀਂ ਪੌੜੀ ਵਿਚ ਉਚਾਰਿਆ ਸ਼ਬਦ

“ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਮੁ ਪਤੁ ਝੋਲੀ ਧਿਆਨ ਕੀ ਕਰਹਿ
ਬਿਭੁਤਿ।

ਭਿਖਾ ਕਾਲੁ ਕੁਆਰੀ ਕਾਇਆ ਜੁਗਤਿ ਭੰਡਾ ਪਰਤੀਤਿ।
ਆਈ ਪੰਥੀ ਸਗਮ ਜਮਾਤੀ ਮਨਿ ਜੀਤੇ ਜਗੁ ਜੀਤੁ॥”

ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ‘ਮਨਿ ਜੀਤੇ ਜਗੁ ਜੀਤੁ’ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਛਾਈਆਂ/ਬੁਰਾਈਆਂ ਜਾਂ ਚੰਗੇ/ਮਾੜੇ ਗੁਣ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਉਪਜ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਿਸ ਪਾਸੇ

ਲਾਉਣਾ, ਕਿਹੜੀ ਉਸਾਰੂ/ਵਾਰੂ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਜਾਂ ਨਕਾਰਾਤਮਿਕ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਹੀ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ। ਸਾਡੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੇ ਯਤਨ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੱਲ ਸੋਧਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਧਣ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪਰਮ-ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਇਆ।

ਜ਼ੁਲਮ ਖਿਲਾਫ਼ ਬੇਖੌਫ਼ ਅਵਾਜ਼ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਬਾਬਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਹੋਏ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਨੂੰ ਬਾਬਰ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਚਿਤਰਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਅਵਾਜ਼ ਵੀ ਉਠਾਈ ਜਦ ਉਹ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ:

“ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਵ ਲੈ ਕਾਬਲਹੁ ਧਾਇਆ ਜੇਰੀ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਵੇ
ਲਾਲੇ।

ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦਇ ਛਪਿ ਖਲੋਏ ਕੂੜੁ ਫਿਰੈ ਪਰਧਾਨੁ ਵੇ
ਲਾਲੇ।

ਬਾਬਰ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਪਾਪ ਦੀ ਜੰਵ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧਤਾ ਦੀ ਬੁਲੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਬਾਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਹੋਏ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਤਸਵੀਰ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਬੜੀ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾਈ ਵਿਚ ਸਹਿਮ, ਡਰ ਅਤੇ ਪੀੜਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇੰਝ ਉਕਰਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਕੇ ਅੱਖੀਂ ਨੀਰ ਵਗਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉਲਭਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ:

“ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ ਡਰਾਇਆ।
ਆਪੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਈ ਕਰਤਾ ਜਮੁ ਕਰਿ ਮੁਗਲੁ ਚੜਾਇਆ।
ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੇ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ।”

ਆਪਣੇ ਕਰਤੇ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੋਲ ਹੀ ਸੀ। ਕੀ ਅਜੋਕੇ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਕੋਲ ਇੰਨੀ ਜੁਰਅਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਕਾ ਸਾਹਵੇਂ ਇੰਝ ਨਿਝੱਕ ਕੁਝ ਕਹਿ ਸਕੇ?

ਤਰਕਵਾਦੀ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਤਰਕਵਾਦੀ ਸਨ। ਉਹ ਜਦ ਵੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂ, ਪੀਰ, ਪੰਡਤ, ਫਕੀਰ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਤਾਂ ਬਾਦਲੀਲ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਦੇ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਬਗ਼ਦਾਦ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰ ਦਸਤਗੀਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋਵੇ, ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਰਚਾਈ ਸਿੰਧ-ਗੋਸ਼ਟਿ ਹੋਵੇ, ਅਸਾਮ, ਸ਼੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਜਾਂ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਰਚਾਇਆ ਸੰਵਾਦ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਰਕਵਾਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪੱਲਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸਰਬ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਲੋਕਾਈ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚਾਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ। ਸਾਨੂੰ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਜਾਂ ਡੇਰੇਦਾਰ ਤਰਕਵਾਦੀ ਹਨ?

ਸੁਚੇਤ ਜਾਣਕਾਰ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਸਾਰੇ ਖਿੱਤਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਵਿਚਰਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਮੋ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਹਿਜ਼ੇ ਤੇ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਅਸੂਲਾਂ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਦੇਣੇ। ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਚਾਰੂ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਵਿਗਾੜਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਇਹ ਅਲੋਕਾਰੀ ਤਰੀਕਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿੱਬ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮਾਣ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਇਹ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਮ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਣ ਲਈ ਹੀ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਦਾ ਹਾਂ-ਮੁਖੀ ਹੁੰਗਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਤਾਂ ਕੀ ਪ੍ਰਚਾਰਨਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਸੁੰਗੜਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਬਦਲ ਰਹੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਹੋਏ ਹਾਂ।

ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮੀ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਪਨ ਦੇ ਸਾਥੀ ਰਬਾਬੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। ਰਬਾਬ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਤਰ ਮੁਗਧ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਬਹੁਤ ਅਸਾਨ ਹੁੰਦਾ। ਸੰਗੀਤ ਤਾਂ ਰੂਹ ਦੀ ਖੂਰਾਕ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਰੂਹ ਵਿਚ ਉਤਰੇ ਨਾਦੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਾਵਿਕ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਕ ਰੰਗਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਣ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੀ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਮੋਖਿਕ ਪ੍ਰਵਚਨ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਿਖਤੀ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਨੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਲੜ ਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਮਾਰਮਿਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ “ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਵੰਡ ਕੇ ਛਕੋ ਅਤੇ ਨਾਮ ਜਪੋ” ਤੋਂ ਖੁਦ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ

ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੀ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਰਪੱਕਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਧਾਰਮਿਕ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਉਦਾਸੀ ਸੰਪਰਦਾਇ ਦੇ ਗਾਮੀ ਸਨ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਗੁਰਗੱਦੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪਰਿਵਾਰ ਤੀਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹੀ। ਇਹ ਕੇਹਾ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਹੈ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਡੇਰੇਦਾਰ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੀਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਵੀ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਨੂੰ

ਕੀਮਤੀ ਰੁਮਾਲਿਆਂ ‘ਚ ਦੁੱਬਕੀ
ਲੈ ਰਹੀ ਏ ਔਖੇ ਸਾਹ
ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਉਸ ਦੀ ਆਹ

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦਾ ਸੱਚ
ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਚਿਹਾ ਏ ਡਰਾਅ।
ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਦੀ ਕੋਠੜੀ
ਸੰਗਮਰਮਰ ‘ਚ ਲਪੇਟੀ
ਤੁਹਾਡੀ ਛੋਹ ਨੂੰ ਕਿੰਝ ਸੰਭਾਲੇ
ਲਾਲੇ ਸੰਗ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਚਿਰਾਗ ਕਿਵੇਂ ਬਾਲੇ
ਤਾਂ ਕਿ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਛਾਏ

ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਅਡੰਬਰ ਰਚਦੇ ਹਨ।

ਆਮ-ਖ਼ਾਸ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਸਾਲ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਖੇਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿਰਤ ਕਰਦਿਆਂ ਧਰਮ ਕਮਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਖ਼ਾਸਮ ਖ਼ਾਸ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਖ਼ਾਸ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਸਗੋਂ ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦਿੰਦੇ। ਕਿਰਤ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਾ ਜਾਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਅਚੇਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਦਾ ਇਹ ਕੇਹਾ ਆਲਮ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੀਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਨ ਤਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸਸਕਾਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਰੰਪਰਾ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅਸਥਾਨ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹਨ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਹਰ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਬਾਕਮਾਲ ਹੈ।

ਪਰ ਕੀ ਅਜੋਕੇ ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਤੋਂ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰਨ। ਮਹਿਲ-ਨੁਮਾ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਤੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਆਪਣੇ ਹਰ ਧਾਰਮਿਕ ਇਕੱਠ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਸੂਲਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਡੇਰੇਦਾਰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵੇਚ ਕੇ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਡੇਰੇ ਤਾਂ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਨਿਘਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦ ਕੋਈ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਨਿਰਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੀਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋਣਾ ਅਵੱਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਅਜੇਹਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾਂ :
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੱਸਿਓ!
ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸੱਚਾ ਸਿੱਖ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਏ?
ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਬਦ ਜੋਤ

ਛੱਟ ਜਾਣ ਇਹ ਬੱਦਲ ਕਾਲੇ।

ਬਾਬਾ ਜੀ
ਤੁਹਾਡੀ ਆਰਤੀ
ਘੰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਟੱਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ‘ਚ ਗਵਾਚੀ
ਭਾਲਦੀ ਏ ਆਪਣੀ ਹਯਾਤੀ
ਜੋ ਜਗਾਉਂਦੀ ਸੀ ਤਾਰੇ ਰਾਤੀ
ਤੇ ਮਨਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜਿਆਂ ‘ਚ
ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ ਕਿਣ-ਮਿਣ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪ੍ਰਭਾਤੀ।

ਬਾਬਾ ਜੀ
ਤੁਸਾਂ ਤਾਂ ਗੋਸ਼ਟਿ ਪਰੰਪਰਾ ਨਾਲ
ਤਰਕ ਤੇ ਦਲੀਲ ਦਾ ਜਾਗ ਸੀ ਲਾਇਆ
ਪਰ ਅਜੋਕੇ ਸਾਧਾਂ ਕੇਹਾ ਜੱਗ ਭਰਮਾਇਆ
ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸੱਚ
ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦੀ ਕਬਰੀ ਦਫ਼ਨਾਇਆ।

ਨਾਨਕ ਜੀ
ਤੁਸਾਂ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਮੱਥੇ ‘ਚ ਲੋਅ ਧਰਨ ਲਈ
ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਖੇਤੀ ਪਾਣੀ ਲਾਇਆ
ਮੂੜ੍ਹ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ
ਪਰ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਪਾਪ ਢੋਂਦੀ ਗੰਗਾ ਨੇ
ਦੇਖ ਲੈ ਆਪਣਾ ਹੀ ਵਜੂਦ ਗਵਾਇਆ।

ਬਾਬਾ ਜੀ
ਜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਬਦ-ਜੋਤ ਨੂੰ
ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ ਹੀ ਬੁਝਾਉਣਾ ਸੀ
ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਾਹਤੋਂ ਆਉਣਾ ਸੀ??

ਸੋ ਲੋੜ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ-
ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀਆਂ ਵਿਲੱਖਣਤਾਵਾਂ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਪਣਾਈਏ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਸਿੱਖ
ਬਣ ਕੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਮਾਰਗੀ ਬਣ ਸਕੀਏ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ (ਪਿਛਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟਿ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਪ੍ਰੰਪਰਵਾਂ ਯੋਗ ਮੱਤ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਮੁਖ ਜਾਂ ਸਚਿਆਰੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਾਡਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਉਦੇਸ਼ ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸਨ ਜਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਸੰਗਠਨਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਲੜੀਵਾਰ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ। ਰੂਪਕ ਪੱਖੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਨ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਵੀ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਕਾਵਿ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਉਸ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ

ਅਤੇ ਸਰਬ ਕਾਲਿਕਤਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਪਲ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਯੁਗੋ-ਯੁਗ ਅਟੱਲ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਰਬ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਬ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਰਥਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਚਨ ਇਕਹਿਰੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਬੱਝ ਕੇ ਜੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਟੱਲਤਾ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਅਤੇ ਅਨੰਤਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹਰ ਨਵੇਂ ਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਲਾਹੇਵੰਦ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਮ ਸੰਵਾਦੀ ਲੀਹਾਂ ‘ਤੇ ਨਵੇਂ ਦਿਸਹੱਦਿਆਂ ਤੱਕ ਅਰਥਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਹੀ ਅਸਲ ਸੇਵਾ ਹੈ।

ਬਾਤਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਬਾਤ 'ਲੂਣ ਦਾ ਜਜ਼ੀਰਾ'

ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਬਾਤ ਸੁਣਦਾ-ਸੁਣਦਾ ਮੈਂ ਬਾਤ ਦਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸਾਂ, ਬਾਤ ਵਿਚ ਤੁਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਸਾਂ, ਕਲਪਨਾ ਵਿਚ ਬਾਤ ਨੂੰ ਜਿਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਸਾਂ।

ਬਾਤ ਮੁੱਕਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਮੁੱਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਉਹ ਬਾਤਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਤੁਰ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ।

ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਉਡੀਕਦਾ ਸਾਂ। ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਬਾਤ ਸੁਣਾਵੇ ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲੋਂ ਕਦੀ ਵੀ ਨਾ ਸੁਣੀ ਹੋਵੇ।

ਬਾਤਾਂ ਦੀ ਵੀ ਅਜੀਬ ਬਿਰਤੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੀਆਂ ਰੁਣ-ਝੁਣ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਗੁੜੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਗੱਲਾਂ ਮੁੱਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਕਦੋਂ ਉਹ ਨਵੇਂ ਨੈਣ-ਨਕਸ਼, ਨਵੇਂ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਭੁੱਲੀ-ਵਿਸਰੀ ਹੋਈ ਕੋਈ ਬਾਤ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਅਧੂਰੀ ਜਿਹੀ ਬਾਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਛਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਬੇਵੱਸ

ਜਸਬੀਰ ਭੁੱਲਰ

ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹਾਂ, ਬਾਤ ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ ਕਿਧਰੇ। ਆਪੋ ਜਾਗ ਪਈ, ਵੇਲੇ-ਸੁਵੇਲੇ।

ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਵਾਂ ਤਾਂ ਬਾਤ ਹਲੁਣ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਮੈਨੂੰ, "ਸੁਣ, ਤੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਉੱਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਏਂ, ਇਕ ਅਧੂਰੀ ਬਾਤ ਦੀ ਖਬਰ ਵੀ ਤਾਂ ਲੈ।"

ਉਹ ਬਾਤ ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਤੇ ਖਸਤਾ ਹਾਲ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਸੀ। ਉਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਉਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਫ਼ੇ ਪਾਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਂ ਕੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਅਲਿਫ਼-ਲੈਲਾ ਹੋਵੇ।

ਵਕਤ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਵਰਕੇ ਬਿਸਕੁਟੀ ਰੰਗ ਦੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਭੁਰ-ਭੁਰ ਪੈਂਦੇ ਸਨ।

ਉਰਦੂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੀ ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਕਿਤਾਬ ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਉਪਰ ਜਾਦੂ ਯੁੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਢਲੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿੱਕੇ-ਵੱਡੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਦੁਆਲੇ ਘੋਰਾ ਘੱਤ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਕੋਈ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਆਖਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਕਾਰਨ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।

ਉਹਨਾਂ ਅਨੇਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਜਾਦੂ ਦੀ ਚੱਕੀ ਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਚੱਕੀ ਕਿਸੇ ਸੌਦਾਗਰ ਕੋਲ ਸੀ। ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਲਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ

ਉਘੇ ਲਿਖਾਰੀ ਜਸਬੀਰ ਭੁੱਲਰ ਦੇ ਨਵੇਂ ਫੁੱਲੇ ਨਾਵਲ 'ਲੀਣ ਦਾ ਜਜ਼ੀਰਾ' ਦਾ ਸਰਵਰਕ ਅਤੇ ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ।

ਪੀਸਿਆ ਹੋਇਆ ਲੂਣ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

ਉਹ ਸੌਦਾਗਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਉੱਤੇ ਸੀ।

ਉਹਨੇ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਜਾਦੂਈ ਚੱਕੀ ਲੂਣ ਪੀਹਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਲੂਣ ਦੇ ਢੇਰ ਲੱਗਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਸੌਦਾਗਰ ਨੇ ਲਾਲਚ ਵੱਸ ਚੱਕੀ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ।

ਲੂਣ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਜਹਾਜ਼ ਡੋਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸੌਦਾਗਰ ਨੇ ਚੱਕੀ ਬੰਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਮੰਤਰ ਯਾਦ ਹੀ ਨਾ ਆਇਆ।

ਲੂਣ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਵਾਲੇ ਉਸ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਬੱਸ ਏਨੀ ਕੁ ਹੀ ਕਹਾਣੀ ਸੀ।

ਉਸ ਕਹਾਣੀ ਨੇ ਲੂਣ ਦੀ ਤਸ਼ਰੀਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ।

ਉਹ ਚੱਕੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਦੀ ਚੱਕੀ ਸੀ। ਉਹ ਚੱਕੀ ਲੂਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਮੰਤਰ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਉਸ ਚੱਕੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਖਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਿੱਠਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ। ਸੋਚਿਆ, ਹਰ ਹੋਸ਼ਮੰਦ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਹਾਂ, ਉਸ ਚੱਕੀ ਦੇ ਲੂਣ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਵੇ।

ਇਹੋ ਉਹ ਵੇਲਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਨਾਵਲ 'ਲੂਣ ਦਾ ਜਜ਼ੀਰਾ' ਦਾ ਬੀਅ ਫੁੱਟਿਆ ਸੀ।

ਇਹੀ ਉਹ ਵੇਲਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਸੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬਾਤਾਂ ਦੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਵੇਂ ਪਹਾੜ ਉੱਸਰ ਗਏ ਸਨ।

... ਤੇ ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਪਲ ਉਹ ਪਹਾੜ ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਦਵਾੜ ਵਿਚ ਘੁਲ ਵੀ ਗਏ ਸਨ। ਕਲਮ ਨੂੰ ਸਿਆਹੀ ਵਿਚ ਡੋਬਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਨਾਵਲ ਦੀ ਬੁਣਤੀ ਬੁਣਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਜਾਦੂਈ ਚੱਕੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਉਸ ਆਖਿਆ, "ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਲਵੀਂ, ਮੇਰੇ ਲੂਣ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਭਿਆਨਕ ਨਰਕ ਬਣੇ!"

ਕਲਮ ਚੁੱਕਣ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਸਾਂ, ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਖੰਭ ਕਿਧਰੇ ਕੁਤਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ!

ਕੋਈ ਵੀ ਵੇਲਾ ਢੇਰੀ ਢਾਹ ਕੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਤੇ ਕਲਮ ਚੁੱਕ ਲਈ।

ਦਵਾੜ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਵਿਚ ਕਲਮ ਡੋਬ ਕੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਕਲਪਨਾ ਨੇ ਉਡਾਰੀ ਭਰ ਲਈ।

ਇਹ ਨਾਵਲ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਠੋਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਜਲੋਂ ਉੱਤੇ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਕਲਪਨਾ ਨੇ ਵੀ ਯਥਾਰਥ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸ਼ਾਹਦੀ ਭਰੀ।

ਅੰਬਰ ਵੱਲ ਦੀ ਮੇਰੀ ਉਡਾਣ ਦਾ ਵਕਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉੱਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੋ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 23 ਨਵੰਬਰ 2024 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-665

ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਝਾਕੀ, ਹੈ ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਦਿਖਾਉਂਦੀ, ਗੁਰਬਤ ਦੇ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਸੀ ਲੋਕੀਂ, ਜੂੰ ਕੱਢਣ ਦੇ ਢੰਗ ਸਿਖਾਉਂਦੀ। ਮੈਲ-ਕੁਚੈਲੇ ਲੀੜੇ ਗਲ ਨੂੰ ਜੁੜਦੇ, ਸ਼ੈਪੂਆਂ ਦਾ ਬਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾ ਤਨ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸੋਝੀ, ਸੰਗ ਸ਼ਰਮ ਭਰਮਾਰ ਨੂੰ ਸੀ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-663

ਕਬਾੜ ਨਾਲ ਕਬਾੜ ਹੋ ਗਿਆ ਜੀਵਨ ਜੋ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ। ਨਾ ਚੱਜ ਦਾ ਖਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਨਾ ਚੱਜ ਦਾ ਕਦੇ ਹੰਢਾਇਆ। ਪੰਜੀਂ ਸਾਲੀਂ ਲਾਰੇ ਲਾ ਜਾਣ ਚਿੱਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਦੁੱਖ ਵੰਡਾਇਆ। ਲੱਗਦੇ ਹੁਣ ਕੁੱਝ ਪਉ ਸੋਚਣਾ ਬੁੱਲ੍ਹ ਉੱਠ ਦਾ ਬੱਲੇ ਨਾ ਆਇਆ। -ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ

ਭੁੱਖਾ ਢਿੱਡ ਤਾਂ ਝੁਲਕਾ ਮੰਗਦਾ, ਤਰਸਣ ਮੂੰਹ ਤੇ ਜੀਭ। ਸਾਰੀ ਉਮਰਾ ਭਾਰ ਮੈਂ ਢੋਇਆ, ਭੁੱਖ ਦੇ ਰਿਹਾਂ ਕਰੀਬ। ਪੜ੍ਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲੀਆਂ, ਖਿੱਸਿਓ ਰਿਹਾ ਗਰੀਬ। ਅੰਦਰ ਚਾਨਣ, ਬਾਹਰ ਨੂਰਾ, ਕੇਹਾ ਸੰਜੋਗ ਅਜੀਬ। ਉਂਜ ਸੰਗੀ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੇ ਮਹਿਰਮ, ਆਖਣ ਮੈਨੂੰ ਅਦੀਬ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਅੰਨ੍ਹੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਦਿੱਸਾਂ ਬੇਤਰਤੀਬ। ਸਰਕਾਰੇ! ਨੀ ਕਰਤਵ ਭੁੱਲੀਏ! ਫੁੱਟ ਗਏ ਮੇਰੇ ਨਸੀਬ। ਉੱਤੇ ਟੰਗਦੇ ਮੈਨੂੰ ਸਲੀਬ। ਉੱਤੇ ਟੰਗਦੇ ਮੈਨੂੰ ਸਲੀਬ। -ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ 'ਨਾਕਾਮ' +1 864-318-5500

ਨੌਕਰੀ ਮਿਲੀ, ਨਾ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ, ਨਾ ਸਰਕਾਰੀ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਟੌਹਰ ਸਰਦਾਰੀ। ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਹੀ ਜੁਗਾੜ ਫਿੱਟ ਕਰ ਲਿਆ ਚਾਕੂ, ਕੈਂਚੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਕਰੀਏ ਨਾਲੇ ਸਵਾਰੀ। ਘੁੰਮ ਫਿਰ ਗਲੀਆਂ ਤੁਰੰਤ ਕੰਮ ਮੁਕਾਈਏ। ਪੰਦੇ ਸਾਡੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਰੋਬੋਟ ਆ ਗਏ ਪੁੱਠੇ ਗੋੜ 'ਚ ਪਾਈਏ। ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਲੱਖਾਂ ਕਮਾ ਕੇ ਕਰੋੜਾਂ ਦੇ ਬਣ ਜਾਈਏ। -ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੂਰ ਕੁਲਬੁਰਫ਼ਾਂ (ਪਟਿਆਲਾ) ਫੋਨ: 98784-69639

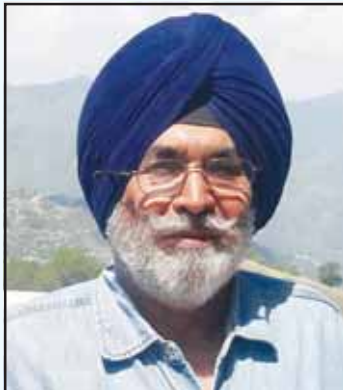
ਜਦ ਚੜ੍ਹੀ ਜਵਾਨੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਖੁਮਾਰੀ, ਲਹਿੰਦੀ ਉਮਰੇ ਝੱਟ ਲਹਿ ਗਈ ਸਾਰੀ। ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬੱਤ ਹੈ ਵੱਡੀ ਬਿਮਾਰੀ, ਕਰੋ ਮੁਸੱਕੜ ਰੁੱਖੀ ਸੁੱਖੀ ਖਾਓ ਸਾਰੀ। -ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ

ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਇਸ 'ਚ ਕੋਈ ਇਹੀ ਤਾਂ ਹੈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਾ ਅਸਲ ਚਿਹਰਾ ਕਰਦਾ ਜੋ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਰੀਸ ਨਹੀਂ ਉਸ ਵਰਗੀ ਕੋਈ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੱਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਲੈ ਆਪਣਾ ਸਾਈਕਲ ਹੀ ਛਾਣ-ਬੂਰਾ ਟੁੱਟਾ ਭੱਜਾ ਲੋਹਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਚੋਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਹੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਉਹ ਤਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਮੰਗਣਾ ਪੈਣਾ। -ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੋਸਾਂਝ

ਗੁਰਬਤ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਮੈਂ ਫਿਰਾਂ ਮਾਰਿਆ ਮਾਰਿਆ ਮੈਂ ਕੋਈ ਤਾਂ ਕਬਾੜ ਦੇ ਦਵੇ ਰੋਟੀ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਹੋ ਜਾਵੇ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾਂ ਮੈਂ। -ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ

ਜਸਬੀਰ ਭੁੱਲਰ ਦਾ ਰਚਨਾ ਜਗਤ

ਮੁਹਾਲੀ ਵੱਸਦੇ ਬਹੁ-ਵਧਾਈ ਲਿਖਾਰੀ ਜਸਬੀਰ ਭੁੱਲਰ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਨਾਵਲ 'ਲੂਣ ਦਾ ਜਜ਼ੀਰਾ' ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 9 ਨਾਵਲਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ 13 ਨਾਵਲ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ 8 ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, 12 ਤੋਂ ਉਪਰ ਬਾਲ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, 2 ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, 6 ਵਾਰਤਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਦੀਆਂ 2 ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਧੁੱਪ-ਛਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਤਰਾਂ' ਅਤੇ 'ਖੰਭਾਂ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ' ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ 3 ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਲਿਖਣ ਵੇਲਾ', 'ਗੁਫਤਗੂ' ਅਤੇ 'ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਜੂਹ' ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਫੌਜੀ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਂਝ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਵਰਕੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫਰੋਲੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅੰਦਰ ਕਾਵਿਕ-ਸੁਰ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਵਿਕਸਿਤ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਆਦਿ ਸੰਕਟ ਬਹੁਤੀ ਦਫ਼ਾ 'ਆਮ ਵਰਤਾਰਾ' ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਪਰ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਅਧੀਨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਾਰਨ, ਵਿਸ਼ਵ ਤਾਕਤਾਂ ਵੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਉਜਾੜੇ ਦੇ ਦੁਰਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਘੱਟ-ਵੱਧ ਅੰਤਰ ਨਾਲ ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ, ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਆਦਿ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਆਮ ਵਰਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੁਨਰਮੰਦ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਵਕਤੀ-ਬੇਵਕਤੀ ਘਾਟ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਘਟਦੇ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਵਧਦੀ ਬੇਚੈਨੀ

ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੱਧ ਪੂਰਬੀ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਜੰਗੀ/ਸਰਹੱਦੀ ਕਲੋਜ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਕੁੱਲ ਆਲਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰੂਸ ਯੂਕਰੇਨ ਅਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਫ਼ਲਸਤੀਨ ਜੰਗ ਜਿੱਥੇ ਹੋਰ ਲੰਮੀ ਖਿੱਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਥੇ ਮੱਧ ਪੂਰਬੀ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਜੰਗੀ ਕਲੋਜ਼ ਦਾ ਘੇਰਾ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਚੱਲ

ਮਨਦੀਪ
ਫੋਨ: +1-438-924-2052

ਰਹੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਲੇ ਕਈ ਖੇਤਰੀ ਝਗੜੇ ਹੋਰ ਤਿੱਖੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧੜੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਵੰਡਣ ਅਤੇ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਸਰੂਫ਼ ਹਨ।

ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਪੱਛਮੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਗੱਠਜੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰੂਸ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਦਾ ਧੜਾ ਹੈ। ਚੀਨ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਧੀ-ਅਸਿੱਧੀ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਜੰਗ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਰਿਹਾ ਪਰ ਆਲਮੀ ਵਪਾਰਕ ਜੰਗ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਕੂਟਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ-ਵਪਾਰਕ ਸਹਿਯੋਗ ਬੇਰੋਕ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਧੜੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਸਾਰਵਾਦੀ ਆਰਥਿਕ-ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਜ਼ੋਰ-ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਨੂਰਾ ਕੁਸ਼ਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕ ਪਿਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਮਰਾਜੀ ਜੰਗ-ਝਗੜਿਆਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ-ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਕੂਟਨੀਤਕ ਨੀਤੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਕੁੱਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਗਰੀਬੀ, ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਘਰਾਂ ਦਾ ਸੰਕਟ, ਟੈਕਸ ਬੋਝ, ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇਬਾਜ਼ੀ, ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਤੇ ਪਰਵਾਸ ਸੰਕਟ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਰ ਗਹਿਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਸਾਮਰਾਜੀ ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਇਸ ਦੇ ਦੁਰਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉੱਘੜ ਰਹੇ ਹਨ।

ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਵਿਕਸਿਤ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਆਦਿ ਸੰਕਟ ਬਹੁਤੀ ਦਫ਼ਾ 'ਆਮ ਵਰਤਾਰਾ' ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਪਰ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਅਧੀਨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਾਰਨ, ਵਿਸ਼ਵ ਤਾਕਤਾਂ ਵੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਉਜਾੜੇ ਦੇ ਦੁਰਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਘੱਟ-ਵੱਧ ਅੰਤਰ ਨਾਲ ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ, ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਆਦਿ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਆਮ ਵਰਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੁਨਰਮੰਦ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਵਕਤੀ-ਬੇਵਕਤੀ ਘਾਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੇਬਰ ਦੀ ਇਸੇ ਘਾਟ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਹੁਨਰਮੰਦ ਕਾਮਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਚਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਖੇਤਰਾਂ

ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਨਿਪੁੰਨ ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਮਰਾਜੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵੀ ਮੌਤੌਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਮੁਲਕ ਹੀ ਬਣਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਇੱਕ

ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਈ ਤੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਸਰਮਾਏ ਤੇ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਸਤੀ ਤੇ ਹੁਨਰਮੰਦ ਪਰਵਾਸੀ ਕਿਰਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਮਰਾਜੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਮੰਡੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਿਣਸਾਂ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਲਾ ਲਏ। ਇਸ ਵਾਧੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਖਪਤ ਲਈ ਸਾਮਰਾਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਪਾਰਕ ਜੰਗ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਮੰਡੀਆਂ ਦੇ ਪਸਾਰ ਦੀ ਹੋੜ ਲੱਗ ਗਈ। ਜਿਣਸਾਂ ਦੀ ਖਪਤ, ਮੰਡੀ ਦੇ ਪਸਾਰ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਚੌਧਰ ਲਈ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਜੰਗਾਂ ਤੇ ਖੇਤਰੀ-ਸਰਹੱਦੀ ਝਗੜਿਆਂ-ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸਰਹੱਦੀ ਵਿਵਾਦਾਂ, ਜੰਗਾਂ ਤੇ ਖੇਤਰੀਆਂ ਝਗੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਵਪਾਰਕ ਸਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ-ਵਪਾਰਕ ਰੋਕਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੱਛਮੀ ਖੇਮੇ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਰੂਸ ਉੱਤੇ ਆਰਥਿਕ ਰੋਕਾਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਰੂਸ ਨੇ ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਸਮੇਤ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਮੱਧ-ਪੂਰਬੀ ਤੇ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਅਤੀਤ ਵਾਲੇ ਕਈ ਲਾਤੀਨੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲ ਵਪਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦਾ ਹੱਥ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ। ਰੂਸ ਨਾਲ ਵਪਾਰਕ ਸਾਂਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਵਿਰੋਧ ਤੇ ਕੂਟਨੀਤਕ ਘੁਰਕੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਾਮਰਾਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਕਾਰਨ ਵਿਸ਼ਵ ਵਪਾਰਕ ਆਵਾਜਾਈ ਲਈ ਅਹਿਮ ਲਾਲ ਸਾਗਰ, ਕਾਲਾ ਸਾਗਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਸਾਗਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਖੇਤਰ ਵਿਸ਼ਵ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਬੁਰੇ ਰੁਖ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗਾਂ ਤੇ ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਸ਼ਵ ਵਪਾਰ ਕਾਰਨ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਇਸ ਘਾਟ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਮੰਗ ਕਾਰਨ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਵਾਧੇ ਕਰ ਕੇ ਕੁੱਲ ਆਲਮ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਕਰੋਨਾ ਕਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੌਜੂਦਾ ਜੰਗਾਂ-ਝਗੜਿਆਂ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਰ-ਬਸਰ ਬੇਹੱਦ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਸੁਪਰ ਮੁਨਾਫਿਆਂ ਵਿਚ ਕਈ-ਕਈ ਸੌ ਫੀਸਦੀ ਇਜ਼ਾਫਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਾਮਰਾਜੀ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਧੀਮੀ ਹੋਈ ਗਲੋਬਲ ਆਰਥਿਕਤਾ ਕਾਰਨ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਲਗਾਤਾਰ ਘਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਛਾੱਟੀ ਕਰ ਕੇ ਲਾਗਤਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਹੈ;

ਦੁਸਰਾ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ (ਖਾਸਕਰ ਮਸਨੂਈ ਬੁੱਧੀ) ਦੇ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਰਵਾਇਤੀ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਕਾਮੇ ਕਿਰਤ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਬੇਮੋਚੇ ਹੁਨਰ ਕਰਕੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸੰਕਟ ਹੋਰ ਗਹਿਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਮਰਾਜੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਸਾਲ 2024 (ਅਗਸਤ-ਸਤੰਬਰ) ਵਿਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਰ 4.1% ਰਹੀ ਹੈ। ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਵਿਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਰ 4.3% ਅਤੇ ਸਤੰਬਰ 2024 ਦੇ ਤਾਜ਼ਾ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ 6.5% ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹਕੀਕੀ ਹਾਲਾਤ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਬਦਤਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਨੌਕਰੀ ਜਾਂ ਛੋਟਾ-ਮੋਟਾ ਧੰਦਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਰਥ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ। ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰੀ, ਧੀਮੀ ਹੋਈ ਗਲੋਬਲ ਆਰਥਿਕਤਾ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਕਾਰਨ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ ਬਲਕਿ ਛੋਟੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਬੰਦ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੁਸਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਰੋਟੀ-ਕੱਪੜਾ-ਮਕਾਨ, ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ, ਕਾਰ ਆਦਿ ਜਿਹੀਆਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਲਈ

ਨੌਕਰੀਆਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। 'ਫਾਈਵ ਆਈਜ਼' ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਇਹੀ ਉਹ ਵਿਕਸਿਤ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਮੁਲਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਰਵਾਸ ਦਾ ਵਹਿਣ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਵੀਜ਼ਾ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀਆਂ ਤੇ ਤਿੱਖੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ, ਧੋਖਾਧੜੀ, ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਲੁੱਟ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇਸ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬੇਗਾਨਗੀ ਤੇ ਬੇਚੈਨੀ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹਾਲਤ ਦਾ ਕਰੂਰ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ 2022 ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ 3% ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਪਰ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ 6.8% ਦੀ ਗਤੀ ਨਾਲ ਛੱਤੋਪੇ ਮਾਰ ਕੇ ਵਧੀ। ਵਿਕਸਿਤ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰ-ਬਸਰ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਫੈਡਰਲ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ, ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਘਰਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਤਾਰ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਘਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਲੁੜਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਆਮਦ ਦਾ ਸਹਿਮ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੋਅਰ ਮਾਰਕਿਟ, ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਤੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਸੈਕਟਰ ਲਗਾਤਾਰ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਦੀ ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਕਿਰਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚ ਤਿੱਖੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਸਭਨਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰ ਤੌਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਭਵਿੱਖ ਤੇ ਬਿਹਤਰ ਜੀਵਨ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਕਿਰਤੀ ਕਾਮਿਆਂ, ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ, ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਪਰਵਾਸੀਆਂ, ਬਹੁਕੌਮੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਏਕਤਾ ਤੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਏਕਤਾ ਤੇ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਣਸਰਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਰਧ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਅਸਥਾਈ ਨੌਕਰੀਆਂ, ਘੱਟ ਉਜਰਤਾਂ ਤੇ ਘੱਟ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ, ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਲਾਭ ਵਾਲੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਰਟ-ਟਾਈਮ

ਐੱਖਾ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਸਟੈਟਿਸਟਿਕਸ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਮਈ 2023 ਦੇ ਸਰਵੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, 15 ਤੋਂ 24 ਸਾਲ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਰ 10.7% ਹੈ। ਇਹੀ ਵਰਤਾਰਾ ਬਾਕੀ ਦੇ ਵਿਕਸਿਤ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਬਦਤਰ ਹਾਲਤ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਉਭਰਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਉਘੜਦਾ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਹੈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਿਰਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ 2024 ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵਿਚੋਂ 83% ਕੇਵਲ ਨੌਜਵਾਨ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਨ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਭਾਰਤੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਯੂਕਰੇਨ ਤੇ ਮੱਧ-ਪੂਰਬੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਘੱਟ ਉਜਰਤ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਨਸ਼ੇ, ਗਰੀਬੀ, ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਭਵਿੱਖ ਤੇ ਹੋਰ ਤੰਗੀਆਂ-ਤੁਰਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਧੱਕੇ ਨੌਜਵਾਨ-ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਾਤ ਕਰ ਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਫਨਿਆਂ ਦੀ ਸੈਰਗਾਹ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਹੇ ਵਿਸ਼ਵ ਆਰਥਿਕ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਾਤ ਕਾਰਨ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਆਰਥਿਕ-ਸਮਾਜਿਕ ਬੋਝ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਮਰਾਜੀ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਵਿਕਸਿਤ ਮੁਲਕ ਜਿੱਥੇ ਕਿਰਤ, ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਤੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚ ਤਿੱਖੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਥੇ ਇਹ ਮੁਲਕ ਆਪਣੇ ਘਰੇਲੂ ਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹੇ ਲਈ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸ਼ਿਮੇਵਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਕਰ ਕੇ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇਬਾਜ਼ੀ, ਸਹਿਮ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਪਨਪ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਸਮੇਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ, ਮਾਨਵੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਜੰਗੀ ਸਹਾਇਤਾ, ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ, ਕੂਟਨੀਤਕ ਵਿਵਾਦਾਂ, ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਵਧਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਕਾਰਨ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਨਾਲ ਝੰਬੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਸੁਫਨ-ਦੇਸ਼ ਬਣੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਲੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਉਣ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਆਸ ਲਈ ਬੈਠੇ ਲੱਖਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਫਾਜ਼ੀਵਾਦੀ ਜਨੂਨ ਭੜਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਭਵਿੱਖ ਤੇ ਬਿਹਤਰ ਜੀਵਨ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਕਿਰਤੀ ਕਾਮਿਆਂ, ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ, ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਪਰਵਾਸੀਆਂ, ਬਹੁਕੌਮੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਏਕਤਾ ਤੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਏਕਤਾ ਤੇ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪਰਿਪੇਖ

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਸਾਹਕਾਰ ਕਿਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰਵ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਗਹਿਰਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਕੇ ਕੁੱਝ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੱਥਲੇ ਲੇਖ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਾਵਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਵਿ ਦਾ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਝੁਕਾਵਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਇਸਦੇ ਕਲਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਕਲਾ ਸਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਰਹੱਸਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਭਾਲਦੀ ਹੈ।

ਸੁਹਿੰਦਰ ਬੀਰ
ਫੋਨ: 98552-04102

ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਲਾਕਾਰ ਦਾ ਸਰੋਕਾਰ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਭਾਵੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਜਾਚੇ ਕਾਵਿ ਇਕ ਜਟਿਲ ਕਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸਾਧਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਾਧਨਾ ਅਤੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਉਪਭਾਵਕਤਾ ਖਾਰਿਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਨੇਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਸੁਹਜਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੂਪ-ਰਚਨਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ 14 ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਬੀਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਲੇਖ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਚਰਚਾ ਉਪਨਿਸ਼ਦਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਫੀ ਨੇੜੇ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਰ-ਤੱਤ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੀਆਂ 38 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਪਉੜੀ ਜਾਂ ਪਉੜੀ ਸਮੂਹ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰਚਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਛੰਦ ਵਿਰਾਜ, ਦੋਹਰਾ, ਸਲੋਕ, ਸੋਰਠਾ, ਚੌਪਈ, ਦਵੱਈਆ ਅਤੇ ਹੰਸ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦੋ ਸਲੋਕ ਹਨ।

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਆਇਆ ਮੂਲ ਮੰਤਰ 'ੴ ਸਤਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ, ਉਸਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਅਤੇ ਗੌਰਵ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਜੋ ਸੰਕਲਪ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਚ ਸਚਿਆਰ ਅਤੇ ਹੁਕਮ, ਹਉਮੈ, ਕਰਮ ਅਤੇ ਨਦਰ, ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ, ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ, ਸਬਰ-ਸੰਤੋਖ, ਸਾਧਕ, ਮਨ, ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ, ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਹੱਤਵ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਪੰਜ ਖੰਡ ਆਦਿ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੰਕਲਪ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮੱਧਕਾਲੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਦੀ ਆਧਾਰਸ਼ਿਲਾ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੱਧਕਾਲੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਦੀ ਖਾਸੀਅਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਇਕਹਿਰੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂਦਾ ਬਲਕਿ ਇਹਲੋਕਿਕ ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਕਰਮ-ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਲ ਭੂਮੀ ਪਾਰਲੋਕਿਕ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕਿਕ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਅਗਲੇਰਾ ਜਨਮ ਸੁੱਖ ਭਰਪੂਰ ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਇਹ ਲੋਕਿਕ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਤਸੀਹਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਕਲਪ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਰਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡਾ ਲੇਖ ਸੀਮਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਮੁੱਖ ਨੁਕਤਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਉਭਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕੋਤਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸੰਕਲਪ ਅਜੋਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਮਰਸ਼ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਹਨ। ਮੱਧਕਾਲੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਅਹਿਮ ਪਾਸਾਰ ਇਹ ਸੀ

ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਾਰਲੋਕਿਕ ਫਲਭੂਮੀ ਦੇ ਡਰ ਵਜੋਂ ਇਹਲੋਕਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ, ਭੇਖਾਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਣ ਲਈ, ਇਕ ਬਣਾਉਣੀ ਜਿਹਾ ਜੀਵਨ ਜੀਣ ਲਈ ਉਲਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਪਰਪੰਚ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜੋ ਮੁਖ ਸੁਤਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਿਸਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਉਸਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਚਾ ਹੋਈਐ' ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਤੇ 'ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ' ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਚਿਆਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਹੱਤਵ ਕੇਵਲ ਮੱਧਕਾਲੀ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਸਰਬਕਾਲ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਇਸ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਮਧਕਾਲੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧੇਰੇ ਇਸ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਅੱਜ ਵੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭੈਅ ਅਤੇ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਖੌਫ ਵੀ ਸੀ ਪਰ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਨਾ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਖੌਫ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭੈਅ, ਇਸ ਲਈ ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚੱਲਣ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੱਧਕਾਲੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉਹ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲਿਵ ਜਾਂ ਬਿਰਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਕਾਰਜ ਸਦਾਚਾਰਕ ਜਾਂ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਉੱਤੇ ਪੂਰੇ ਉਤਰਦੇ ਹਨ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਅਪਾਰ-ਸ਼ਕਤੀ, ਉਸਦੀ ਅਸਾਗਹ ਹਸਤੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਅੰਤਿਮ ਸੱਚ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਹਸਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁਕਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਹਸਤੀ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਜੋ ਅੰਤਮ ਅਸਲੀਅਤ ਅਤੇ ਸਰਬਕਾਲੀ ਸੱਚ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਹਸਤੀ ਦੀ ਵਿਰਾਟਤਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਸਾਡੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਨਾਸ਼ਮਾਨ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਸਾਰੇ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਸਰਬਕਾਲੀ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਨ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਿਆਗ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੁੱਖ "ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰ ਸਭ ਕੇ ਬਾਹਰ ਹੁਕਮ ਨਾ ਕੋਇ" ਦੇ ਨੇਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਠੀਕ ਭਾਵ ਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਰਜਾ ਦੇ ਇਕ ਅਰਥ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਧਾਰਨ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਸਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਜਾਂ ਹਿੱਤ ਜਾਂ ਸੁੱਖ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਾਪਰੇ ਉਸ ਵਿਚ ਰੱਬ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸਮਝ ਕੇ ਸਬਰ ਕਰ ਛੱਡਣਾ, ਦੁੱਖ ਨਾ ਮਨਾਉਣਾ ਪਰ ਇਹ ਅਰਥ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਦੁੱਖ ਵੇਲੇ ਸਬਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁੱਖ ਵੇਲੇ ਸੁਕਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇਕ ਨੀਤੀਆਂ ਤੇ ਬਦ-ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਾਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਤੱਥ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਮੀਰ ਜਾਂ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ ਅੰਸ਼ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਜਦੋਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਸੁਆਰਥ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਮਾਨਵੀ ਕਾਰਜਾਂ ਉਪਰ ਆਪਣੀ ਬਿਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਆਤਮਾ ਵਿਸਮਾਦ ਅਤੇ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਮਹਿਕ ਉਠਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਨਿੱਜਤਾ ਦੀ ਸੁਆਰਥੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਖੁਭ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਮਾਨਵੀ ਆਪਾ ਮਲੀਨ, ਅਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੋਗ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦੇਵੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸਦੇ ਜੁਆਬ ਵਜੋਂ "ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੁਤੁ, ਸੰਤੋਖੁ ਬਾਪਿ ਰਖਿਆ ਜਿਨਿ ਸੂਤਿ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਪੰਚ ਅਤੇ ਸਾਧਕ ਜੋ ਇਹਲੋਕਿਕ ਅਤੇ ਪਾਰਲੋਕਿਕ ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਾਧਨਾ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਏਨੀ ਸਚਿਆਰੀ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਸਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਰਬਕਾਲੀ ਸੱਚ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਉਲਾਰਤਾ ਵਿਚ ਖੁੱਭੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਸਾਵੇਂ, ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਉਚੇਰੇ ਮਾਰਗ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਰਸਾ ਸਕਦੇ ਹਨ:

1. ਮੰਨੈ ਪਾਵਹਿ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ॥ ਮੰਨੈ ਪਰਵਾਰੈ ਸਾਧਾਰੁ॥ ਮੰਨੈ ਤਰੈ ਤਾਰੇ ਗੁਰੁ ਸਿਖੁ॥ ਮੰਨੈ ਨਾਨਕ ਭਵਹਿ ਨਾ ਭਿਖੁ॥15॥
  2. ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ॥ ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ॥
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਇਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਬਰ-ਸੰਤੋਖ ਅਤੇ

ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਲ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਰਧਾਮਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨਯੋਗ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਰਵਉਚਤਾ ਵਿਚ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਧਰਮ ਆਪਣੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੀਹਾਂ ਉੱਪਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਉੱਚਤਮ ਮਿਸਾਲ ਪੈਦਾ ਕਰੇ ਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਮੋਹ-ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਮੇਲ ਰਾਹੀਂ ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਨੂੰ ਪਕੇਰਿਆਂ ਕਰੇ। ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖ ਦਰਮਿਆਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਦੂਰੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਅਤੇ ਉਸਰ ਰਹੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ

ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਪੁਲਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰੇ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਗ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਵਿਰਾਟਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਨਾਲ ਕਰ ਕੇ ਇਸਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

1. ਜਿਸੁ ਹਥਿ ਜੋਰੁ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਸੋਇ॥ ਨਾਨਕ ਉਤਮੁ ਨੀਚੁ ਨ ਕੋਇ॥33॥
2. ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਨਸੀ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ ਜਿਵ ਤਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਸੀ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ॥ ਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਹਾ ਪਾਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਨਾਨਕ ਰਹਣੁ ਰਜਾਈ॥27॥

ਉਸ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਇਆ ਨਹੀਂ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਨੇਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਧਰਤੀਆਂ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ, ਜੀਅ-ਜੰਤਾਂ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਮਨੁੱਖੀ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਸਮਾਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਉਦੋਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਪੰਜਾਂ ਖੰਡਾਂ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਸਚਖੰਡ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਕੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਕ੍ਰਿਅ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਸਦੀ ਇਸ ਅਗਵਾਈ 'ਤੇ ਕਿਰਿਆ ਮਾਨਤਾ ਦਾ ਮੰਤਵ ਵੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਾਲਾ ਹੀ ਭਾਵ ਦਇਆ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਮਨ ਅੰਦਰ ਇਹਲੋਕਿਕ ਜਗਤ ਲਈ ਅਪਾਰ ਦਇਆ ਉਪਜਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕੁੱਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸੂਫੀ ਸਾਧਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਸ਼ਰੀਅਤ, ਤਰੀਕਤ, ਮਾਰਫਤ ਅਤੇ ਹਕੀਕਤ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਇਆ ਹੈ।

ਉਚੇਰੀ ਅਵਸਥਾ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰੋਂ ਆਨੰਦ ਭਰਪੂਰ ਦਸਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸੁਨ ਸਮਾਧੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਭਿੰਨ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਉਹ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸਦੀ ਨਿਰਲੋਪਤਾ ਦਾ ਭੇਦ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਵੀ। ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਰਚਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਆਪਾ ਸਮਰਪਣ ਵੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਮਾਨਵੀ ਪ੍ਰੇਮ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਮਹਾਨਤਾ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਪਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਥਲੇ ਲੇਖ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ ਅਸੀਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਮਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਧੀਮੀ ਗਤੀ ਅਤੇ ਸਰਲ ਸਪਾਟ ਯੁੱਗ ਨਾਲੋਂ ਤੇਜ਼-ਤਰਾਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਗਲੋਬਲ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਵਾਂ, ਦੁਵਿਧਾਵਾਂ, ਜਟਿਲਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਆਕਰਸ਼ਣ ਵਿਚ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਪਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਰੁਝਾਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਚਿਆਰੇ ਹੋਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਰਜਾ ਜਾਂ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਹੈ? ਇਹ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਵਾਲ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਰਵਟ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਪਨਿਆਂ ਅਤੇ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਸਾਰ

ਨੂੰ ਮੋਕਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹਾਰਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਵੀ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਝੂਠੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਜਾਂ ਸਾਨਾਂ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਵਸਰ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਰ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ 'ਅਸੰਖ ਜਪ ਅਸੰਖ ਭਾਉ' ਵਾਲੇ ਅਤੇ 'ਅਸੰਖ ਮੂਰਖ ਅੰਧ ਘੋਰ' ਵੀ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਦਿਖਾ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਉਲਾਰ ਹੋਏ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਦਾਅਵਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਭਾਵਨਾ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਆਦਰਸ਼ਕ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਇਕ ਸਨੇਹ ਭਰਿਆ ਮਾਨਵੀ ਸੰਸਾਰ ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਵਿਰਾਟਤਾ ਅਤੇ ਵਡੱਪਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਤੁਫ ਹਸਤੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਇਸ ਲਈ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਆਤਮਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸਚਿਆਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਦਾ ਰਹੇ। ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਚਿਆਰੇ ਰਸਤਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਚਲਿਤ ਰਸਤਿਆਂ ਦਾ ਰਾਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਆਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਹੋਏ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਜਗਿਆਸੂ ਨਿਰਾਸਤਾ ਦੇ ਆਲਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਡੁੱਬਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਚੋਟੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਅਜਿਹਾ ਇਨਸਾਨ ਹਉਮੈ ਤੇ ਗਰਬ ਗੁਮਾਨ ਦੇ ਪਾਖੰਡੀ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸੰਤੁਲਿਤ ਅਤੇ ਸੁਖਾਵੇਂ ਰਸਤਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਰਸ਼ਕ ਇਨਸਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਲੋਕਾਈ ਦਾ ਪੱਥ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਰਾਹੀਂ ਜੱਗ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਗੁਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਪੂਜਾ ਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਆਤਮਕ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵਿਸਮਾਦੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਬੋਲ, ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਉਚਾਰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸੀਮਿਤ ਬਿੰਦੂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਬਲਕਿ ਸੰਚਾਰ ਯੰਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਿੰਦੂ ਬਣ ਕੇ ਚਾਰੇ ਕੂਟਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋੜ ਸਿਰਫ ਸੱਚ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਸਚਿਆਰੀ ਹੋਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਰੱਬ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ, ਉਸਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਆਦਰਸ਼ਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਘਾਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਉੱਚੀ ਬਿਰਤੀ ਅਤੇ ਬੁਲੰਦ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਵਾਟ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ। ਅਜਿਹੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਨਿਖੇਧਾਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਜੋ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜੰਜਾਲ ਵਿਚ ਘੇਰ ਕੇ ਉਸਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਬੋਣਿਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹਸਤੀ ਦਾ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਆਦਰਸ਼ਕ ਪੈੜਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸੋਚ ਨੂੰ

ਬਾਬਾ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਮੱਥੇ 'ਚ ਪਾ ਲਵਾਂ ਕਾਇਆ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਸੋਤਿਆ ਸੰਜਮ ਹੰਢਾ ਲਵਾਂ।

ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਬੀੜ ਗਏ ਨੇ ਸਾਲ ਹੁਣ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਅਮਲ ਦਾ ਜਾਮਾ ਪੁਆ ਲਵਾਂ।

ਲੰਘੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰ ਜਿੱਤ ਲੈਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਪੁਗਾ ਲਵਾਂ।

ਏਨਾ ਕੁ ਦੇਵੀਂ ਬਲ ਕਿ ਮੈਂ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸਿਆਣ ਲਾਂ ਤੇਰੀ ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਮੈਂ ਕਾਨੀ ਨੂੰ ਲਾ ਲਵਾਂ।

ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਮਾਰ ਕੇ ਜੀਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਲੋਕ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਲਵਾਂ।

ਮਾਇਆ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ ਜੋ ਬੋਤੀਆਂ ਤੋੜ ਕੇ ਮੋਹ-ਪਿਆਰ ਲਈ ਬਾਹਰਾਂ ਫੈਲਾ ਲਵਾਂ

ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਮਲ ਬਣ ਗਿਆ ਦੂਏ ਨੂੰ ਦੇਵਣਾ ਸ਼ਾਲਾ! ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਏਸਨੂੰ ਹੱਡੀਂ ਵਸਾ ਲਵਾਂ।

- ਸੁਹਿੰਦਰ ਬੀਰ

ਨੀਲਮ ਦਾ ਇਹ ਨਾਵਲ ਆਪਣੇ ਬੇਉਤਕ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਤੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਪਿਆਰ-ਗੀਤ ਹੈ, ਸੋਗ-ਗੀਤ ਹੈ, ਸਿਦਕ ਗੀਤ ਹੈ। ਸਾਹ ਹੁਸੈਨ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ- ਦਰਦ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਹਾਲ ਨੀ ਮੈਂ ਕੈ ਨੂੰ ਆਖਾਂ! ਇਹ ਪੁੱਛਦੇ ਪੁੱਛਦੇ ਬੜੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਿਲ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਦਿਲ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਉਣ ਦਾ ਸਲੀਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨੀਲਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਲਾਜ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਚੜਣ ਤੱਕ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਕਹਾਣੀ ਇਸ ਪ੍ਰੀਤ-ਸਾਂਝ ਦੇ ਜੁੜਨ, ਬਣਨ, ਵਿਗਸਣ, ਵਿਚੜਨ ਤੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਸਹਿਜ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਵੱਲ ਸਿੱਧਾ ਸਫਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੀ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਸਜਿੱਦ ਬਾਤ ਵੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨੀਲਮ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ, ਸਹੁਰਿਆਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ, ਸਹੇਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝਾਂ, ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਸਨੇਹ, ਸਹਿਕਰਮੀਆਂ ਦੀ

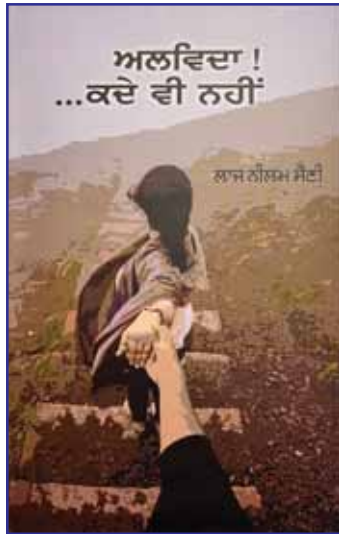
ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਫੋਨ: 647-535-1539
ਵਟਸਐਪ-98726-02296

ਮੁਹੱਬਤ ਤੇ ਨਫਰਤ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ, ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ 'ਤੇ ਫਤਹਿ ਕਰਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿੰਗ-ਵਲੇਵੇਂ ਦੇ ਕਲਾਤਮਕ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਦਾਜ ਘੱਟ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਜੁਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਅੱਤਵਾਦ ਦੇ ਦੈਂਤ ਵੱਲੋਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਉਜੜਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਸਹਿਕਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਖੁੰਘਕ, ਕਿਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਟੁੱਟੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕਲਵਲ ਕਰਦੀ ਪੀੜਾ ਤੇ ਇੰਝ ਹੀ ਹੋਰ ਕਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਉਹਦੀ ਨਿੱਜੀ ਪੀੜ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਘੁਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਉਸਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਗੁੰਝਲ-ਰਹਿਤ, ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸੁਹਜੀਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਸਾਦਾ, ਸੁੱਚਾ ਅਤੇ ਖਰਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਵਧਾਈ-ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਖੋਟ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਸਤਹ ਨਾਲ ਖਹਿ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ

ਅਲਵਿਦਾ! ...ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ

ਹੈ। ਸਵੈ-ਜੀਵਨ ਪਰਕ ਨਾਵਲ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਉਹਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਨੀਲਮ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ-ਸਫਰ, ਉਹਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਗਮੀਆਂ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ-ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਯਥਾਰਥ ਬਾਤ ਵੀ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਿਲਣਸਾਰ, ਦੋਸਤੀਆਂ ਪਾਉਣ-ਖੱਟਣ ਵਾਲੀ, ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਪਰਤਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਭ ਕੋਲੋਂ ਮੁਹੱਬਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਨੀਲਮ ਦੀ ਬੇਗਰਜ਼ ਤੇ ਮੋਹਖੋਰੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਵੀ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਲਿਖਤ। ਇਹ ਲਿਖਤ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਕਟਕਾਲੀਨ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਜੀਅ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬਾਹਵਾਂ ਵਿਚ ਭਰ ਕੇ ਅੱਗ ਦੇ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਵਜੋਂ ਨੀਲਮ ਨੂੰ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਚੋਂ ਵਿਚੋਂ ਰੁਕ ਰੁਕ ਕੇ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਜਿੱਦ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਖਾ ਸਕਣ ਦਾ ਹੁਨਰ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਇਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਨਾਵਲ ਵਜੋਂ ਵੀ ਤੇ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਵਜੋਂ ਵੀ ਵੇਖਦਾ, ਵਾਚਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਤੱਥ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੀਲਮ ਦਾ ਹਕੀਕਤ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਸੁਖਮ ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਾ-ਭਰਪੂਰ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ, ਸਗੋਂ, ਉਹਦੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਵੀ ਸਹਿਜ ਝਲਕਾਰਾ ਹੈ। 'ਬੁਰਾ ਜੋਂ ਦੇਖਨ ਮੈਂ ਚਲਾ ਬੁਰਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਕੋਇ, ਜੋ ਮਨ ਖੋਜਾ ਆਪਣਾ ਤੋਂ ਮੁਝ ਸੇ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕੋਇ।' ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹਨੂੰ ਸਭ ਚੰਗੇ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਨੇ। ਉਹਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਮੂੰਹ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੁਰਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਦੀ ਨਹੀਂ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਉਂ ਕਰਨਾ ਹੋਇਆ! ਪਤੀ, ਪੁੱਤਰ, ਮਾਪਿਆਂ, ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਛੱਡੋ, ਉਹਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ, ਭਾਵੇਂ ਟਾਂਡੇ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਆਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪੰਮੀ ਦਿਵੇਦੀ ਵਰਗੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹੋਣ ਜਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚਲੇ ਤਾਰਾ ਸਾਗਰ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ, ਜਗਜੀਤ ਨੋਸ਼ਹਿਰਵੀ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੀਰਤ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਚੰਗੇ ਹੀ ਮਿਲੇ ਜਾਂ ਚੰਗੇ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਚੰਗੇ ਹੀ ਹੋਣਗੇ। ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੁਰਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਸਹਿਕਰਮਣ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵੱਲੋਂ

ਉਹਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਜ਼ਿਕਰ ਨੂੰ ਲੋੜੇਂ ਵੱਧ ਧੂੰਹਦੀ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਗਵਾਚ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮੁੜ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬਹੁਤੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਈਰਖਾ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਡਾਢਾ ਸਵਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਨੀਲਮ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹਦੀ ਆਪਣੀ ਸੁੱਚੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹੈ।

ਅੱਵਲ-ਆਖ਼ਿਰ ਇਹ ਸੁੱਚੇ ਮਨ ਨਾਲ ਲਿਖੀ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਡੇ ਦੁਖਾਂਤ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਵਰਗੇ ਧੀਰਜ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜੀਰ ਜਾਣ ਦੀ ਦੁਖਦ-ਦਾਸਤਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਸਫਲ ਸਾਹਿਤਕ ਗੀਲਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਫਲਤਾ ਪਿੱਛੇ ਨੀਲਮ ਦੀ ਸ਼ਬਦ-ਸਾਧਨਾ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਬੰਦੇ ਦੀ ਧਿਰ ਅਤੇ ਧਰਵਾਸਾ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਯਾਰੀ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਨੀਲਮ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੀ ਆਈ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਉਸਦੇ ਗੁੱਡੀਆਂ-ਪਟੋਲੇ ਸਨ। ਸ਼ਬਦ ਸਾਧਨਾ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਲਾਜ ਉਹਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਜਾਣੂ ਵੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮੀ ਵੀ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਨੀਲਮ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਤੇ ਵਗਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਦਿਲ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਤੇ ਰੀਝਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਜਿਸਮ ਇੱਕ ਜਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਦੁਇ ਮੂਰਤੀ ਇਕ ਜੋੜ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਬਦ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਚੂਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤੀ-ਸਿਰਜਣਾ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਨੀਲਮ ਕੋਲ ਇੱਕ ਕਵੀ ਦੀ

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ

ਸੁਖਮ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਇਸ ਆਤਮਾ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਉਸਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚੋਂ ਡੁੱਲ੍ਹ ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਮ ਕਾਰ ਦਾ ਕਵਚ ਉਸਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ ਉਸਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਪੀੜ ਪੀੜ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ, ਉਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜਦੀ ਹੈ, ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਬਲਦੀ ਹੋਈ ਮਤਾਬੀ ਵਾਂਗ ਹਵਾ ਵਿਚ ਵਗਾਰ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਸਾਰ ਸਿਰਜ ਦੇਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੌਸਲਾ ਹੈ, ਹਿੰਮਤ ਹੈ, ਸਹਿਜ ਹੈ, ਸੰਵੇਦਨਾ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀ, ਤਰਲਤਾ ਹੈ, ਤਣਾਉ ਹੈ। ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਕੁਝ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਸਿਰਜਣ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬਲਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਉਸ ਦੀ ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਮੰਝਧਾਰ ਵਿਚ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਡੁੱਬ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਕੋਲ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਚੱਪੂ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਦੁੱਖ ਦੋਣੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਲਹਿਰਾਂ ਤੇ ਛੱਲਾ ਨਾਲ ਲੜ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਤੈਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਤੋਰੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਰਚਨਾ ਦੀ ਪੜ੍ਹਣ ਯੋਗਤਾ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਣ' ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਜਗਾਈ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੇਖਕ ਰਚਨਾ ਦੀ ਬੁਣਤੀ ਵਿਚ ਲੁਕਾਉ-ਪ੍ਰਗਟਾਉ ਦੀ ਜੁਗਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਰਚਨਾਤਮਕ ਓਹਲਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦਾ ਅੰਤ ਤਾਂ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਲੇਖਿਕਾ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਜਗਿਆਸਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਜਗਿਆਸਾ ਲਗਾਤਾਰ ਜਗਾਈ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਜਗਿਆਸਾ ਕਿਸੇ ਜਸੂਸੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਰਹੱਸ ਉਦਘਾਟਨ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਰਚਨਾ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਗਲ ਫੜ ਕੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਤੋਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੜੀ ਸਹਿਜ ਚਾਲੇ ਚੱਲਦੀ ਹੋਈ ਸੰਵੇਦਨਾ ਦੇ ਅਨਾਰ ਤੇ ਫੁਲਝੜੀਆਂ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਚਾਨਣ ਤੇ ਸਮਰਪਿਤ ਦਾ ਜਲੋਂ ਪ੍ਰਜਵੱਲਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਜੀਵਨ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਗਲੀ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਤੇ ਸਿਦਕ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਨੀਲਮ ਨੂੰ ਇਸ ਸੁਹੰਢਣੀ ਲਿਖਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਬਾਰਕਾਂ! ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ!

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ

ਕਲਯੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਮਿਠਾਸ ਦੀ ਪਹਿਨਦੇ ਤਲਵਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕਰਦੇ ਵਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਹੱਕਦਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਲਿਵ ਲਵਾਉਂਦੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਪੱਕੇ ਯਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਸਭ ਦੀ ਸੁਣਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਦੀਨ-ਦੁਨੀ ਦੀ ਲੈਂਦੇ ਸਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਉਦਾਸੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਚਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਆਏ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕਰਨ ਸੁਧਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਕਰਦੇ ਬਾਬਰ ਜਿਹੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਰਿਹੈ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਹਣੇ ਮਾਰ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਚੱਲੀਆਂ ਚੱਕੀਆਂ ਅਜਬ ਨੁਹਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਬਾਬਰ ਜਿਹੇ ਮੰਨ ਗਏ ਹਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਬਾਣੀ ਗਾਵਣ ਖੁਦ ਫਨਕਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਰਹੇ ਉਚਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਸਿੰਧ ਗੋਸਟਿ ਕਰਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਕੌਡੇ ਰਾਖਸ਼ ਜਿਹੇ ਦਿੱਤੇ ਤਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ 'ਚੋਂ ਕੱਢਦੇ ਬਾਹਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਜੋਤਦੇ ਰੱਬ ਨਾ ਮਨ ਦੀ ਤਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦਾ ਤੋੜ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਕਰਦੇ ਉਧਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਭਾਈ ਬੂੜਾ ਦੀ ਬਦਲਦੇ ਨੁਹਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਭਾਈ (ਬਾਬਾ) ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮਕਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਬਣੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਬਣ ਇਕਸਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ॥

ਕਰਤਾ ਖੁਦ ਓਹ ਕਰਤਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਗਿਆਰਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਸਚਖੰਡ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
ਬੋਦਲਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖਵਿੰਦਰਾ ੴ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।
-ਸੁੱਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੋਦਲਾਂਵਾਲਾ
ਫੋਨ: 360-281-2624

ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਰੱਬ ਵਰਗਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ

ਜਦੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਉੱਤੇ,
ਬੱਚਾ ਆਮ ਜਿਹਾ ਬਰਖੁਰਦਾਰ ਹੁੰਦਾ।

ਬੰਦਾ ਜਨਮ ਤੋਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰੱਬ ਹੁੰਦਾ,
ਰੱਬ ਵਰਗਾ ਉਹਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਹੁੰਦਾ।

ਜਦੋਂ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜੱਗ ਅੰਦਰ,
ਸੱਚ ਹੱਕ ਨਿਆਂ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹੁੰਦਾ।

ਦੀਨ ਦੁਖੀ ਲਈ ਦਇਆਵਾਨ ਹੋਵੇ,
ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਦਿਲ 'ਚ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ।

ਨਿਭਾਵੇ ਘਰ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ,
ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਤੇ ਗਿਆਨ ਭੰਡਾਰ ਹੁੰਦਾ।

ਫਿਰ ਵੀ ਰਹੇ ਸਦਾ ਉਦਾਸ ਜੱਗ ਤੋਂ,
ਕਰੇ ਗੋਸਟੀਆਂ ਪਰਬਤੋਂ ਪਾਰ ਹੁੰਦਾ।

ਤੁਰ ਜਾਵੇ ਲੰਬੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ 'ਤੇ,
ਸੋਧ ਧਰਤ ਕਰਦਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੁੰਦਾ।

ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਵੀ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹੇ,

ਉੱਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੁੰਦਾ।
ਕਰੇ ਦਸਾਂ ਨੌਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨਾਲੇ,
ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਜਪਦਾ ਕਰਤਾਰ ਹੁੰਦਾ।

ਖਾਵੇ ਆਪ ਤੇ ਵੰਡੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਤਾਈਂ,
ਹੁਕਮ ਆਇਆ ਧੁਰੋਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ।

ਜਾਤ ਪਾਤ ਉਚ ਨੀਚ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ,
ਦੇਖਦਾ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਸਾਰ ਹੁੰਦਾ।

ਗੁਣਗਣ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਹਰ ਵੇਲੇ,
ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਰੱਬ ਦਾ ਤਾਬਿਆਦਾਰ ਹੁੰਦਾ।

ਇੰਦਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ,
'ਕੱਲਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ 'ਨੂਰਪੁਰੀ'

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ
ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਸੰਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ।

ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ।
ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਜਾਏ।
ਰਾਇ ਭੋਇ ਤਲਵੰਡੀ ਅੰਦਰ ਇਕ ਜੋਤੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ।
ਕਿਰਸਾਨੀ ਤੇ ਲੇਖਣ ਨੂੰ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਵਿਚ ਪਰੋਇਆ।
ਵਿਸ਼ਵ ਜਗਤ ਦੀ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆ।

ਬੀਬੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਬੱਝੇ।
ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ, ਦੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਦਮੀ ਬੱਚੇ।
ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦਾ ਢਾਡਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਪਾਇਆ।
ਏਸ ਪਵਿੱਤਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਸੀ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਬਣਾਇਆ।

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨੇ ੧੯ ਦਾ ਐਸਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾਇਆ।
ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਅਜ ਤਕ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।
ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਬਿੰਬਾਂ ਤਸਬੀਹਾਂ ਦੇ ਸੂਰਜ।

ਇਨਸਾਨੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੈ ਇਕ ਸੂਰਤ।

ਆਗਾਮੀ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਬਾਣੀ ਹੈ ਇਕ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੂਰਜ।
ਮਾਨਵ-ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਦੁਭੁਤ ਨੇਰੇ ਵਿਚ ਨਾ ਖੜ੍ਹਦਾ ਸੂਰਜ।
ਮੀਲ ਜਜ਼ਾਰਾਂ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਕੇ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਰੁਸਨਾਇਆ।
ਸਮਾਜਿਕ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਖੁਦ ਨੂੰ ਕਸਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ

ਦੰਪਤੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਡਿਆਈ।
ਦੈਹਿਕ-ਭੌਤਿਕ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ।
ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਦੋਵੇਂ ਸੱਚੇ ਮਿੱਤਰ ਨਾਲ ਰਹੇ।
ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਅੰਦਰ ਬਣ ਕੇ ਸੱਚੀ ਢਾਲ ਰਹੇ।

ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹੇ ਪਾਇਆ।
ਰੂਪ ਵਿਧਾਨਾਂ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਵਿਚ ਜਗਤ ਸਜਾਇਆ।
ਜਾਗਰਣ ਪ੍ਰੇਰਣਾ, ਸੰਘਰਸ਼, ਕਰਤੱਵ, ਵਿਚਾਰਕ ਚਿੰਤਨ ਸ਼ਕਤੀ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਭਰ ਤੀ ਸਾਰੀ ਸਮਤੀ ਭਗਤੀ।

ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ।
ਤਾਂ ਫਿਰ 'ਬਾਲਮ' ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਨਾਨਕ ਸੀ ਕਹਿਲਾਇਆ।
ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਵਿਚ 69 ਸਾਲੀਂ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ।
ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਰਹਿਬਰ ਬਣ ਕੇ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਕਹਾਏ।

-ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਾਲਮ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ

ਆਦਮੀ ਦੇ ਸਪਰਮ ਤੇ ਔਰਤ ਦੇ ਓਵਮ ਦਾ ਮਿਲਾਪ

ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਸਾਂ ਔਰਤ ਤੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਜਣਨ ਅੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਦਾ ਸਪਰਮ ਔਰਤ ਦੇ ਜਣਨ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਲਾ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਔਰਤ ਦੇ ਜਣਨ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੋਇਆ ਫੈਲੋਪੀਅਨ ਟਿਊਬ ਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਐਂਮਪੂਲਰੀ ਪੋਰਸ਼ਨ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਤੱਕ ਸਪਰਮ ਦਾ ਸਫਰ ਇਹਦੇ ਆਪਣੀ ਟੈਸਟਿਸ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਕਰੀਬਨ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਫੈਲੋਪੀਅਨ ਟਿਊਬ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁਆਦ ਤੇ

ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਫੋਨ: 408-687-1899

ਹਾਰਮੋਨਲ ਮਦਦ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੱਕ ਹੋਰ ਜਿਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ ਸਪਰਮ ਨੂੰ ਔਰਤ ਦਾ ਅੰਡਾ ਉਸੇ ਵਕਤ ਨਾ ਮਿਲਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਹਦੀ ਉਡੀਕ ਹੋਰ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੱਕ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿ ਕੇ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜੇ ਇਸਨੂੰ ਓਵਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਉਸੇ ਹੋਣੀ ਦਾ ਗਰਾਸ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਟੈਸਟਿਸ ਵਿਚ ਬਿਨਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਪਰਮਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਆਉਟੋਲਾਈਸਿਸ ਰਾਹੀਂ ਭਸਮ ਹੋਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਸਪਰਮ ਟੈਸਟਿਸ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿਚੋਂ ਤੁਰਿਆ ਸੱਤ ਦਿਨ ਤੱਕ ਦਾ ਇਕੱਲਤਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੇਕ ਮਾਸਕ ਧਰਮ ਚਕਰ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਓਵਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ

ਇਕ ਓਵਰੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੀ ਓਵਮ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਮਾਸਿਕ ਧਰਮ ਚੱਕਰ ਸਮੇਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਦੀ ਓਵਰੀ ਵਿਚੋਂ ਓਵਮ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਿਸੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਉਸ ਪਾਸੇ ਓਵਮ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਗਏ ਸਪਰਮ ਆਟੋਲਾਈਸਿਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਥਾਂ ਥਾਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਕਰਕੇ ਕੁਦਰਤ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਪਰਮ ਇਕ ਵੀਰਜ ਦੀ ਪਿਚਕਾਰੀ ਵਿਚ ਭੇਜਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਕ ਓਵਮ ਨੂੰ ਪਰੈਗਨੈਂਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਿਣਤੀ ਭਾਵ ਇੱਕ ਸਪਰਮ ਜਾਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸਪਰਮ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਓਵਮ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਗਲਾ ਜੀਵਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਣ। ਜੇ ਇਕ ਵੀ ਸਪਰਮ ਓਵਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਬਚਿਆ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਗਲਾ ਜੀਵਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਸਾਂ ਜਾਣਿਆਂ ਔਰਤ ਦੇ ਜਣਨ ਅੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਓਵਰੀ ਵਿਚ ਓਵਮ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਓਵਮ ਕਿਵੇਂ ਓਵਰੀ ਵਿਚ ਬਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮਾਸਿਕ ਧਰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਓਵਰੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਫਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਫੈਲੋਪੀਅਨ ਟਿਊਬ ਦੇ ਫਿਮਬਰੀਏਟਿਡ ਇੰਡ ਰਾਹੀਂ ਫੈਲੋਪੀਅਨ ਟਿਊਬ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਦਮੀ ਵੱਲੋਂ ਆਇਆ ਸਪਰਮ ਇਸਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੈਕਸ ਕਿਰਿਆ ਦੀ ਉਤੋਜਨਾ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਪਰਮ ਔਰਤ ਦੀ ਵੈਜਾਈਨਾ ਵਿਚ ਵੀਰਜ ਨਾਲ ਡਿਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਓਵਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਸ਼ਰਤ ਓਵਮ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਸਧਾਰਨ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣ ਕਿਉਂਕਿ ਔਰਤ ਦੀ ਓਵਰੀ

ਵਿਚੋਂ ਓਵਮ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ ਜੋ ਮਾਸਿਕ ਧਰਮ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਕਲਦਾ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਠਾਈ ਦਿਨ ਤੀਹ ਦਿਨ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਜਾਂ ਵੱਧ ਦਿਨ ਦਾ ਮਾਸਕ ਧਰਮ ਹੈ ਤਾਂ ਸਹੀ ਸਮਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਪਰੈਗਨੈਂਸੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਂ ਸੈਕਸ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਕ ਔਰਤ ਦੇ ਇਕ ਅੰਡੇ ਨੂੰ ਪਰੈਗਨੈਂਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸਪਰਮ ਦੀ ਹੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹਰ ਵਾਰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਏਨੇ ਸਪਰਮ ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂਕਿ ਇਕ ਸਮੇਂ ਔਰਤ ਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਓਵਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੀ ਇਕ ਹੀ ਓਵਰੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੀ ਓਵਮ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਓ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਨਾਲ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਵਿਚ ਜਦ ਬਰਾਤਾਂ ਦਾ ਚੱਲਣ ਚਲਿਆ ਆਬਾਦੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ ਤੇ ਰਸਤੇ ਬਹੁਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਲੰਘਦੇ ਸਨ। ਲੁੱਟਾਂ-ਖੋਹਾਂ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਆਮ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਬੜੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਲੋਕ ਬਰਾਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਲਾੜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਬਾਲੇ ਦੀ ਇਕ ਰਸਮ ਵੀ ਇਸ ਲਈ ਚਲਾਈ ਗਈ ਕਿ ਕਈ ਵੇਰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਲੁੱਟਾਂ ਖੋਹਾਂ ਸਮੇਂ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਲੜਾ ਵੀ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਰਾਤ ਅਧੂਰੀ ਵਾਪਸ ਨਾ ਮੁੜੇ ਇਸ ਲਈ ਦੂਸਰੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਸਰਬਾਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬਰਾਤ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਇੰਜੈਕੂਲੇਸ਼ਨ ਸਮੇਂ ਇਕ ਸੌ ਵੀਹ ਤੋਂ ਇਕ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਮਿਲੀਅਨ ਤੱਕ ਸਪਰਮ ਬਰਾਤ ਬਣ ਕੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿਉਂ? ਟੈਸਟਿਸ ਤੋਂ ਫੈਲੋਪੀਅਨ ਟਿਊਬ ਤੱਕ ਦਾ ਲੰਬਾ ਸਫਰ ਤਹਿ ਕਰਦਿਆਂ ਬਹੁਤੇ ਸਪਰਮ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ ਕਰਕੇ

ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੀ ਮੁਸੀਬਤ ਪਰੋਸਟੇਟ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣ ਸਮੇਂ ਜੇ ਸਪਰਮ ਦਾ ਮੁਆਦ ਲੋੜੀਂਦੀ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਘੋਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਫਰ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਪਰਮ ਉਮਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸਪਰਮ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਮੁਸੀਬਤ। ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਦਾ ਅੰਦਰ ਸੁਰੰਗ ਵਰਗਾ ਰਸਤਾ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਦੋ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਫੈਲੋਪੀਅਨ ਟਿਊਬਾਂ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਹਨ ਤੇ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਸੁਰਾਖ ਦੋਹਾਂ ਫੈਲੋਪੀਅਨ ਟਿਊਬਾਂ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਪਰਮਾਂ ਦੀ ਬਰਾਤ ਦੋ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਪਰਮ ਦੋਹਾਂ ਫੈਲੋਪੀਅਨ ਟਿਊਬਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸਫਰ ਚਾਲੂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੈਲੋਪੀਅਨ ਟਿਊਬ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਿਰੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰਦਿਆਂ ਸਪਰਮਾਂ ਨੂੰ ਓਵਮ ਦਾ ਇੱਕ ਹੀ ਪਾਸੇ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਸਪਰਮਾਂ ਨੂੰ ਓਵਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਉਸ ਪਾਸੇ ਦੇ ਸਪਰਮ ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਰਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਤਰਲ ਰੂਪ ਹਰੇਕ ਅੰਗ ਵਿਚੋਂ ਵਾਪਸੀ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਪਰਮ ਵੀ ਘੁਲ ਕੇ ਤਰਲ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਾਪਸੀ ਖੂਨ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਖੂਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਕਿਸੇ ਮਾਸਿਕ ਧਰਮ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਓਵਮ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵੀ ਕਈ ਵੇਰ ਸਪਰਮ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦਿਆਂ ਵੀ ਕੁਝ ਸਪਰਮ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਓਵਮ ਮਿਲ ਹੀ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਪਰਮ ਉਸ ਓਵਮ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਓਵਮ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਪਰਦਾ ਜਿਸਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਜੋਨਾਪੈਲੂਸਿਡਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਕ ਗਰੇਨੂਲਰ ਯਾਨੀ ਦਾਣੇਦਾਰ ਸਖ਼ਤ ਪਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਤੇ ਇਸ ਸਖ਼ਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਪਰਮ ਦਾ ਓਵਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਸਪਰਮ ਨੂੰ ਓਵਮ ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ ਉਸ ਪਾਸੇ ਆਟੋਲਾਈਸਿਸ ਰਾਹੀਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਸਪਰਮਾਂ ਦਾ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਤਰਲ ਇਕ ਏਸੇਡਿਕ ਪਾਣੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮਰੇ ਸਪਰਮ ਇਕ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਤਰਲ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਓਵਮ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਪਰਦਾ/ਬੁਰਕਾ ਵੀ ਕੁਝ ਨਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਲਗਾਤਾਰ ਲਾਈਨ ਬੰਨ ਕੇ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਵਿਚੋਂ ਫੈਲੋਪੀਅਨ ਟਿਊਬਾਂ ਦੀ ਸੁਰੰਗ ਵਿਚ ਤੁਰੇ ਆ ਰਹੇ ਸਪਰਮ ਯਾਨੀ ਲੇਟ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਸਪਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸਪਰਮ ਓਵਮ ਦੇ ਨਰਮ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਬਾਹਰੀ ਪਰਦੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਘੁਸਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸਪਰਮ ਓਵਮ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਓਵਮ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਪਰ ਲਚਕਦਾਰ ਪਰਦਾ ਸਪਰਮ ਦੇ ਕੇਵਲ ਨਿਉਕਲੀਅਸ ਵਾਲੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਪਰਮ ਦੀ ਪੂਛ ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮੱਛੀ ਵਾਂਗ ਤਰਦਿਆਂ ਲੰਬਾ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਯਾਨੀ ਓਵਮ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਆਟੋਲਾਈਸਿਸ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਸਪਰਮਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਉਹ ਪੂਛ ਵੀ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਗਏ ਸਪਰਮਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਆਟੋਲਾਈਸਿਸ ਦਾ ਗਰਾਸ਼ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਪਰਮ ਦਾ ਸਿਰ ਓਵਮ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਓਵਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਅੱਗ ਬਲਦੀ ਹੈ ਅਨਰਜੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਫੈਲਾਉ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਸਪਰਮ ਨਾਲ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਡ ਯਾਨੀ ਪਰੈਗਨੈਂਟ ਹੋਇਆ ਓਵਮ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਰਿੜਨ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਓਵਮ ਵਿਚ ਸਪਰਮ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਓਵਮ ਦੀ ਇਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

“ਸਮੋਸਾ ਬਨਾਮ ਸਿਆਸਤ”

ਵਿਅੰਗ

ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਮੇਂ 'ਰੇਵਤੀ ਕਲਚਰ' ਅਤੇ 'ਜਲੋਬੀ ਪਾਲੇਟਿਕਸ' ਦੀ ਚਰਚਾ ਮਗਰੋਂ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ 'ਸਮੋਸਾ-ਸਿਆਸਤ' ਖੂਬ ਭਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਮੌਜ਼ਾ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗਰੀਬ-ਗੁਰਬੇ ਦਾ ਮਨ ਪਸੰਦ ਇਹ ਤਲਿਆ ਹੋਇਆ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਤਿਖੂਜਾ ਸਨੈਕ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ 'ਸਮੋਸਾ ਕਾਂਡ' ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ 'ਸਮੋਸਾ ਕਾਕਸ' ਕਾਰਨ ਬੜੇ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿਚ ਹੈ ('ਕਾਕਸ' ਰਾਜਸੀ ਜੁੱਡੀ/ਗੁਟ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)।

ਸਮੋਸੇ ਦੇ ਅਰੰਭ ਅਤੇ ਸਫਰ ਦੀ ਦਾਸਤਾਂ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਾਂ ਜ਼ਰਾ ਇਸ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਜ਼ਿਕਰ ਅਤੇ ਫਿਕਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦਾ ਗਲੈਣ, ਤਿਲ ਦਾ ਤਾੜ ਅਤੇ ਰਾਈ ਦਾ ਪਹਾੜ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪਰ ਉਰਦੂ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰ ਜੌਨ

ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗੰਡਮ
ਫੋਨ: +91 98766-55055

ਏਲੀਆ ਵਾਂਗ-“ਉਸ ਕੀ ਗਲੀ ਸੇ ਉਨ ਕੇ ਮੇਂ ਆਨ ਪੜਾ ਬਾ ਅਪਨੇ ਘਰ/ਏਕ ਗਲੀ ਕੀ ਬਾਤ ਬੀ ਔਰ ਗਲੀ ਗਲੀ ਗਈ” ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਬਣ ਗਈ।

ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ 9 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ਿਮਲਾ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਯੁਵਾ ਮੋਰਚਾ ਨੇ ਇੱਕ 'ਸਮੋਸਾ ਮਾਰਚ' ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਫੋਟੋ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਮੋਰਚਾ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਮੋਸੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ- 'ਮੇਰੇ ਸਮੋਸੇ ਕਿਸ ਨੇ ਖਾਏ'! ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉੱਪਰ ਵੀ 'ਮੀਮਸ' ਰਾਹੀਂ ਵਾਰਵਾ ਮੌਜੂ ਉਡਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ।

ਗੱਲ ਦਰਅਸਲ ਇਉਂ ਹੋਈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗੁਆਂਢੀ ਸੂਬੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ 21 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. ਦੇ ਹੈੱਡ ਕੁਆਰਟਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਸਬੰਧੀ ਆਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਟਲ 'ਚੋਂ 3 ਡੱਬੇ ਸਮੋਸਿਆਂ ਅਤੇ ਕੋਕਾਂ ਦੇ ਮੰਗਾਏ ਗਏ। ਕਿਸੇ ਭੰਬਲਭੁਸੇ ਕਾਰਨ ਰਿਫਰੈਸ਼ਮੈਂਟ ਦਾ ਇਹ ਸਾਮਾਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਟਾਫ ਛਕ ਗਿਆ! ਬਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ, ਇਸ ਘੜਮੱਸੇ 'ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਘਮਸਾਨ ਮਚ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿ 'ਮੰਗਵਾਇਆ ਸਾਮਾਨ ਕਿਧਰ ਗਿਆ' ਨੂੰ ਮੀਡੀਆ ਨੇ 'ਪਰੋਬ' (ਜਾਂਚ) ਗਰਦਾਨ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨਕੁਆਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਸ 'ਸਮੋਸਾ ਕਾਂਡ' ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ 'ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. ਵਿਰੋਧੀ' ਗਰਦਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਹਾਲ ਦੁਹਾਈ ਐਨੀ ਮਚ ਗਈ ਕਿ 8 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਖੁਦ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਥਿਤੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਹਿਤ ਬਿਆਨ ਦੇਣੇ ਪਏ। ਪਰ ਭਾਜਪਾ ਨੇਤਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਤੀਰ-ਤਲਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਤੇ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਉਪਰ ਵਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸਮੋਸਿਆਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਝਗਾਨਾ ਤੇ ਹਾਸੇਹੀਣਾ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਬਾਰੇ ਸੀ ਪਰ ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. ਦੀ ਇਸ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਸਮੋਸੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿਤਾ। ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਜੀਵ ਰੰਜਨ ਓੜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਬੇਲੋੜੇ ਵੰਗ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੈ ਰਾਮ ਠਾਕੁਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ 'ਸਮੋਸਾ-ਜਾਂਚ' ਵਿਚ ਰੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੁਰਮ ਰੋਕਣ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਰਹੀ।

ਸਮੋਸਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੀ ਚਰਚਾ 'ਚ ਹੈ। ਓਥੇ ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਹੋਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ 5 ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 6

ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੀਡੀਆ ਨੇ 'ਸਮੋਸਾ ਕਾਕਸ' ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਮੋਸਾ ਕਾਕਸ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਦੋਨਾਂ ਸਦਨਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕੀ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਅਤੇ ਮਾਣ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਟੀਸੀ ਦੇ ਸਨੈਕ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸਮੋਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਟਰਮ ਨੂੰ ਆਨਲਾਈਨ ਪਲੈਟਫੋਰਮ 'ਸਮੋਸਾਪੀਡੀਆ' ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਟਰਮ 2018 ਵਿਚ ਇਲੀਨੋਇ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਰਾਜਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮੂਰਥੀ ਨੇ ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦੀ ਯੂ.ਐਸ. ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਵਧ ਰਹੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਹਿਤ ਘੜੀ ਸੀ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਯੂ.ਐਸ. ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਇਸ ਟਰਮ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ 'ਸਮੋਸਾ ਕਾਕਸ' ਹੁਣ ਇਸ ਸਦਨ ਦੀ ਵੀ ਲੱਜ਼ (ਫਲੋਵਰ) ਬਣ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੋਰ ਵਧੇਗਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਪੱਕਵਾਨਾਂ (ਕਿਊਜ਼ਿਨ) ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਇਥੇ ਲਿਆਵੇਗਾ"।

ਆਉ, ਹੁਣ ਸਮੋਸੇ ਦੇ ਸਫਰ ਦੀ ਗਾਥਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ।

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਅਸੀਂ ਸ਼ਬਦ-ਵਿਗਿਆਨ, ਵਿਕੀਪੀਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ-ਵਿਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੋਸਾ ਸ਼ਬਦ ਫਾਰਸੀ ਦੇ 'ਸੰਬੋਸਗ' ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਤਿਕੋਨੀ ਪੇਸਟਰੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ, ਹਿੰਦੀ, ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੋਸਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਸਮਸਾ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਿਸਰ, ਦੇ ਪਿਰਾਮਿਡਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ-ਸਤਿਕਾਰ ਹਿਤ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ। ਸੰਬੋਸਕ, ਸੰਬੂਸਕ, ਸੰਬੂਜਕ, ਸੰਬੂਸਾ, ਸੰਬੋਸਾਹ, ਸਮੂਸਾ, ਸਮੂਜ਼ਾ, ਸੋਮਾਸੀ, ਸੋਮਾਸ ਆਦਿ ਹੋਰ

ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਇਹ ਮੱਧ-ਪੂਰਬ, ਕੇਂਦਰੀ ਏਸ਼ੀਆ, ਦੱਖਣ ਪੱਛਮੀ ਏਸ਼ੀਆ, ਭਾਰਤੀ ਉਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕਨ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੋਇਆ, ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਇਹ ਗਲੋਬਲ ਸਨੈਕ ਬਣ ਚੁੱਕਾ।

ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਹ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰਾ ਸਨੈਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ! ਅਰਬੀ ਕੁੱਕਬੁੱਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਾਧ-ਬਿਰਤਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 10ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੱਧ-ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਰਾਨੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਅਬੋਲਫਜ਼ਲ ਬਹੀਕੀ (995-1077) ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਤਾਰੀਖ-ਏ-ਬਹੀਕੀ' ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿਚ ਸਮੋਸੇ ਦੀ ਆਮਦ 13ਵੀਂ-14ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਇਥੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹੋਈ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਸਲਤਨਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਭਾਰਤੀ-ਪਰਸੀਅਨ ਸੂਫੀ ਕਵੀ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਮੀਰ ਖੁਸਰੋ (1253-1325) ਨੇ ਵੀ ਸੰਨ 1300 ਦੇ ਨੇੜੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੀਟ, ਘਿਉ, ਪਿਆਜ਼ ਆਦਿ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਾਲਾ ਸਮੋਸਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਖਾਨਦਾਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। 14ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਆਏ ਯਾਤਰੀ ਇਬਨ ਬਤੂਤਾ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਤੁਗਲਕ ਦੀ ਖਾਣ-ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ। ਇਹ ਕੀਮੇ, ਅਖਰੋਟ, ਪਿਸਤਾ, ਬਦਾਮ ਅਤੇ ਮਸਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ! 'ਸਮੂਸਕ' ਜਾਂ 'ਸੰਬੋਸਕ' ਸੰਬੋਧਨ ਵਾਲੇ ਸਮੋਸੇ ਦਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ 'ਸੰਬੋਸਾ' ਸ਼ਬਦੀ ਰੂਪ 'ਚ ਵਰਣਨ 16ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਅਬੂਲ ਫਜ਼ਲ ਆਲਮੀ ਰਚਿਤ 'ਆਈਨ-ਏ-ਅਕਬਰੀ' ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸਣੇ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਸਨੈਕ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੇਂਦਰੀ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਮਿਡਲ ਈਸਟ ਦਾ ਮੁਸਾਫਿਰ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦਾ ਸਫਰ ਮਿਸਰ

ਤੋਂ ਲਿਬੀਆ, ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਕਜ਼ਾਕਸਤਾਨ, ਉਜ਼ਬੇਕਿਸਤਾਨ, ਤਜ਼ਕਿਸਤਾਨ, ਤੁਰਕਮੇਨਿਸਤਾਨ ਆਦਿ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦਾ ਹੈ!

ਸਮੋਸੇ ਦਾ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਭਰਾਈ (ਸਟੱਫਿੰਗ) ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ 'ਚ ਮਿਲਦੀ ਐ। ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਾਧੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਨੈਕਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਮੈਦੇਦਾਰ ਸਨੈਕ ਤਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਕੜਕ, ਨਮਕੀਨ, ਤਿਖੂਜਾ, ਭਰਵਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਭੁੰਨੇ ਜਾਂ ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਸੁੱਕੇ ਆਲੂ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਮਟਰ, ਪਿਆਜ਼, ਦਾਲ, ਕੀਮਾ, ਹਰੀ ਮਿਰਚ, ਪਨੀਰ ਵੀ ਭਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਕੋਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਹਰੋਂ ਕੜਕ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਹੁੰਦਾ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਹ ਚਟਨੀ ਜਾਂ ਦਹੀਂ ਛੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਸੜਕਾਂ ਕਿਨਾਰੇ ਰੋਹੜੀਆਂ, ਚਾਹ ਸਟਾਲਾਂ, ਵਾਇਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਾਂ, ਮਹਿੰਗੇ ਹੋਟਲਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਪਿੰਡਾਂ, ਝੋਂਪੜ-ਪੱਟੀਆਂ, ਅਮੀਰਾਂ, ਗਰੀਬਾਂ, ਸ਼ਾਹ-ਸੁਲਤਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ, ਸ਼ਾਹੀ ਖਾਣੇ ਦੀਆਂ ਮੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸਮੋਸਾ ਸੰਸਾਰ ਭਰ 'ਚ ਸਵਾਦ ਨਾਲ ਚਟਖਾਰੇ ਲੈ-ਲੈ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਚਾਹ-ਪਕੌੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਚਾਹ ਨਾਲ ਵੀ ਖਾਧਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਸਨੈਕ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਰਤੀਆਂ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਵੀ। ਇੱਕ ਸਰੋਤ 'ਟ੍ਰੈਵਲ ਲੈਂਯਰ' ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਲਗਭਗ 6 ਕਰੋੜ ਸਮੋਸੇ ਛਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ! ਇਹ ਸਰੋਤ ਸਮੋਸੇ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਾਧਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸਨੈਕ ਆਂਕਦਾ।

ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ- 'ਜੈਸੇ ਸਮੋਸੇ ਮੇਂ ਆਲੂ, ਤੈਸੇ ਸਿਆਸਤ ਮੇਂ ਲਾਲੂ'! ਚਲੋ, ਲਾਲੂ (ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਯਾਦਵ) ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਚੜ੍ਹਤ ਤਾਂ ਹੁਣ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਪਰ ਆਲੂ ਭਰੇ ਜ਼ਾਇਕੇਦਾਰ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਸਮੋਸੇ ਦੀ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਓਦਾਂ ਦੀ ਓਦਾਂ ਹੀ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ!

ਸਗੋਂ ਸਮੋਸਾ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰਿਕ ਸਨੈਕ ਵਜੋਂ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ!

ਅਦਾਕਾਰ ਕਮਲ ਹਾਸਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਥਾ 'ਠੱਗ ਲਾਈਫ'

ਅਦਾਕਾਰ ਕਮਲ ਹਾਸਨ ਨੇ ਆਪਣੇ 70ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੌਕੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਣੀ ਰਤਨਮ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਵਾਲੀ ਉਸ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਠੱਗ ਲਾਈਫ' ਅਗਲੇ ਸਾਲ 5 ਜੂਨ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਮਲ ਨੇ ਇਸਟਾਗ੍ਰਾਮ 'ਤੇ ਫਿਲਮ ਦਾ ਪੋਸਟਰ ਵੀ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਫਿਲਮ 'ਚ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਨਿਭਾਏ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਝਲਕ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਕਮਲ ਹਾਸਨ ਨੇ ਪੋਸਟਰ ਦੀ ਕੈਪਸ਼ਨ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਹਰੇਕ ਰੋਲ ਇੱਕ ਵਿਕਾਸ ਹੈ, ਹਰ ਫਿਲਮ ਇੱਕ ਸਫ਼ਰ ਹੈ। ਮਣੀ ਰਤਨਮ

ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ

ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਠੱਗ ਲਾਈਫ' 5 ਜੂਨ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ।" ਠੱਗ ਲਾਈਫ ਕਮਲ ਹਾਸਨ ਦੀ 234ਵੀਂ ਫਿਲਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਰੰਗਰਾਏ ਸ਼ਕਤੀਵੇਲ ਨਯਾਕਰ ਦਾ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਮਣੀ ਰਤਨਮ ਤੋਂ ਕਮਲ ਹਾਸਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕੱਠਿਆਂ ਦੋ ਫਿਲਮਾਂ 'ਨਯਾਕਰ' ਅਤੇ 'ਪੈਨੀਸਿਨ ਸੇਲਵਨ' ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ। 'ਠੱਗ ਲਾਈਫ' ਫਿਲਮ ਦਾ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰ ਖੁਦ ਕਮਲ ਹਾਸਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਉਘੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਏ.ਆਰ. ਰਹਿਮਾਨ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

7 ਨਵੰਬਰ 1954 ਨੂੰ ਜਨਮੇ ਕਮਲ ਹਾਸਨ ਨੇ ਤਮਿਲ ਫਿਲਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਿੰਦੀ, ਮਲਿਆਲਮ, ਤੇਲਗੂ, ਕੰਨੜ ਤੇ ਬੰਗਲਾ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੱਖਣ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਬਾਰੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ਸਨਅਤ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਮਲ ਹਾਸਨ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਅਦਾਕਾਰੀ ਸਦਕਾ ਚਾਰ ਵਾਰ ਕੌਮੀ ਫਿਲਮ

ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਂ ਵਾਰ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦਾ ਫਿਲਮ ਪੁਰਸਕਾਰ, ਚਾਰ ਵਾਰ ਨੰਦੀ ਪੁਰਸਕਾਰ, ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ, ਇਕ ਫਿਲਮਫੇਅਰ

ਪੁਰਸਕਾਰ, ਅਠਾਰਾਂ ਦੱਖਣੀ ਫਿਲਮਫੇਅਰ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਪਦਮ ਸ਼੍ਰੀ ਅਤੇ ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਣ ਖਿਤਾਬ ਵੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਅਰਜੁਨ ਕਪੂਰ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੇ ਫੰਡੇ

ਬਤੌਰ ਅਦਾਕਾਰ ਅਰਜੁਨ ਕਪੂਰ ਦੇ ਫਿਲਮੀ ਕਰੀਅਰ ਦਾ ਆਰੰਭ ਸਾਲ 2012 ਵਿਚ ਫਿਲਮ 'ਇਸ਼ਕਜ਼ਾਦੇ' ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਬੜੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਸੀ।

ਕੁਦਰਤ ਕੌਰ

ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਸਾਥੀ ਹੀਰੋਇਨ ਪ੍ਰਣਿਤੀ ਚੋਪੜਾ ਸੀ। ਅਰਜੁਨ ਕਪੂਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਨਵੀਂ ਆਈ ਫਿਲਮ 'ਸਿੰਘਮ ਅਗੇਨ' ਕਰ ਕੇ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸਾਲ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਹੈ। ਉੱਜ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਚਰਚਾ ਉਘੀ ਮਾਡਲ ਮਲਾਇਕਾ ਅਰੋੜਾ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਪੈਣ ਕਰ ਕੇ ਹੋਈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਕਿੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਫਿਲਮੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰ ਭਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤੌੜ-ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਰਜੁਨ ਕਪੂਰ ਦੇ ਬਿਮਾਰ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਖਬਰਾਂ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਖਬਰਾਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਹਸਪੀਤੋਂ ਨਾਮਕ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਿਚ ਬਕਾਵਟ ਰਹਿਣਾ, ਭਾਰ ਵਧਣਾ, ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਆਦਿ ਹਨ। ਅਰਜੁਨ ਕਪੂਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਕਰੀਅਰ 'ਤੇ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਿਰਨ ਰਾਓ ਦੀਆਂ 'ਲਾਪਤਾ ਲੇਡੀਜ਼' ਦੀ ਤਲਾਸ਼

ਉਘੀ ਫਿਲਮੀ ਹਸਤੀ ਕਿਰਨ ਰਾਓ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਲਾਪਤਾ ਲੇਡੀਜ਼' ਇਸ ਵਾਰ ਆਸਕਰ ਇਨਾਮਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਾਮਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਝੰਡਾ ਗੱਡਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਫਿਲਮਗਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ

ਆਮਨਾ ਕੌਰ

ਇਹ ਫਿਲਮ ਸੰਜੀਦਾ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਜਿੱਤ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੈੱਫ ਵਿਕਾਸ ਖੰਨਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਗਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਹੈ, ਨੇ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਟੀਮ ਲਈ ਨਿਊਯਾਰਕ ਵਿਚ ਖਾਸ ਸਮਾਗਮ

ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਕਿਰਨ ਰਾਓ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥਕ ਖਾਵੰਦ, ਅਦਾਕਾਰ ਆਮਿਰ ਖਾਨ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਵਿਕਾਸ ਖੰਨਾ ਨੇ ਕਿਰਨ ਰਾਓ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਫਾਂ ਦੇ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸੁਨੇਹਾ ਇਸਟਾਗ੍ਰਾਮ ਉੱਤੇ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: "ਜਬ ਦਿਲ ਤੋਂ ਦੁਆ ਨਿੱਕਲ ਰਹੀ ਹੈ; ਜਿੱਤ ਲਏ ਦੁਨੀਆ।" ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਰਨ ਰਾਓ ਅਸਲੀ ਕਾਲਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਖਾਸ ਫਿਲਮ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਰੱਜ ਕੇ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਕਿਰਨ ਰਾਓ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੋਖਮ ਉਠਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹਸਤੀ ਹੈ।

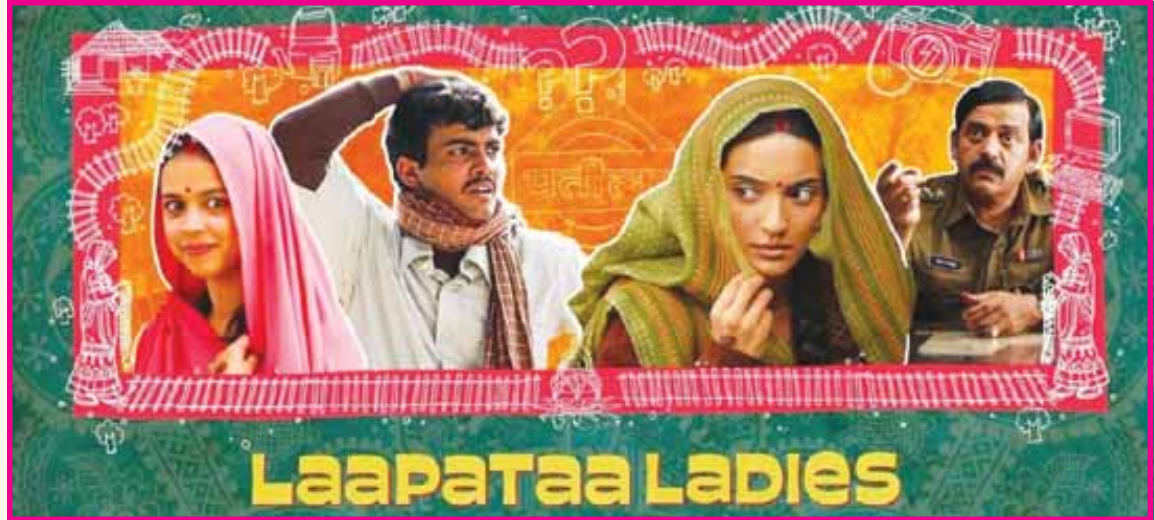
ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰੀਅਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਾਲ 2001 ਵਿਚ ਆਈ ਫਿਲਮ 'ਲਗਨ' ਨਾਲ ਬਤੌਰ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਹੀਰੋ ਆਮਿਰ ਖਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਸ਼ੂਤੋਸ਼ ਗੋਵਾਰੀਕਰ ਸਨ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਬਹੁਤ ਚੱਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਰਨ ਰਾਓ ਅਤੇ ਆਮਿਰ ਖਾਨ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਵੀ ਚੱਲ ਪਏ। ਫਿਰ 2005 ਦੇਹਾਂ ਨੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਜੋ 2021 ਤੱਕ ਚੱਲਿਆ। ਉੱਝ, ਦੋਵੇਂ ਅੱਜ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਿਰਨ ਰਾਓ ਨੇ ਉਘੀ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਮੀਰਾ ਨਾਇਰ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫਿਲਮ 'ਮੌਨਸੂਨ ਵੈਡਿੰਗ'

ਲਈ ਵੀ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਫਿਲਮ 'ਧੋਬੀ ਘਾਟ' ਦੀ ਪਟਕਥਾ ਲਿਖੀ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਡਾਇਰੈਕਟ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਬਾਕਸਆਫਿਸ 'ਤੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤੀ ਕਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਪਰ ਇਹ ਫਿਲਮ ਦੇਖ ਕੇ ਇਕ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਫਿਲਮ ਕਿਰਨ ਰਾਓ ਵਾਰਗੀ ਔਰਤ ਹੀ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਆਮਿਰ ਖਾਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰੀਤੀ ਬੱਬਰ, ਕ੍ਰਿਤੀ ਮਲਹੋਤਰਾ ਅਤੇ ਮਨਿਕਾ ਡੋਗਰਾ ਨੇ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਸਨ। ਬਤੌਰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਇਹ ਕਿਰਨ ਰਾਓ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਸੀ।

ਹੁਣ 'ਲਾਪਤਾ ਲੇਡੀਜ਼' ਨਾਲ ਸਾਬਿਤ ਹੋ

ਗਿਆ ਕਿ ਸੱਚਮੁੱਚ ਕਿਰਨ ਰਾਓ ਨਿਆਰੀ ਅਤੇ ਨਿਵੇਕਲੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਫਿਲਮ ਇਸ ਸਾਲ ਪਹਿਲੀ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸਤੰਬਰ ਵਿਚ ਇਹ ਫਿਲਮ ਟੋਰਾਂਟੋ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਫਿਲਮ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਸੀ। ਫਿਲਮ ਨੇ ਮੈਲਬਰਨ (ਆਟਰੇਲੀਆ) ਦੇ ਫਿਲਮ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਪੁਰਸਕਾਰ ਵੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਤਾਸ਼ੀ ਗੋਇਲ, ਪ੍ਰੀਤਿਭਾ ਰਾਂਤਾ, ਸਪਰਸ਼ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਛਾਇਆ ਕਦਮ ਅਤੇ ਰਵੀ ਕਿਸ਼ਨ ਨੇ ਨਿਭਾਏ ਹਨ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਦੋ ਵਿਆਹੁਤਾ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਰਿਵੀਊ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਕਿਰਨ ਰਾਓ ਦੀ ਖੂਬ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਫਿਲਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ, ਕਿਰਨ ਰਾਓ ਨੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੇਂ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਜਰਬੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਫਿਲਮ 'ਲਾਪਤਾ ਲੇਡੀਜ਼' ਦਾ ਪੋਸਟਰ, (ਵਿਚਕਾਰ) ਕਿਰਨ ਰਾਓ ਅਤੇ (ਪੁਰ ਸੱਜੇ) ਫਿਲਮ ਦਾ ਟ੍ਰਿਸ਼।

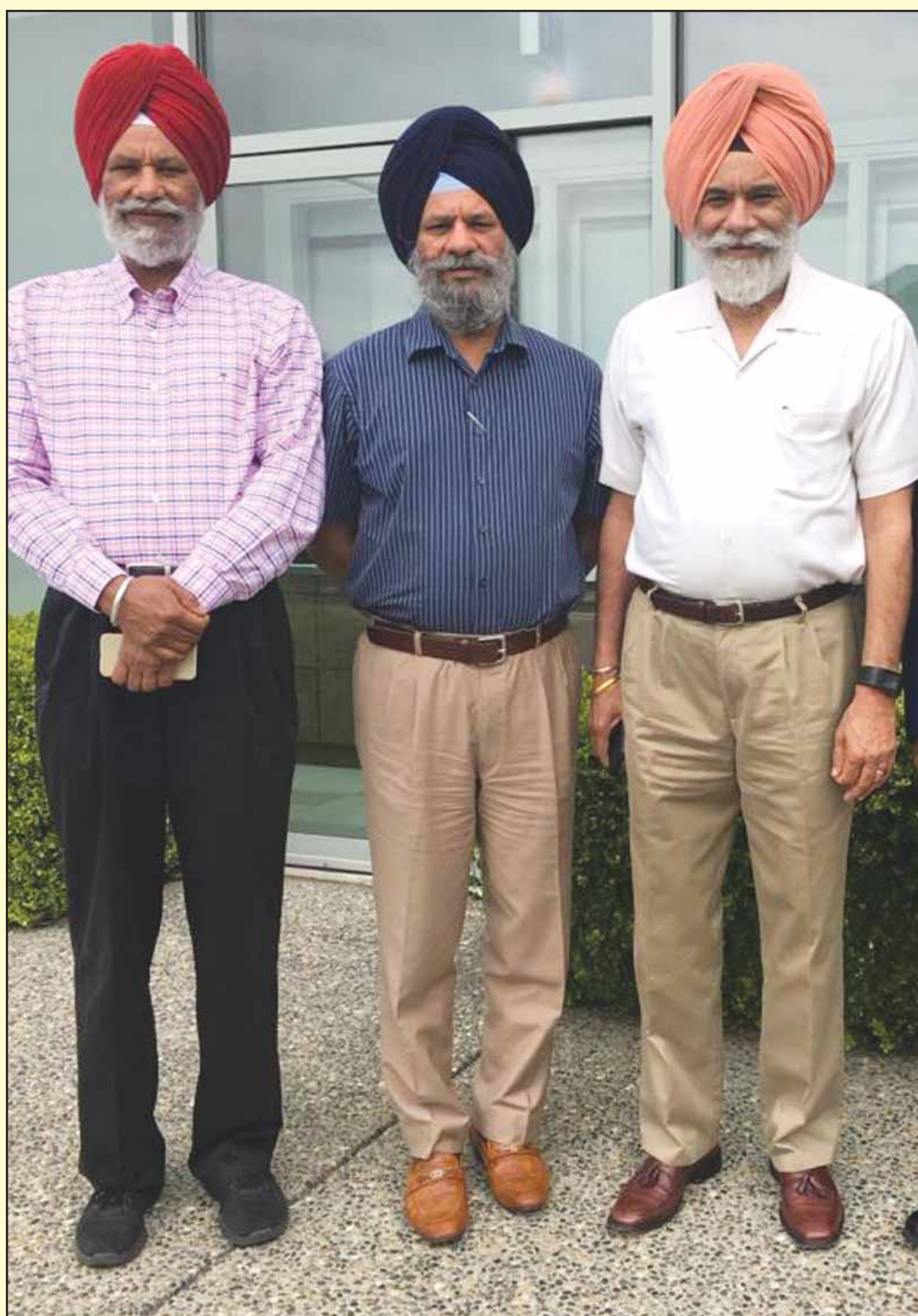
ੴ

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਧੁ ਜਗਿ ਚਾਨਣ ਹੋਆ॥

ੴ

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ
555ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ
ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

ਸ਼ਾਲਾ! ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ
 ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ 'ਕਿਰਤ
 ਕਰੋ, ਨਾਮ ਜਪੋ ਤੇ ਵੰਡ
 ਛਕੋ' ਸੰਗਤ ਦੇ ਹਿਰਦੇ
 ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਰਹੇ।
 ਦੁਨੀਆ ਵਿਚੋਂ
 ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ,
 ਜਾਤੀਵਾਦ ਦਾ ਨਾਸ
 ਹੋਵੇ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਜਿੱਥੇ
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ
 ਤਾਂ ਮੰਨਦੀ ਹੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ
 ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ
 ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ
 ਵਸਾਵੇ।

ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਰੱਖੜਾ ਪਰਿਵਾਰ